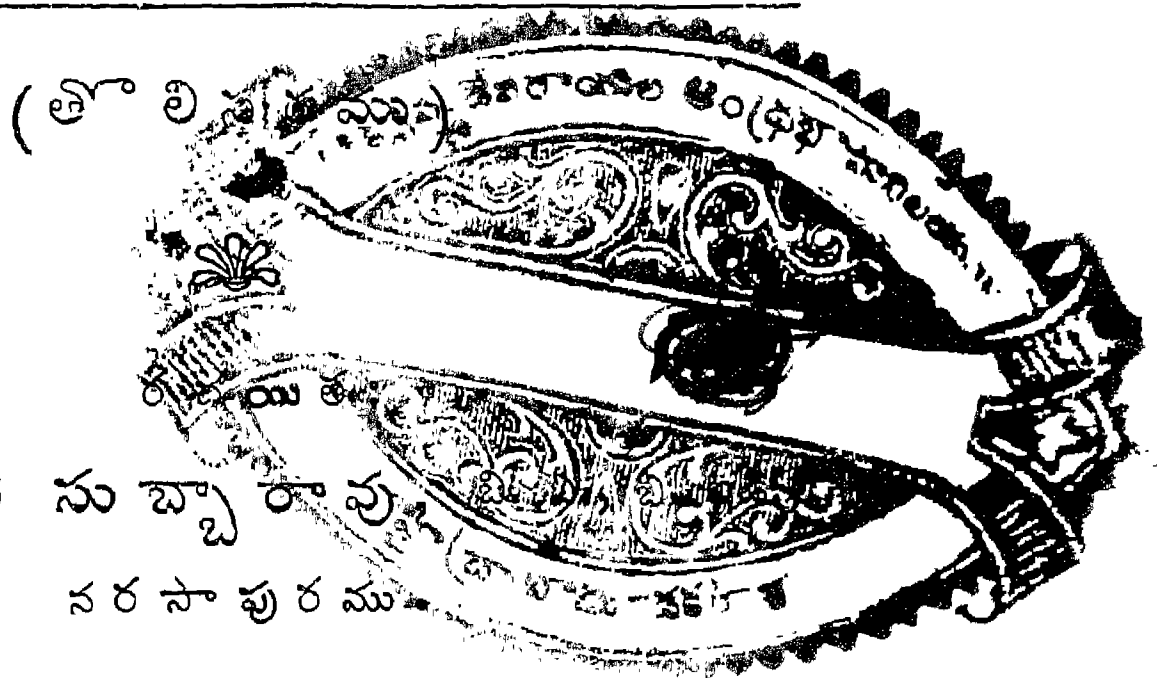

వ్యాసముక్తావళి. P.A.S. V

భూమి దీపాటి సుబ్బారావు
నరసాపురము

ప్రకాశకులు.

వేంకటరామ్ అండ్ కో.,

ఎడ్యుకేషనల్ పబ్లిషర్సు, బుక్ సెల్లర్సు,

ఏలూరు శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర బాషానిలయము,

విభాగము

కావ్యసంకలనము

పేరు

సంఖ్య

స-14

PRINTED BY MR. K. KODANDA RAMAIAH,
AT ANDHRA GRANDHALAYA PRESS,
BEZWADA.

1932.

Copy Right Registered.]

[PRICE As. 10.

పీఠిక .

అప్పుడప్పుడు తీరికసమయములు తెనుఁగు వ్యాస రచనావినోదమునఁ బుచ్చెడు అలవాటునకు లోనై కొన్ని వ్యాసములను వ్రాసితిని. ఏ విషయమై గాని సాధారణముగా నిరుగు పొరుగువా రనుకొను భావములనే ప్రోవుజేసి యొక క్రమములో నిడిన హేతువున, నిందలియభిప్రాయములు పాఠకులకుఁ జిరపరిచితములే కావచ్చును. అన్య విషయములమాట యటుండనిచ్చి వ్యాసరచనాధోరణినే యిందుఁ బ్రోధాన్యముగ గణించితిని.

నావ్రాసిన వ్యాసములను వినిన కొందఱు మిత్రు లివి శ్రీ పురుషుల కెల్లఱకు నందు ముఖ్యముగ బడిపిల్లలకు వ్యాస రచనమున నీతిగ్రహణమున మిక్కిలి సహకారు లగు నని వా కొని వీని నచ్చొత్తింపుమని నన్నుఁ బ్రోత్సహించిరి. తదుపదే శము నా కుత్సాహకారణ మగుడు వ్యాసముక్తావళిని గూర్చి మున్ముందుగఁ దొలిసరమును బ్రకటన గావింప నమకట్టితిని.

వ్యాసమునకు ఎత్తుగడ, రచన, సమాప్తి ముఖ్యము లనియు, రచయిత యం దాద్యంతముల సధికశ్రద్ధఁ జూపవలయుననియు, దీనిఁ జదువువారు గ్రహించునెడల నాప్రయత్నము సార్థకము. మఱియు వ్రాసినకొలఁది వ్యాసరచనముల వా టగును. తద్రచనలోఁగల కొన్ని పద్ధతుల నీవ్యాసముక్తావళి రుచిఁజూపును. అనేకాభిప్రాయములు మనస్సులోఁగల్గియు వ్యాసరూపమున వాని వ్రాయఁజాలనిపిన్నల కిది తోడ్పడుచో నామనోభీష్టము నెఱవేఱినదనియే సంతసించెదను.

సరసాపురము,

15-7-32.

ః ఇట్లు,

భమిడిపాటి సుబ్బారావు.

విషయ సూచిక.

	పుట.		పుట.
1. భక్తి	... 1	11. ఎగతాళి	... 66
2. పరహితాచరణము	... 7	12. వృత్తి	... 71
3. వాగ్దానము	... 13	13. పట్టుదల	... 76
4. క్రమము ✓	... 17	14. మరణము	... 82
5. భక్త్యము	... 23	15. మితవ్యయము	... 89
6. ఆశ	... 29	16. భూతదయ	... 96
7. పాటు	... 36	17. మూఢవిశ్వాసము	... 102
8. డాబు	... 42	18. అల్లవాటు	... 110
9. నడత	... 49	19. ఓర్పు	... 119
10. కోపము	... 58	20. సుతి	... 125

వ్యాసముక్తావళి.

భక్తి.

“భక్తిలేని పూజ పత్రిచేటు.”

1. భక్తి యనఁ దక్కువవాఁ డధికు నెడలఁ జూపు భయ
గౌరవసంయుక్తమైన ప్రేమయు. అల్పవయస్కుఁ డధికవయ
స్కుని, నిర్ధనుఁడు లక్ష్మీవంతుని, అల్పవిద్యావంతుఁడు పండి
తుని భక్తితోఁ జూడఁదగును. ప్రజలు రాజును, బిడ్డలు
తల్లిదండ్రులను, ఛాత్రులు పదేశకుని, సేవకు లధికారిని, ప్రాణి
కోటి దైవమును స్వదేశమును భక్తిం గనుట సహజము.
అనఁగా నే విషయములొనైనఁ దక్కువయైనవా రావిషయ
మందు తీర్ణులైనవారియందుఁ బ్రేమ, గౌరవము, భయము
నను గుణత్రితయసంయుతబుద్ధిఁ బొందుట భక్తి నూనుట.
అధికుఁడు తన కేదేని యపాయముం గలిగించు ననుకొని జడి
యుటమాత్రము భక్తి కా దని యియ్యెడ గ్రహింపవలసి
యున్నది.

2. ఎవఁడు భక్తిఁ జూపఁబడుట కర్హుఁడో వానియం
దనశ్వరమగు నధికగుణ మేదియో యొక్కటి యుండవలయును.

కేవలము భౌతికవస్తాధిక్యముం గని భక్తిజూపుట యాయా
 ధిక్యతయున్న యన్ని నాల్గండి తొలంగిపోవును. అనఁగా
 గోటీశ్వరుఁ డని యొక్కనిఁ గొల్చువారి భక్తి, యాద్రవ్య
 మున్నంతకాల ముండి తల్లోపముతో నశించును. మార్పు
 జెందని యనన్యసామాన్యగుణ మేదియో కలిగియున్నవాఁడు
 భక్తి కర్తృఁడు. పుట్టుకచేతనే యెల్లరు తమ తమ జననీజనకుల
 యెడ భక్తి జూపవలెను. ప్రజ లేలిక మొదలగువారియందు
 భక్తియుంచు టొప్పును. భార్యకు భర్తయెడ నుండు బుద్ధి
 భక్తిపూర్వకము. భర్తకు భార్యయెడ నుండు బుద్ధి నట్లన
 రాదు? కొలఁది గొప్పలతో నిమిత్తము లేక నమస్తజనులు
 పరమేశ్వరునియందు భక్తియుక్తు లగుట యుక్తము.

3. భక్తు లిష్టదైవమును సంతతము తలపోయుదురూ
 వారిచర్యలు చూపఱకు నవ్వు పుట్టించును. హనుమంతుఁడు
 'రామ, రామ' యనని తుణము కానరాదు. ప్రహ్లాదుఁడు
 విష్ణువును స్మరించుటచో విరామము లేదు. వా రేపనులఁ
 జేసిన నవి భగవదర్పణబుద్ధిప్రేరితములే! వారి కితరము చెవిఁ
 జొరదు. అందుచేతనే భక్తు లున్నట్లు లను నుడి పొడమినది.
 కొందఱు భక్తు లారంభస్థితిలో దోడివారియపనిందలకు
 లక్ష్యములై రని భక్తచరిత్రములు సాక్ష్య మొసంగుచున్నవి.
 ప్రజలఙండనములు భక్తులకుఁ దగులకుండఁ జేయునది భక్తి
 కవచము. భక్తులు తమ లక్ష్యమైన దైవమును సంతృప్తి
 జేయుటే ముఖ్యమని శారీరకకష్టములను, ధననష్టమును,
 సంఘబహిష్కరణములను నోర్చుకొనెదరు. ఓర్చుకొనెద

రనుటకంటె యవి తాకని యుద్వేగముతో వారు లక్ష్యము దిక్కుగాఁ బర్విడెద రనుటాప్పును. శ్రీకృష్ణునియెడ గోపికలును, శ్రీరామునెడల గోపన్నయుఁ జూపిన భక్తి యిందులకు దాహరణముగఁ బేర్కొనందగును. క్రీస్తువెంట నరిగిన మాడ్డె లనుకన్య భక్తురాండ్రలో మేల్జుంతి.

4. దైవభక్తి కిరణములేవియు సాటిరావు. దైవమొనరించిన మేళ్యం దలంచుకొనియైన దేవునెడల భక్తిఁ గలిగి యాండుట కర్తవ్యము. జీవుఁడు తనదీర్ఘప్రయాణములో సరసరూప మెత్తి తక్కినజంతుజాలములో మిన్నయై, పరమేశ్వరునిపై భక్తి గల్గియుండకుండుటకంటె గర్హ్య మన్యము లేదు గదా! అయినను నీ వనుదినముగల యరువది గడియల కాలములో నేమాత్ర మ్మాసమస్తము నిచ్చిన దాతవిషయికమైన చింతలో వినియోగించుచున్నావో తలంపుము. ఎవ్వని కరుణ లేశమే జగంబున కంతకును బుక్కిలింతలప్రాయమై వెలయునో, యెవ్వనిసంకల్పమాత్రమునఁ బ్రపంచమునఁగల భోగభాగ్యములమాట యటుండఁ బ్రపంచములే యస్తమించునో, యాచిద్విలాసునిగూర్చి నీ వనుదినము గొంత విచారణ మొనరించి యాతనియెడ భక్తిఁ జూపుట యుచితముగాదా! అట్లొనర్చుము.

5. కొందఱు దైవభక్తులు మఱికొందఱు దైవదత్త ప్రకృతివస్తుభక్తులు. ఇంకను కొందఱు మానవకల్పిత వస్తుభక్తులు. వీరు స్వసుఖమును గోజుననైయక తమ యిష్ట దైవముల కలంకారముల నిడ సర్వదా ప్రయత్నించెదరు.

వీరుగాక యింకఁ జెప్పఁబోవు భక్తులు ధూమపానీయాదితచ్ఛ భోగభక్తులు, వశవర్తులు. వీరును నిష్టదైవతముల నహర్నిశలు సేవించి యారోగ్యముం జెడఁగొట్టుకొని దుష్ప్రవర్తకుల కాదర్శపాఠములై నశించుచున్నారు. వీరు నిజమైన భక్తులఁ జూలనాడి యపనిందల పాలొనరించుచుండుటలో నేమాత్రమును వెనుదీయరు. వీరును దమ నిష్టదైవములను మనోవాక్కర్మల సేవింతురు. కాని వీరిదైవములు వీరినాశనమునకు దారిఁజూపుట యథార్థము. పైనఁ జెప్పిన ద్వివిధములగు భక్తులును ద్వికరణశుద్ధిగ నిజదైవములను బ్రేమింతురు. కాని మొదటి తెగవారు త్తమగతులను, దక్కుంగలవార లధోగతిని బొందెదరు. కాబట్టి, యేదైవమును నీ వాశ్రయించుచున్నావో విచారణచేసి తెలిసికొని తొల్తనే నీచాశ్రయమును వర్జించి మేలొడఁగూర్చువాని నాశ్రయించుట నీయుపయోగమునకే యని గ్రహించి, యారీతిని జేయునది. చేతులు కాలినఁ బిదపఁ దన్నివారణోపాయములకై వెదకులాడుట కంటె ముందుగానే యేహానియు రాకుండఁ దప్పించుకొనుట శ్రేయోదాయకము.

6. కష్టములపాలైనవారు, జిజ్ఞాసువులు, ధనకాంక్షులు, జ్ఞానులు నను నాలుగు తెగలవారుమాత్రమే భగవంతుఁడనిన భక్తిగలవారు. ఉద్యోగభంగమైననాఁడు సుందర కాండము విప్పువాఁడును, రోగగ్రస్తుడైననాఁడు ముడుపుల గట్టువాఁడును సుఖదినములలో దేవుని స్మరింపఁడు. జనసామాన్యము లోకప్రేమపారములలో మునిగి తేలుచు భర

మేష్టియునికి నే మఱచును. అతఁడు లేఁ డనికూడ వారు దల పోసి నాస్తికు లగుదురు. భగవంతుఁడు లేఁ డనుకొనువారికి భగవద్భక్తి పూజ్యమేగదా! సంతోషములో భోగనిమ గ్నుఁడై యున్న సమయమున నరుఁడు స్వప్రయోజకత్వము వలన నంతటివాఁడనైతి నని యెంచి, దైన్య మనుభవించు నాఁ డా దైన్యమునకుం గారణము భగవంతుఁడే యనుకొని యాతనిఁ దూలనాడుట పామరసామాన్యలక్షణము. భగవ ద్భక్తివలన సమస్తఫలములును గొంగుబంగార మను వారు కూడ స్వచ్ఛమైన భక్తి నీశ్వరునిపైఁ బొందుకొల్పరు. ఇది హాస్యకరవిషయము; నిరుత్సాహపఱుపవలసిన సమాచారము.

7. భక్తిఁ జూపుటకు సఖ్యము, శ్రవణము, దాస త్వము, వందనము, అర్చనము, సేవ, అత్మలో నెఱుక, సంకీర్తనము, చింతనము నను తొమ్మిది మార్గము లున్నవి. వివిధ మతములవారు వివిధమార్గముల భక్తిఁజూపుచు నొండొరుల నపహసించుకొనుట నిజభక్తిలో పసూచకముగాన నది కూ డదు. ఇన్నిమార్గముల నొక్కభక్తుఁడే యనుసరింపఁ దగును. లేదా కొన్నిటిఁ గొన్నియెడల నుపయోగింపనగును. గొప్ప వానియెడ భక్తిఁజూపుట స్నేహముమూలమున, నూడిగము మూలమున, వందనముమూలమునఁ గావచ్చును. లేదా మఱి యేయితరపద్ధతులనైనఁగూడ నవలంబింపవచ్చును. దేవుని విషయమై వీనికిందోడు సంకీర్తనము పూజా ధ్యానము చేకొను వా రున్నారు. దేశభక్తుల సంకీర్తనములు చిరపరిచితములే.

మార్గ మేదైన నేమి త్రికరణశుద్ధియైన భక్తి యుండవలయును. లేనిచో నది కపటవిశేషణ పూర్వపదభక్తియగును. కపట భక్తి సోపాధికము, ప్రేమశూన్యము, శౌరవహీనము. అట్టి కపటభక్తులు మోసగాండు, స్వలాభపరాయణులు, దుస్తంత్రజ్ఞులు. వారు నిజకార్యనిర్వహణకాలముననే, నక్కవినయములఁ జూపి, యాపిదపధ్వజమెత్తెదరు. అట్టివారిని నిరుత్సాహ పఱచుటకు, నట్టిభక్తిని నిరసించుటకు నిజమైనభక్తి లజ్జలేక మనోవాక్కర్మలఁ జూపఁబడునదై యుండవలసియున్న దని పురాతనమైన తీర్మాన మున్నది.

8. కొంతమంది దైవమునకైనను సరే సేవ సేయుట భక్తిజూపుట నిజప్రతిభకు భంగకర మని యూహించెదరు. దేవాలయమునకు బోవను, నమస్కారముచేయను నాత్మశౌరవహీన మనుకొనువారు నిట్టిజనులే. వారు కేవలము పరులఁ బరిపాలించుటకే మేము ప్రత్యేకము పుట్టితి మనుకొను సర్వజ్ఞత్వపూరితహృదయులు; అధికారమదోన్మత్తులు; ఐహిక భోగాసక్తులు. వారైననుఁ దమ కపకారము జరుగనున్న వేళ నది తప్పించుకొనుటకు లోకుల మెప్పుడల వడయుటకు దొంగ భక్తిని బ్రకటించెదరు. ప్రమాదము దాటినమీఁదట యథా పూర్వస్థితిలోనికి మాటి తాటిమొవ్వెక్కి కూర్చుండెదరు. ఒకప్పుడు భక్తిమూలమునఁ బ్రమాదములు తప్పినవనుకొను వారుగూడ నటుపైన నిజమైన భక్తు లేల కారోగదా!

9. అంతరంగమున భక్తి కలదు. తత్ప్రకటనకార్యము లతో మాకు నిమిత్తము లేదని కొందఱివితండవాదము. కాని,

భక్తి యణఁగి నిల్చి ప్రకటన మొల్లనిది కాదు. ఒకని బాహ్య వర్తన మాంతరంగికభక్తి కనుగుణముగ నుండితీరును. అందు చేత బాహ్యవర్తనమునఁ గన్పట్టనిభక్తి చాటున నుండదు. ఒకనిప్రవర్తనమున భక్తిలక్షణములు లేనిచో వానిహృదయ కుహరమునఁగూడ నది శూన్యమే యనఁజెల్లును.

10. కాఁబట్టి యభ్యాసముచేసి భక్తిబీజమును నీమనః ఫలకమున నాటుము. ఈశ్వరభక్తిని బెంపొందించుకొనుము. పెద్దలను గురువులను జననీజనకులను భక్తితోఁబూజింపుము. ఎంతయధికభక్తిగలవాఁడవైన నంతసచ్చిలవంతుఁడవై పేర్గాంచెదవు. భక్తి కసాధ్య మగు కృత్యములేదు. అందుచేతనే భక్తులహృదయము లీశ్వరభావము లని ప్రసిద్ధి.

ప ర హి తా చ ర ణ ము .

క॥ పరహితము సేయఁ బూనిన

పురుషుఁడు పాపంబుసేయఁబొందఁడు కీడుకా. భా॥ శాం॥

1. నిరంతరము స్వకుక్షింభరకార్యపరులై యుండక పరులకు హితమగు పను లొనరించుట మానవుల కనీసధర్మము. ఇది యార్యవచనము. ఎవరు పరులు? వారి కేది హితము? పర హితము తెలిసికొనుటెట్లు? తెలిసికొనియుఁ బరహితకార్యము లెట్లు జేయుట సుసాధ్య మగునా? ఇట్లు సందియంబులసంఖ్య మితిమీరియుండ నరుండా పరహితాచరణధర్మము నెఱవేర్చు చుఁ గృతకృత్యుం డగుటకు మార్గమేది?

2. ఎవ్వనికైనను దానుదక్కఁ దక్కిన బంధువర్గము, మిత్రబృందము, తదితరమనుష్యలోకము, జగత్తులోని సమస్తజీవరాసులు ననఁగా బ్రస్తుతము సజీవులైయున్నవారతే గాక ముందుద్భవించెడి ప్రాణిసమూహముకూడఁ బరులని యర్థము. ఇట్టిస్థూలబుద్ధితోఁ గాక సూక్ష్మబుద్ధితోఁ జూచిన నెల్లరయందున్న జీవుఁడు పరమాత్మాంశమే యగుటచేఁ బరులనఁదగినవారే కానరారు. ఇదియెఱిగి తండ్రి కుమారునకు మనుమనికే కాక నిజసంతతిలో నుదితులగు నితరులకుఁగూడ సమితసౌఖ్యమొడఁగూర్చుధనము సేకరించుకై వడి, మనుజుఁడు సమకాలికులకే కాక భావిజనులకుఁగూడ హితమగుకార్యము లొనర్చునది. వారి కేది హితమని సందేహంబులఁ గుందనక్కఱలేదు. తన కేదిహితమో వారికి వదియే హితము. తన కిష్టమైనదై హానికరముకాని కార్యము సులభముగా శ్రమలేక చేసికొని యెట్లు నరుఁడు సుఖించునో యదేరీతిని మంచిపనులఁజేసి యాత డితరులకుఁగూడ సుఖమొడఁగూర్పవలయు. అంతియ కాక, యితరులుకొందఁ తొనరించినపనులవలనఁ దాను ఫలమనుభవించుచుండి, యా యుపకారులకందఱకుఁ దా నే చందమునఁ గృతజ్ఞత దెల్పుచుండెనో యాచందముననే ముందుతరములవారల మేలుకొఱకు వాఁడు కొన్ని కార్యముల జేసిన వారి కృతజ్ఞత వడయందగు. తా ననుభవించునవన్నియుఁ గల్పించినవారెల్లరు సజీవులై నేఁ డుండిరా? వారిలోఁ బెక్కుండు పరమపదించి స్వర్గమలంకరించిరే. తస్మైతులకుఁ దనకృతజ్ఞతఁదెల్పుటకు మార్గము పుట్టఁబోవువారి కనుకూలకార్యములఁ

దా నాచరించుటే. నిజదేశకాలపాత్రములఁ బట్టి తన కేది హితమో నిజాంతరాత్మ నడిగి యెఱిఁగి యది యేరీతి నున్నచో రాఁగలకాలమందుఁ దన కుపయోగపడునో గ్రహించి యట్టి పనులే పరులకును హిత మని నిశ్చయించి నరుఁడు వానినొనరింపఁ బూనవలయును. ఒక వేళ ముందు ముందు పరిస్థితులు మూటిపోయినప్పటికి, నతఁడు నాటినపునాదులపై నూతన భవననిర్మాణము భావినంతతులకు సుకరము. మఱియు సూర్యోదయాది సూర్యోదయము వఱకు జీవితకాలములో నెన్నియండిన నొక్కనికి సుఖమబ్బుచున్నది. అట్టిచో లోకమంతయు వర్తమానభవిష్యత్కాలములందుఁ బ్రమోదము జెందవలెనన్నచోఁ గావలసిన వెన్నియో యుండును. అవి యిట్టివి, యిన్ని యీమాదిరి పని వర్ణించి లెక్కించి నిర్ణయింప నేరితరముఁ గానిపట్ల వాని నన్నింటి నాచరించు టెట్లందువేమో? ఇది గొప్పసంశయమే కాని పనిచేయువానిహృదయమునకుం దట్టునట్టిదిమాత్రముకాదు. పరహితముచేయనేరని సోమరి పనిఁ దప్పించుకొన నెంచి పనిపట్ల శ్రద్ధవహింప నొల్లనిసమయంబులయందుఁ బైకి వాదనాపూర్వకంబుగ వెల్లడిచేసెడి సందియం బిది యని వమ్ముము. పనిచేయుఁగలవాఁడు పరహితాచరణధర్మము నిర్వర్తింపఁదలంచినవాఁడు నేదియో శక్త్యనుసార ముడుతభక్తితోఁ జేయుచునే యుండును. కాని వితండవాదనలకు దిగఁడు. సోమరికి మొదలే దొరకదుగాని పాటుపడి చేయువానికిఁ జేసిన కొలఁదియుఁ జేయవలసినపనులే కానుపించును.

3. పనిపై బుద్ధిగలనరుడు స్వోదరపూరణంబునకుఁ గాక యింటిలోనివారికందఱకు నాహారసామగ్రిలు, వసనములు, తదితరసంభారములు గడించుచున్నాఁడు. కుమారుఁడు, తనవలె శ్రమపడనక్కఱలేకుండ గొప్పయాస్తితో జీవనము ప్రారంభింపవలె నని యూహించి తద్వనతి సంపాదనమారంభించుచున్నాఁడు. వార్ధక్యవస్థలోఁ దా విచ్చలవిడిగ వ్యయమొనర్చుకొనుటకు ధనము నిలువజేసికొనుచున్నాఁడు. తానకస్మాత్తుగఁ బేదఱికంబులో మరణించిన యెడల నాలుబిడ్డలు నిరాహారులై యుండనక్కఱలేకుండ, దాఁ బొట్టగట్టుకొనియైన ధనము దాఁచుచున్నాఁడు. ఇదంతయుఁ బరహితమేకాని వీనిలో నేను, నాసుఖము, నావారు, నావారిసుఖము, ననునట్టి యహంభావమున్నది. అందుచేఁ గేవలము నిజసౌఖ్యాభిలాషి కానివాఁడయ్య నరుడు పైసందర్భములోఁ బరహితమొనరించినాఁడను ప్రశంసకు ముల్లువాసి క్రిందగునుగాని మీఁదగాఁడు. దీనివలెనే తన కెప్పుడైన నితరులతోఁ బనివచ్చునేమో యని వారి కిప్పు డుపకార మొనరించుటఁ బరహితంబుగాక యాత్మహితంబునాఁ బఱగు. ఇచ్చట నరుడు పరహితం బొనరించినాఁడని తలంప నేయవకాశము లేదు.

4. పలుపలుకు లేల? పరహితగుణభేదంబు లొక్క తేట గీతమున నుత్తరహరివంశమునఁ బేర్కొనఁబడినవి. అది యెట్లంటేని వినుము : 'ఉత్తముండు హితము చేసి యూరకుండు | మధ్యముండు హితముచేసి మాటుపెదకు | నధముఁ జొరుచేయు హితమైన నడిచిపుచ్చు | హితమునకు నెగ్గుచేయువాఁ డెవ్వఁ

డగును?' ఉత్తములు ప్రకటనకై కాక ధర్మబుద్ధితో బరహిత కార్యములు చేయుచుందురు. దారిని బోవుచో గంటఁబడినకంటకము నెత్తి మారముగఁ బారవేయుట, నడువలేని దుర్బలులకుఁ జేయూతనొసంగుట, స్రుడ్డివారికి దారిచూపుట, వ్యాధిబాధితులచేత కరిగి యుపశమనవాక్యము లాడుటయుఁ బరహితాచరణకార్యములే. “ఎన్నఁడోకాని యిది కాపు నకు రాదు. నేను దీనిఫలముల ననుభవించెదనా” యనెడి సంశయంబులం బడక మొక్కలు నాటుటయు నట్టిదే. ప్రఖ్యాతి కొఱకు వేలాదిశుష్కవాగ్దానములుగాక గుప్తముగ నొక్క దమ్మిడియో, గుప్పెడుతండులంబులో నిరుపేదవాని కిడుట తత్తుల్యమే. సద్యోఫలితమువ కాశించి, పొట్లపాదుఁబెట్టి దానికాయలు తిని, సంవత్సరము తిరుగకుండ దానిమొదలంట నాశన మొనరించుటకంటెఁ బలు పక్షి జంతు మానవ సముదాయము లెక్కుఁ గలకాలము ఫలపత్రచ్ఛాయాశ్రయంబు లిచ్చు వటువృక్షపుబీజంబులు నాటి పెంచుటయు, నెందుకైన మంచి దనియెంచి పెద్దమండలాధికారియింటిదుఃఖమును దగ్గింపఁగవటపు ప్రేమవాక్యము లాడుటకంటె, దిక్కు లేనివారిక వ్యాజోపశమన వాక్సాహాయ్యమో, ధనసాహాయ్యమో, శరీరసాహాయ్యమో చేయుట మొదలగునవన్నియుఁ బరిశుద్ధములైన పరహితకార్యములుగాని యన్యంబులు కావు. ‘పరోపకారః పుణ్యాయ, పాపాయ పరపీడనమ్’ అను కాళిదాసోక్తి యవశ్యస్మరణీయము.

3. బాటసారి యెండవేళ చెట్టునీడలో విశ్రమించి, యాతపబాధయు గమనశ్రమయు స్వేదజలధారలను బాపు

కొని చెట్టునాటినఁ దాఁ బేరెఱుంగని పుణ్యమూర్తిం గొండా
 డుట వినియుఁ గనియు నరుఁడు సరహితం బొనరింపఁ గడంగ
 కుండుట యన్యాయము, అక్రమము, అధర్మము. కావున నిదివ
 టకే నీవుపరహితకార్యసాధనమారంభించితివా నిర్విఘ్నముగఁ
 గొనసాగింపుము. లేదా యాలస్యమై మించిపోయిన దేమియు
 లేదు; ఈనాఁడే తదాచరణమునకుం గడంగుము. ఒక్కపని
 చేపి దానిస్తుతు లెండుఁ బ్రకటింపఁబడిన వని పత్రికలఁ దిరగవే
 యుటతోఁ గాలముం బుచ్చక, దానినే వర్ణింప సమకట్టక,
 యది చేయనట్టుగనే భావించి, మఱిమఱి యనేకపరహిత
 కార్యములొనరించి చుట్టూపట్లవారి సుఖమునకును బ్రస్తుతా
 గోచరభావిలోకముయొక్క సౌఖ్యమునకును గారణమవై
 వారిప్రస్తుతులకు నిదానమవై యెప్పటికిని మృతజీవుఁడవై
 వెల్లొంద నుద్దేశింపుము.

6. జీవనదీమతల్లులు సర్వదా నిర్మలజలంబుల క్షేత్ర
 రామంబులకును నరసమూహమునకును జంతునివహంబుల
 కును బక్షిసంతానంబులకు నొసంగుట స్వలాభముకొఱకా?
 వృక్షరాజంబులు ఫలంబులను నూనంబులను గాచి పూని,
 జగంబుం దనియించుట స్వలాభార్థమా? గోవుమొదలగుజంతు
 వులు నరుల కుపయుక్తంబులగు దుగ్ధంబు లొసంగుటయందు
 స్వలాభాపేక్ష యున్నదా? బాటదరినున్న వృక్షము లెంద
 ఱుపాంధులకు ఛాయ నొసఁగి, విహంగకులాయనిర్మాణంబు
 నకుం దా విచ్చి పరోపకారము చేయుచుండుట గాంచము?
 భానుండు జగన్నేత్రమై, వేవెలుంగుల నిచ్చి, వైరులఁ బెంచి,

దోరగాయలఁ బండించి, చీకటిఁ బారదోలి, చలి నడంచి యెన్ని యోవిధముల మహోపకారంబు లొనరించుచుండుట పర హితకార్యాచరణమనియే గదా! అది తనధర్మ మను నమ్మక ముం గల్గియుండుటచేతనే గదా, యాతఁ డట్లొనర్పఁ గల్గుచు న్నాఁడు? నీ చుట్టునున్న నే ప్రకృతివస్తువునుగాని యేయల్ప ప్రాణిని గనినగాని తన చేతలచేత 'ఓనరుఁడా, నీవు జ్ఞాన వంతుఁడ నని విట్టవీగెదవుకాని నావలె పరహితాచరణం బొనర్పఁగలవా?' యని ప్రశ్నించుచున్నమాడ్కిఁ గన్పట్టును.

7. కాఁబట్టి నిష్ఫలాపేక్షతో ధర్మబుద్ధితో యావ చ్చక్రితోఁ బరహితంబుం గూర్చుట యైహికాముష్మికసుఖ ప్రదంబు.

‘సజ్జనులు దారె పరహితాచరణమతులు.’

వా గ్దా న ము :

‘ * * * * *

పలికి బొంకక నిజమునఁ ♦ బరఁగు కంటె

మానధనులకుభద్రంబు, మఱియుఁగలదె?’ —భాగవతము.

1. ఏపనినైనఁ జేసెదననిగాని, చేయననిగాని యింకొ కనికి మాట యిచ్చుటే వాగ్దానము. తక్కినదానములకును వాగ్దానమునకును భేదము హస్తమిశ్ర కాంతర మున్నది. గోదాన మనఁగా గోవు నొకని కిచ్చుట. దాన దాతపని ముగియును,

బ్రతిగిపోత సంతృప్తుడై యానందించును. వాగ్దాన మిట్టిది కాదు, ముం దెప్పుడో యొకపని చేసెద నని మాటయిచ్చుట మాత్రము ప్రస్తుతము జరుగును. చేయవలసినపని యట్లే యుండును. దానిచేత కింకను వ్యవధియుండును. అనఁగా మాట యిచ్చుటకును బనినాచరించుటకును మధ్యఁగల యవకాశము కొంచెమైన నది దుష్టమైనది. ఏమనఁగా నాసందునవిఘ్నేశ్వరుని బెండ్లికి వేయివిఘ్నము లన్న టైన్నియో యంతరాయములు గలుగవచ్చును. వాగ్దాన మొనర్చినవానిచి త్తవృత్తిమారవచ్చును. స్థితిగతులు భేదింపవచ్చును. అన్నమాట నిలుపుకొనలేక పోవుటయే కలుగవచ్చును. వడ్డించుకొన్నది తినుముం దెన్ని యాటకములోఁ గల్గును. మాట క్రియారూపముఁ బొందుట యన్న నెంతకష్టము; ఆలోపున కర్తయే నశించిపోవచ్చును. అందుచే వాగ్దానము తక్కినదానములందు దేనితోడను బోలికఁజెందదు. వాగ్దాన మధికదానమగుటచేతనే తక్కిన దానముల కతీతమైనదై నిదానముతోఁ జేయవలసినదై యున్నది.

2. పలుచిక్కులీ వాగ్దానమందుఁజుటచేతనే యెవ్వఁడును దొందరపడి వాగ్దానములేవియుఁ జేయరాదు. 'స్వల్ప కార్యమిది, నేఁ జేయఁజాలనా'యని గర్వించి వాగ్దాన మొనర్పఁ గూడదు. ఈపని నా కలవియగునా కాదా యనియు, వీనివిషయములో నే నిట్లు చేయవచ్చునా చేయరాదా యనియు, మఱెన్నియో యోజించి మాట నోరు జారవేయవలయును. కాలుజారిన సర్దుబాటుఁ జేసికొనవచ్చును గాని మాట నోరు

జారినచో సవరణ దుర్లభము. ఏ మనుచున్నావో నిదానదృష్టితోనాలోచించి సంబర్భములు గమనించి నీసాయ మర్థించువాని పుట్టుపూర్వోత్తరము లారసి, అనినమాటఁ జెల్లించుకొనఁగల నను ధైర్య మున్నప్పుడే నాల్కకఁ గదలింపుము. ముందువెనక లారయక అనాలోచితముగఁ గ్రియాహీనము లగు వాగ్దానములు చేయుట నాల్కకు వ్యర్థ పరిశ్రమ; చేలు.

3. ఒకసారి వాగ్దానమొనర్చిన పిదప నది బాంకువడకుండ నిలుపుకొనుట పరమోత్తమపద్ధతి. అట్లే బలి, శిబి మున్నగు మహాత్ములందఱు మాట నిలుకుగలవారలు. ఆడిన మాట వారివలె నిలుపుకొనుటయే నరునకు గౌరవప్రదము. తద్గౌరవార్జనకొఱకు ధనము సంతానము రాజ్యము ప్రాణముఁ గోల్పోయినవారిపక్షిత్రచరిత్రములతో గ్రంథములు నిండి నిబిడికృతమైయున్నవి. సిరియాలరాజదంపతులు కుమార్తెను తోట దంపి వండి యతిథుల బూజించినది, హరిశ్చంద్రచక్రవర్తి మకుటము నాంబిడ్డలను గోల్పోయి కాటికాపరియైనది యెందునిమి త్తము? అనినమాట నిల్పుకొనుటకుఁగాదే? అందుచేతనేగదా గ్రంథములలో వారినామము లాకాశమున నక్షత్రములట్లు ప్రకాశించుచున్నవి. సముద్రయాన మొనరించునావికుల కట్లు, లోకయాత్రఁజేయు సాధారణమానవుల కానక్షత్రములే గదా సరియగుమార్గము నెఱుంగ సాయపడునట్టివై వెలుగొందుచున్నవి.

4. మాట నిలుపుకొన లేకపోవుట యగౌరవకరము, దుర్బలత్వ సూచకము, కిల్చిష కారణము. మాటనిలుకు లేని

వాని నితరులు నమ్మక దూరము సేయుదురు. కావలసినవారు మిత్రులునుగూడ వానితో నేవ్యాపారమును బెట్టుకొనుటకు భయముఁ జెందెదరు. 'ఎల్లవారు నాడితప్పినవానిని దూషించెదరు' 'ఆడితప్పినగా...' కను దూషణమును వినిన గార్దభ మొకటి 'అయ్యో! నాగర్భమున నిట్టి ఖలుఁడా జన్మించినాఁ' డని విచారించిన దని చెప్పుహాస్యకథసారాంశ మేమి? చేసినవాగ్దానము కార్యరూపమునఁ బరిణమింపఁజేయ నేరనివాఁడు గాడిదకంటెను నీచుఁ డని యేకచా!

5. కాఁబట్టి సమర్థత లేనివేళ యొకవాగ్దానము బడాయుకో, ప్రమాదముననో, వేశాకోశమునకో చేసి, యామాటప్రకార మాచరింపక యూరకుండుటకంటె మొదలు వాగ్దానము చేయకపోవుటే సమఁజసము. అంత్యనిష్ఠురముకంటె నాదినిష్ఠురము మేలు. ఒకనికి సాయముచేసెద నని చెప్పి చేయకున్నచోఁ గల్గునష్టము లెంచుము. సాయము పొందగోరువానికిఁ బూర్వభయ మట్లే నిల్చుట, దానికిఁ దోడాశాభంగము కలుగుట, సాయమొనరించెద నని యొనర్పనివానికి శాశ్వతగౌరవకళంక ముప్పతిల్లుట యను నష్టత్రయం బుదయించును. తొల్తనే సాయము నాశపెట్టకున్నచోఁ దదపేక్షకుఁడు వేటొక్కనికడ కేగి, కోర్కు లంద నవకాశముండు; నదియుఁ దొలంగుట యను మఱొక్కటిఁగూడఁ జేర్పదగును. ఆడితప్పుటకంటె మాటాడకుండుటే మేలు.

6. పేరో ప్రతిష్ఠయో పత్రికలోఁబడు ననికాని యభిమతస సభలలో నుత్తులఁబడయందగునని కాని వేలకొలది

విరాళముల వాగ్దానముచేసి కొందఱుపొందిన ప్రతిష్ఠ స్వల్పమే కాని, ఆవిరాళపుధనము సీయక వారందిన యప్రతిష్ఠ దిక్కులు ప్రతిధ్వనించి పోవుచున్నవి. అట్టివా రెందఱో నీ చుట్టుపట్ల నున్నారు. మొక్కవోయిన వారిగౌరవస్థితి నారసియైన నీవు వట్టి వాగ్దానముల నెన్నఁడుం జేయుకుము. ఎంత స్వల్పకార్యమైనను నీవు చేయుదు నని చెప్పి చేయుకుండుట వాగ్దానభంగమే! ఆట పాటలలోఁ బరిహాసమునకుఁగాని, వ్యాపారములలో ముందు వెన్నలారయకగాని, సంతోషసమయంబుల సుమాళముచేఁగాని, వేయేల, యేస్థితిలోఁగాని వాగ్దానములఁ జేయవలదు. ఒకవేళ నేకారణముననో మాట నిచ్చితివా, మూఁడాట్టున నాటుమూఁడైనను సరే మాటనిలుపుకొనుటే ప్రధానముగ గణించి తన్నిర్వహణమున దేహానునోబుద్ధిబలముల వినియోగించి, ధనమును, బండ్లగులను, మిత్రులను, బ్రాణములను ధోల్పోయి యైనను దాని నిల్పము. స్వలాభము నెంచని వాగ్దాననిర్వహణము ప్రశంసాయోగ్యమై శాశ్వతకీర్తిదాయకమై వెలయును.

కృమము.

1. ఇల్లు చూచి యిల్లాలిగుణము కనిపెట్ట నగును. ఇది సామాన్యలోకోక్తియేయైనను దీనియం దిమిడియున్న భావము మహోత్కృష్టమైనది. ఇంటిలో నెక్కడనున్న వస్తువుల నక్కడనే విడువక, యవి యుండవలసిన తావుల నుంచు గృహిణి.

ప్రతికార్యమును సాంతముగను, మనోరంజకముగను, యథా విధిగను నిర్వర్తింపఁగల దనియే యాసామెత కర్థము. అగరు పుల్లల నంట గిన్నెలను, బుస్తకములఁ గూరగాయలను గలిపి గుచ్చెత్తు నామె సదనము లొగ్గిడిగా నుండి శుచిత్వదూర మగును. సూది కొకస్థలనిర్ణయము లేమింజేసి సూచికాన్వేషణమునకుఁ జీపురుకట్టమొదలు చీనిచీనాంబరమువఱకుఁ బదార్థాలోకనదీక్షఁ బూని తిరుగ వేసి బోర్లింపవలసి వచ్చును. అప్పుడైనను వెదకెడిది లభించు నని నిశ్చయము లేదు. ఎడతనముచేత వస్తుసముదాయము నంతయుఁ గలగాపులగ మొనర్చినచో గృహము క్రిమము తప్పి గత్తరగ నుండును. ఏదైన వెదకుటచే వ్యర్థకాలహరణ మగును.

2. ఏపనికైనను గ్రమ మావశ్యకము. ప్రపంచము లో బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంత మెన్ని చూచినఁ జిందఱవంద అగ నున్నట్లుఁ గన్నట్టినను భగవంతుని క్రమానురక్తియే సూక్ష్మదృష్టికి వెల్లడి యగుచుండును. జంతువుల యుత్పత్తి స్థితి లయములలోఁ గ్రమము. రసాయనవస్తుసమ్మేళనమునఁ గ్రమము. ప్రతిపదార్థమునందు నణువులసంపుటిలోఁ గ్రమము. ఖగోళచలనమునఁ గ్రమము. మనుజుం డెటుఁగన్నఁ గ్రమానుసరణములైనవే దృష్టిగోచర మగుచున్నవి. ఇంచుక క్రమ మెచ్చటఁ దప్పినను సృష్టిలోని గోళములు డిడిక్కిలు గొట్టుకొనును. బెజవాడ ధూమశకట విశ్రాంతి స్థానమున కరిగి నిలిచిన నెంత యల్లకల్లోలముగ నుండును? వచ్చువారు, పోవువారు, నిలువ నుంకించు శకటములు, కదలఁ గడఁగు

బండ్లు గన, దారి తెన్ను దోచక యయోమయముగా నుండును. ఘంటారావములు, నీలలద్వనులు విని యెప్పటిబండ్లి యప్పుడే యొకదానివెంట నొకటి కదలి వివిధవేగములతో వివిధమార్గములై పోయి కొంతసేపటి కావిశ్రాంతిస్థానమున విశ్రాంతి విశ్రాంతి దీసికొనుచున్నదా యన్నట్లుండును. మొత్తముమీఁద నాస్థలము గగ్గోలుగాఁ గృమహీనమైనట్లు స్థూలదృష్టికిం గన్నట్టినను నెంత స్వల్పకార్యమైనను గృమా నుసరణముగ నడచుచున్నది. కృమమే లేనిచో నచ్చట విశ్రాంతియే పొసఁగదు సరికదా బండ్లొకదాని కొకటి కొట్టుకొని బద్ధిలై జననాశము దినదినము సంభవించుచుండవలసి నదేకదా!

3. కృమమువలనఁ బ్రమాదములు తప్పుటయేగాక కాలము వ్యర్థము కాదు. కాలము విలువ గమనించువారల కీ కృమ మత్యావశ్యకము. గృహకృత్యవ్యాపారముల సహారహ మొక్కతీరునఁ జేయు నతివ కది యలవాటై యేప్రోక్షున నాకృమము తప్పునో యాప్రోక్షే చిత్తభ్రమ ముదయించినట్లుండును. ఉదయంబున నిద్రమంచముమీఁదనుండి లేచి యేపని ప్రారంభింపవలయునో నిశ్చయము లేక దేనిలోఁ జేఁజేసికొనవలెనో యెఱుంగక యొకటి ప్రారంభించి సగముచేసి దాని నచ్చటనే విసర్జించి మఱొక్కటి చేయఁదొడంగి యదియు నట్లే యర్థకృష్టిగ ముగించి కూలంకషాచరణ మొందును లేక కాలహరణ మొనరించువార లెందఱో యున్నారు. అంగడికిఁ బోయి క్షణములో వచ్చెద నన్నవాఁడు దారిమధ్యమునఁ

గంటఁబడినవానితోఁ బొల్లుమాట లాడి, యవేళయగువఱకుఁ గడపి, రిక్తహస్తములతో నింటి కరుదెంచు నెడల వానికిఁ గాలము విలువగల దని తెలియునే? ముందుగఁ గార్యక్రమము నిర్ణయము జేసికొనకపోవుటచే నెందఱో యెన్నిపనులో చేయ సమర్థులయ్యు నొక్కటియుం జేయఁ జాలరైరి.

4. ఇంటి యజమాని క్రమము దప్పినచో గృహవాసులకందఱకు నక్రమానురక్తియే యలవడును. వేళకుఁ దిండికిరాని భర్త తనకుఁ దోచినప్పుడు వంటఁజేయు భార్యను, దరుణము దాటిన పిదపఁ గార్యము లాచరించు సేవకులను, నుండుండి యొక్కఁడు నుడుగుండి యొక్కఁడు భోజనమునకు సిద్ధమగు సంతానమును బొందియుండును. భార్యగాని సేవకులుగాని సంతానముగాని నైజముగ నక్రమాభిలాషులుకారు. గృహయజమాని క్రమవిముఖత్వమే వారి నట్లు చేసినది. ఇల్లంతయు నల్లకల్లోలముగఁ గాక క్రమముగ నడుపవలయునన్నచో యజమాని క్రమము నవలంబించి సర్వకార్యములునుచితవేళలఁ జేసెడివాడై యుండఁదగును. అక్రమాభిలాష యంటురోగమువలె నింటిలోనివారి కంటకుండఁ జేయఁగల వైద్యోపాయములు ప్రతిగృహయజమానియుఁ దెలిసికొనవలయును.

5. క్రమము గృహమును శుచిర్భూత మొనరించి యెంతయో మనోరంజకముగఁ జేయును. ఒక చిన్నగదిలోఁ గుటుంబమంతయుఁ గాపురము చేయుచున్నను నొక్కొక్క ప్రేరత్నము సర్వవస్తుసముదాయములను జిత్రవిచిత్రముగ

సర్ది ప్రతివస్తువున కొకతావును గల్పించి దేని స్థలమున నావ
స్తువు నుంచి నిజనైపుణ్యముం బ్రకటించును. తత్సదనసంద
ర్భన మానందదాయకము. అంగడిలోనున్న రకరకముల
తినుబండారపువస్తుకృమము కన్నులపండువై చూడకు
నోరూరఁ జేయును. కన్నులు మూసికొని చేయినాచి
చూడక యిచ్చట నీవస్తువున్న దని చెప్పి తీయవచ్చును. పుస్తక
భాండాగారములోని గ్రంథసంచయములకుంగల కృమమత్య
ద్భుతమైనది. పుస్తకముల వెదకువాని కా కబ్బములక్రమము
పనిని తేలిక జేయును. అన్వేషణమును సౌకర్య మొనరించును.
భాండాగారమును శుచిత్వముగ నుంచును. పదిపుస్తకములున్న
వాఁడు వానిని వరుసక్రమముగఁ బెట్టుకొనక గదినంతయుఁ జూడ
శక్యముకాని స్థితిలో నుంచుకొనునుగాని, భాండాగారము పుస్త
కకృమమునంజేసి శుచివంతముగ నుండును.

6. చిన్నయింటిలోఁ గాపురముండుటవలన గృమహై
న్యమును సాధంబులో నుండుటవలనఁ గృమాతిశయంబుచే
గల్గును. కుటీరమైనను సౌధరాజమైనను దన్నివాసజనుల వై
జగుణమును బట్టి కృమముగనో కృమముతప్పియో యుండును.
నిలువేదరాలై పర్ణశాలలోనున్న స్త్రీయైన నొక్కతె గృహ
మును లక్ష్మి తాండవ మాడుచున్నట్లుంచును. దివ్యభవనము
లందున్నను నొక్కొక్కస్త్రీ కృమముగా వస్తువులఁ బెట్టక
కృమముగా నేకార్యములఁజేయక గుమ్మములోని కరుగువాని
కాపేయిల్లు పెద్దమ్మ కావాసమైనట్లుగాఁ దోచుభంగిని జరియిం
చును. కొందఱు ధనికుల మందిరములలోనికిం దొంగిచూచి

తివా కుర్చీలపై నీగలుముసురు ప్రాచిపానీయపాత్రలును, బల్లలపై నెండుతమలపాకులుగల పల్లెరములును జెల్లాచెదరుగ నీకుఁగానవచ్చును. క్రమముగ సదనము లుంచవలెన నెడి యభిలాషయే యట్టియిండ్లయజమానులకుఁగాని యజమానురాండ్రకుఁగాని తక్కుంగలజనములకుఁగాని లేదనియే నీ పూహింపవలయును. మఱియు విశేషవస్తుసముదాయముగలవారికిఁ గ్రమముగా వాని నుంచుకొనుట కవకాశము లేదని కొందఱవ్యర్థవాదము. దానినిబట్టి తేలెడి దేమనఁ గ్రమమునకుఁ బదార్థాతిశయమునకుఁ జుక్కయెదురనియు నవి యొక్కచో నిల్వ వీలు లేదనియు; ఇది యసత్యము.

7. స్థలకుశలత్వబాహుళ్యములుగాని, ధనహీనతా విశేషతలుగాని, యల్పాధికజనసంఖ్యలుగాని, క్రమముయొక్క యంతరాయాభివృద్ధులకు మూలములు గాఁజాలవు. నైజముగ నో యలవాటుచొప్పుననో క్రమాసక్తి యుద్భవించినమానవుఁ డింట్రిక్కఁడున్నను వాఁడు గృహక్రమకారకుఁ డగును. సహజముగ నాగుణములేనివారు పరిశ్రమచేసి క్రమబుద్ధి నాన్దొంపఁదగును. వేకువను లేచి, దినమంతయుఁ జేయవలసిన పనుల నిర్ణయించుకొని యొకపట్టిక వ్రాసికొనియో జ్ఞాపకముంచుకొనియో యందు విరామవాహ్యుల కనుకూల కాలముల నిర్ణయించుకొని యాప్రకారము నడువఁ బ్రయత్నించి రాత్రిపరుండఁబోవువేళ నాపట్టికయందుదాహరించిన వెన్నియాచరణమం దిడితివో తెలిసికొనుము. మొదటినాఁడు పట్టికలో నొక్కటియు నీవు చేయకపోవచ్చును. అంతమాత్రమున

భయపక్షక ధైర్యముతో నావిధముననే చిరకాలమొనర్చి
తివా జీవితకార్యపద్ధతి సాధ్యమగును. పట్టికలో నప్పుడప్పు
డవసరమునుబట్టి స్వల్పములగు మార్పు లుండవచ్చును. ఏమన
నది బ్రహ్మలిఖితముగాని రాజశాసనముగాని కాక యననుభవ
శాలి చిత్తున వ్రాసినయేర్పాటు. అనుభవము కలిగినకొలఁది
సరియగు పట్టికలవ్రాసికొని యందున్న తెఱఁగు నుల్లంఘింపక
యే నీవు సంచరింప సమర్థుఁడ వగుదువు.

8. అజ్ఞానులు సోమరులు పనిఁబూనకముందే కొం
దఱు క్రమప్రకారము బుద్ధిపరిశ్రమనో దేహపరిశ్రమనో
చేసి చేసి మేధావులు సింహబలులు నైరి. వారిమనోరథ
విజయకారణము నిరంతర పరిశ్రమాక్రమము. క్రమము రుచి
మఱగినఁగాని దానియందులి సత్యమవగాహనము కాదు. గడి
యారము సరిగాఁ దిరుగుట కేక్రమము కారణమో నీజీవిత
నిర్విఘ్నవిజయమునకుం గూడ నాక్రమమే కారణము. ఇన్ని
లాభము లున్నట్టి క్రమశిక్షను నీవుపొందితివా, శుచివంతుఁడవై
యన్యులకు మార్గదర్శివై పేర్కొనఁదగిన క్రమాభిమానివై
ఆరవిశశితారకముగఁ గీర్తివంతుఁడవై వెలయుదువు.

ధర్మము.

“యతో ధర్మ స్తతో జయః.”

1. నిర్ణీతవిధాయకకృత్యము లొనరించుట ధర్మము.
ఏవి విధాయకకృత్యములు? జన్మచేత సంఘముచేత నీతిచేత

విధింపఁబడినవన్నియు మానవునకు విభాయకకృత్యములే. అందునఁ బరులమేలుకొఱకుఁ దనమేలుకొఱకు నరుఁడు నెఱపవలసిన వెన్నియో ధర్మము లున్నవి.

2. ధర్మములు కాలవీధిని మేఘము లంబరవీధినట్లు కలురూపములం దాల్చుచుండును. ఒకనిధర్మము మఱొక్కని ధర్మము నొక్కటిగాక వేఱువేఱుగ నుండును. ఒకప్పు డీధర్మములు పరస్పరవై షమ్యభూయిష్ఠములు. దేశపరిపాలనమొనర్చువానిధర్మ మొకటి. గృహసమ్మార్జనమొనర్చువాని ధర్మము మఱియొక్కటి. ఉదయంబున ముఖప్రక్షాళనంబు గావించుకొనుట భూనేతకును సేవకునకును సమానధర్మము. శరీరప్రాణము మానవధర్మ మని యొక్కవేదాంతి యన శరీరమును శుష్కింపఁజేయుటయే యుచితధర్మమని, వేఱొక్కఁడు వాదించును. సృష్టిలోని యితరము లన్నిటివలెనే ధర్మము నిల్లు గట్టుకొని కాపురముండక మార్పు లొందుచుండును. మఱియుఁ గాలానుసారముగ భేదించుచుండును. “జిహ్వా కొక రుచి, పుష్టా కొకబుద్ధి” యన్నట్లు కాలంబున కొక్కధర్మంబు. కావుననే యుగధర్మములు దేశధర్మములు వేఱు వేఱుగ నున్నవి. మానవుఁడు కలిమిలేములతో నిమిత్తము విడిచి ‘ధర్మంచర’ యను నాజ్ఞకు బద్ధుఁడుకావలసినదే.

3. సృష్టిలోని వారెల్ల రెవ్వరిపనుల వాడు చేయుచున్నారు. అణువుపని యణువును బ్రహ్మాండముపని బ్రహ్మాండమును జేసికొనుచున్నది. గడియారములోని మరలన్నియు వేని పని యవి చేసికొనుచున్నవి. కావుననే గడియారము

పనిచేయుచున్నది. సృష్టిలోని సర్వము దేని కది స్వధర్మము నిర్వర్తించుచుండెడి కారణముచేతనే సృష్టివ్యాపారము నిర్విఘ్నముగ సాగుచున్నది. గృహములోని యజమానుఁ డాహార వస్తువుల సంపాదించి తెచ్చియు, గృహిణి భర్తతెచ్చినది పచన మొనరించిపెట్టియుఁ దమ ధర్మములం దాము చేసికొనుటచేతనే గృహనిర్వాహక కార్యము చక్కగఁ గొనసాగుచున్నది. భూమి సూర్యునిచుట్టుఁ దిరిగి, సూర్యచంద్రులు కాంతి నొసఁగి, గాలివీచి, పౌలములు పండి, పూలు వికసించి, యవి తమ ధర్మములు చేసికొనుచున్నవి. నదులు స్నానపానములకు జలంబు లిచ్చి, నగంబులు ఫలంబులఁ గాచి తమ ధర్మానుష్ఠాన దీక్షఁ బ్రకటించుచున్నవి.

4. ఏ కాలమున కేదేశమున కేసంఘమున కుచితమైన ధర్మము నాకాలమునందలి, యాదేశమునందలి, యాసంఘమునందలి వ్యక్తులందఱు నెఱవేర్చవలయును. అట్లు చేయకున్న వారు మిగిలినవారిచేఁ బరిహసింపఁబడెదరు. అయితే నూతన ధర్మప్రతిష్ఠాతలు సమకాలిక ధర్మభిన్నముగనే ప్రవర్తించి యెగతాళి నాదిని గొంతకాలము పడి, కడ కున్నవారి నందఱం దమ చెప్పచేతలలో నుండునట్లు చేసెదరు. ఎప్పుడైనను నూతనధర్మము లీగతినే వెల్వడినవి. సాధారణ మానవులు నూతనధర్మము స్థాపించువారల మనుకొని భ్రమ పడి తమ కుచితము లగు ధర్మములకు దూర మగుట యవినీతి.

5. ఎవని ధర్మమును వాఁడు చేయకున్నచో నష్ట మేమన వచ్చును? పొద్దునఁ బ్రాచినోటినిఁ దోముకొనుట

నీధర్మముగదా! ఆపని చేయకున్న సేగి యేమని నీ వడిగిన పృ
 శ్చార్థము - అనఁగా నీధర్మ మగు నీముఖప్రక్షాళనముం జేయ
 కుండుటవలన నష్టమేమి? నోరు కంపుఁగొట్టును. ప్రాచీనోటి
 తో నేపదార్థముఁ దినినను నీ కసహ్యకర మగును. ఇంతటితోఁ
 బోయిన మేలే! చుట్టుపట్లనున్న వారికిని నష్టమే కల్గును. అందు
 చే ధర్మమైనదానినిఁ జేయకున్నచోఁ జేయనివానికే కాక
 వాని యాశ్రితాదులకుఁ గూడ హాని వాటిల్లును. యంత్రాంగ
 మైన చక్రము తిరిగి తనధర్మము నిర్వర్తింపకుండినయెడల
 యంత్రమంతయుఁ గదలక నిలిచిపోవును. ధర్మము తప్పిన
 వాఁ డొక్కఁడే కాక వాని సంబంధులుగూడ నష్టముం
 బొందుట సంభవించును. ఎవనిముంగిలి వాఁ డూడ్చుకొను
 నప్పుడు గదా వీధియంతయుం జరిశుద్ధమగును. దాన వీధిలో
 నివారికే కాక యూరిలోనివారి కెల్లరకుంగూడ నామయ
 ము లుత్పన్నంబులు గాకుండును. ఎవనిధర్మము వాఁడు నెఱి
 వేర్చువేళఁ గలుగు లాభములు గ్రహింపఁ గష్ట మగును గాని
 యట్లు నెఱవేర్చనివాఁడు గలుగునష్టములు వెంటనే విస్పష్టము
 లగును. సారథియుఁ దురగములు చక్రములు వేని ధర్మము లవి
 చేసినప్పుడు శకటములు ససిగా నడచును. సారథి దిట్టగాకు
 న్నను, గుఱ్ఱములు లొంగకున్నను, జక్రములు చలన ముడిగిన
 ను బండి నడువదు. శకటచలనమున కేబండిభాగమున కది నిజ
 ధర్మము నెఱవేర్చవలయును.

6. ధర్మనిర్వహణమును జేయుట చేయమి యనునవి
 యున్నవి కాని కొలఁది గొప్పలు శూన్యములు. ఒకఁడు ధర్మ

రక్షణము చేయుచున్నాఁడా లేదా యనే ప్రశ్న కగును లేదను నుత్తరంబు లున్నవి కాని సగము కాపాడుచున్నాఁడనుట లేదు. కొంత కాపాడుటయు ధర్మనిర్వహణము చేయకుండుట లో నిమిడియేయున్నది. ధర్మరక్షణమున వరిముల్లువాసి యే మఱి యున్నను జెడుగు లుద్భవించి ధర్మంబు దప్పుట యను దౌసంగు పొసంగును. ఇంక నధమకీటకము ధర్మనిర్వహణము స్వల్పమైన దనియు, నుత్తమ భూకాంతుని ధర్మనిర్వహణము హైచ్చైనదనియుఁ దలంపరాదు. ఇర్వురవిషయంబున యోజింపవలసినది ధర్మము రక్షింపఁబడినదా లేదా యనియే. ఇం దెవ్వఁడు ధర్మముగ నడువకున్నను లోటే. ధర్మమునఁ బ్రవర్తింపనివాఁడు సేవకుఁడైనను మకుటమాంధాతయైనను నొక్కటే యపకీర్తికిని శిక్షకును బాత్రుఁడగును. తొల్లియుదరంబునకును దక్కినశరీరావయవంబులకును గలహము గల్గినది. అవయవము లన్నియుఁ దాము పనిచేయుచుండ నుదరం బూరక మ్రింగుచున్న దని యెంచి సమ్మేకట్టి తమధర్మము నిర్వహింప వయ్యెను. నోటినుండి ముద్దయందు కొన్నఁగదా కుక్షి పనిచేయుట. నోటికిఁ జేయియుఁ గడుపునకు నోరును గబళంబును బంపకుండుటచేతఁ బొట్ట తన ధర్మము నిర్వర్తింపఁజాలకపోయెను. అవయవములును బొట్టయు నాహారశూన్యతచేతఁ గృశించినవి. ఏయవయవముధర్మమా యవయవము నెరవేర్చి నప్పుడు సర్వశరీర సౌఖ్యోగ్యము లొదవు. తక్కిన యవయవంబులు పనిచేసి పొట్టచేయకున్నను బొట్ట తనధర్మముం గాపాడఁ దక్కినభాగములు తమ ని

యమితకర్మలంజేయ కున్ననుగూడ దేహసౌఖ్యభంగకరమే. మఱియు నవయవంబుల ధర్మము నీచమైనదనియు నుదరంబు ధర్మము ఘనమైనదనియు భేదంబు లవంబును లేదు.

7. ఏవ్యాపారమం దున్నవానికైనను నిజధర్మములు తెలియును. తెలియకపోయినచో వాఁడవి వెంటనే తెలిసికొనవలెను. తెలియకున్న నా కేమని గర్వింప నధర్మ మొనర్చిన వాఁడగును. అట్లు ధర్మమెఱింగి ధర్మ మొనరింపకున్నచో, నధర్మ వర్తనుఁడయి, తన బిడ్డల కధమౌదర్భమై వారి వినాశనము నకు హేతుభూతుఁడగును. ఒకవ్యక్తిలోఁగాని, సంఘములోఁగాని, యుగములోఁగాని యధర్మము బ్రవేశింప నది కొంతకాలము చెలరేగి నిల్చునుగాని కడకు నాశన మందితీరవలసినదే. మానవున కనివార్యమగు నధర్మము బాడసూపినచో భగవంతుండు మానవరూపముననే యవతరించి ధర్మసంస్థాపన మొనరించును. లోకములో నధర్మ మశాశ్వతమనుటచేత నెప్పుడైనా కైన నది లయ మందితీరును. ధర్మముమాత్రము శాశ్వతమై నిల్చును. ఏదేశమున ధర్మమును దత్తులైనవా రుపేక్షింతురో, వారు చేటుం బొందెదరు. దానఁగల దురితము వారల కంటును.

8. ధర్మమూలంబగుట విజయపథంబు మృదువువ్వు మయంబై సులభసాధ్యంబుగాక కంటకావృతంబై దుర్లభంబై యుండును. ఆయిడుమలు నరుఁడు గడచి నడచి గమ్యముఁ జేరిననే విజయమును, విజయుఁడు ధర్మావలంబకుఁడు నను శాశ్వతబిరుదంబులును వానికిఁ గల్గును.

ఆ శ .

శా॥ ఆశాపాశము దాఁగడుక నిడుపు, లే దంతంబు రాజేంద్ర!..
—భాగవతము.

1. మంచివస్తువున కాసపడుట మానవస్వభావము. ఆవస్తువు యథార్థముగ లభించునా లేదా యనునది వేఱుసంగతి. తద్వస్తువు పరకీయమై యుండనగును. దానిఁ బొందుటకు నీకుఁ జిక్కు లుదయింపనోపు. నీకు దాని ననుభవించుటకుఁ దగిన శక్తియు లేకపోవచ్చును. మండలేశ్వరునిశుండాలముం గని మనకు నిది యుండరాదా యని తలపోసి దాని కీ వాశింపవచ్చును. తేఁడు తనదంతావళంబును నీ కొసంగునా? దానిఁ ద్రోలు కొనిరా రాజసేవకులు నిన్ను దండన సేయరా? ముందుగా నేనుం గే యంగీకారముంజూపి నీకు లొంగుబాటులోని కరుదెంచునా? ఇన్నియు జరిగినను సాధారుణుడవు నీ వాగజ్రేష్ఠమున కొక్క పూటయైన నాహార మిడఁగలవా? ఈభావికష్టపరంపరలవిచారింపకే సుఖమునకు విభవమునకు నాశపడుట ప్రాణికోటికి నైజము. ఏమనఁ బరులచింతచెట్టుకాయల కాజ్ఞయుండును గాని చూపరులయొక్క గుటకల కాజ్ఞయుండదుకదా! కాఁ బట్టి రమణీయమై యమూల్యమై యబ్బురమై సుఖదాయకమైన పదార్థంబులు కంటఁబడినవేళ నిందియనిగ్రహశక్తియున్న యోగింద్రులుగాక తక్కుంగల మానవులది యవేక్షించితీరెదరు. తదపేక్షయే యాశ.

2. ఆశ యెంతయో దుర్నివారము. రుచికరంబులగు వంటకంబులు సిద్ధ మగుతావులనుండి వెల్వడుతావు లాఘా

ణించువారికిఁ దోరంపుటాస పుట్టించి నోరూరంజేయును. ధని కుండుగుబందుగుని సాహాయ్యంబును బేదచుట్టంబు లాశించె డను. స్వర్గలోకసౌఖ్యముల నోలలాడుకాంక్షచేతనే కొందఱు యజ్ఞయాగంబు లొనరించెదరు. ఏదో మేలుకలుగునను నాస మెయి నరుం డేకార్యంబైన నొనరించును. విద్యాయశోధన విభవప్రాప్తిపై నాశయే మానవులం బాటుపడంజేయును. ఒక్కొక్కవేళఁ దదనంతరసుఖ మాశించి దుర్మార్గకార్య ములు నరహత్యలుకూడ నొనరించువా రున్నారు.

3. ఆశ జీవనాధారము. అన్నివిధములగు నాసలు వర్జించినవాఁ డేపనియుఁ జేయంజాలఁడు, చేయ నవసరమును లేదు. మానియైనవాఁడుగూడఁ బ్రాపంచికవైభవముల రోసయు బ్రహ్మసాక్షాత్కారమువై పాశాపాశముచే నీడ్వఁబడుచున్నవాఁడే సుఁడీ! క్రమముగాఁ గక్ష్యలగడచి పైమెట్టెక్కవలెనను నాశయే పణిక్కిఖామణుల నిరంతరవ్యాపారము కొనసాగించును. రాజ్యమునకు రాజ్యముఁ గల్పి చక్రవర్తిత్వమును బొందునాశయే రాజపుంగవులచే యుద్ధములు దండయాత్రలు చేయించును. ఇట్లే ప్రతివ్యక్తియు జీవించి యొక్కొక్కకార్యమే నెఱవేర్చుట కాశయే ముఖ్యహేతువు. తొలిపనిలోని విజయ ముత్తర కార్యములపై నాశంబుట్టించును. గోవుతోఁ బెటిగెడి కొమ్ముల ట్లర్థసులభతతోఁ దృష్ణ తానును బెఱుఁగును. అట్టియాస లేనినాఁడు మానవులవ్యాపారములన్నియు మాయమై లోక ము స్తంభించును.

4. ఆశకు మేరయు సముద్రమునకు లోతును దెలియ నశక్యమని సామెత. జీవితమున కనుకూలములగు గృహారామ క్షేత్రములు నిర్ధని కపేక్షములు. అవి కల్గినవాఁడు సౌధము నధి కక్షేత్రములను వాఁడు వాంఛించును. అప్పుడైనను సుఖయై యూరకుండునా? పదిమేడలు గట్టఁ గోరును. పిదప గ్రామ ములను గొన నభిలషించును. పిమ్మట సంస్థానాధీశత్వమునకై యజ్ఞులు సాచును. తదుపరి బిరుదము లాకాంక్షించును. భూ మండలమంతయుఁ జేజిక్కిన రాజేంద్రుఁడుకూడ నేయూర్ధ్వ లోకములకో నిచ్చెనల వేయుచుండును. ఏమన నింతద్రవ్య మున్నచో నాశయుడుగునన్న నియమము శూన్యము. అందుచేత నే లక్షాధికారి మొదలు భిక్షాధికారి వఱకుంగల యేనింగన్నను దనయునికిఁ బైగతిం జెంద నుంకించు నాశాంశువే గోఛరించును. ఏతత్కారణముననే యాశకు మితిఁ గన్గొను బుద్ధిమంతులూ లేరు. సూక్ష్మయంత్రములూ లేవు. పెద్దవయస్సుతోఁ బాటు మానవుని యవయవములు పటుత్వము దొఱఁగును. గుణములు కొన్ని నశించును. ఆశమాత్రము దినదినప్రవర్ధమానమై యెవ్వేళను బలవత్తమమై యుండును. జరాదికంబుల కీర్తి నరుండు దేహంబు చాలించుచో నాశందప్ప సమస్తగుణములఁ గ్రామముగ విడనాడును. ఆశమాత్రము నరునియొడలునఁ బ్రాణము లున్నంత వఱకువాని వదలక యంటిపెట్టుకొనియేయుండి, వాఁడు హఠీ యశ్నట్లు నిశ్చయించుకొన్నమీఁద నాతనిం బాయును.

5. బహుళవ్యాపారఫలముల కేకకాలమున నాశంబునుట మనఃకేశహేతువు. అన్నిట మానవుడు సమానముగఁ జిత్రై కాగ్రత నిల్పఁజాలమి, నన్నియు ఫలవంతము లగునన్న నిశ్చయములేమిని వాని కెప్పటికైనఁ గొన్నింటనైన నాశాభంగమగుట తటస్థమై తీరును. అప్పుడు వాని విచారాతిశయము వాని యాశాపరిమితి కనుగుణమగు వైశాల్యముంగల్గియుండును. ఒక్కఁడు ధనము ధనమని యెంత యధికముగా విలపించునో యంత యధికదుఃఖము నా ధనము లభింపనిదినమున నాతఁ డనుభవించును. అధికాశయే శూన్యమైన వేళ మనోరథభంగ ముదయించిననాఁ డధిక విషాదమే యుండనోపదు. గాఢతర మగు నాశాకాంతత దుర్లభఫల యగు టెంతో యసహ్యకరము, దుఃఖకరము. ఆశ కొనలు సాగినకొలదిని తద్భంగజనితవిచారము నిశితత్వ మూనును. కాఁబట్టి యనమితాశయుఁ బెక్కెడలఁ బాటు నాసగమియు దొఱింగుటచే నరుడు సౌఖ్యమును బొందును.

6. ప్రపంచములోని దుఃఖమంతయు నాశాజన్యమైనదే యనవచ్చును. ఏదైనఁ దనకు లేదనుకొనుట దుఃఖకరము. లేనిదానిని బొంద సంకల్పించుట దుఃఖకరము. తత్సాధనము దుఃఖకరము. కడ కది చేఁజిక్కినఁ జిక్కకున్నను దుఃఖము. ఇన్ని దుఃఖములకాకరంబైనయాశ దుఃఖాస్పద మనంజెల్లదే! కాఁబట్టి బుద్ధిమంతున కాశపజ్జంబోవమియే సుఖకరంబు. చల్లగనున్న వస్తునిచయంబు గుణసంపత్తితో సంత్పత్తిని జెంది నిరాశత్వంబునొందినజ్ఞాని సంతాపంబు దక్కి సుఖి యగు ననుట నిర్వివా

దాంశము. తాటిచెట్టెక్క నుంకింపనివాఁడు నేలమీఁద నే నుభయముగ నుండును. వైకధిరోహించినవాఁడు పలుపాట్లం బడవలెను. వృక్షాగ్రము శ్రమపడి చేరి యచ్చట వాఁడు నిల్వఁ గలిగిన సౌఖ్యవహము గాని, క్రిందికి దైవవశంబునఁ బడెనా యెంతయున్నతి కెక్కెనో యంత పెద్దదెబ్బ తిని చావవలసియే యున్నది. కాబట్టి యాశాపాశబద్ధుఁడు కాక యున్నవాఁడు స్వేచ్ఛావిహారి; స్వతంత్రాధికారి. ఆశించి పొందిన దెబ్బతో పోవును గాని స్థిరము కాదు గనుక దానిఁ దొల్తును నీ కే యాశింపక విడిచిపెట్టుట తెల్వి.

7. నిరాశాపరత్వంబున మఱిండు లాభం బున్నది నిరాశవలన యోగులు సాధించినట్టియు, బుద్ధినుంతులు సాధింపఁ బ్రయత్నించు నట్టియు, నో నరుఁడా! సాధింపు మని వేదాంతజ్ఞులు దోబ్బింపు నట్టియు, హృదయసంతాపాగ్ని నార్పునట్టియు, జేతోమోడ మొడఁగూర్చునట్టియు నింద్రియనిగ్రహశక్తి చేకూరును. ఇంద్రియవిజయమున కన్న నధికతమ మగు శిక్ష మానవునకు లభింపదు. ఆ శిక్షయే వానికి సమస్తమును జేకూర్చి మోక్షప్రాప్తి కలిగించును. ఇంద్రియనిగ్రహపరున కాశకన్నఁ బ్రబలశత్రు వేదియు లేడు. అమితతర మగు నోటమి లేదు. దుర్గమతర మగు సంతరాయము లేదు. యతిరాజులు కొందఱ తా శత్రువుముందు నిల్వలేక తపోభంగము గావించుకొనిరను గాధలు పురాణంబుల నందందుఁ గన్పట్టు. కావున “క॥ ఆశయ యింద్రియనిగ్రహ, నాశముఁ బొందించు.

గావునందొఱగెద నే, నాశను సౌఖ్యము నిచ్చు, నిరాశయ”
నక తప్పదు.

8. ప్రపంచములో నుండి ప్రపంచికవ్యాపారములఁ
బాల్గొనుచుఁ బ్రపంచికసుఖములఁ బడయ నెంచు సంసార
లంపటు లధికసంఖ్యాకులు. వారిమాట యేమి? అనఁగా
వారి కాశ కూడునా కూడదా యనునది నిర్ణయము గావింప
వలయును. నిరాశ సుఖప్రద మని పాటువిడిచిన మనమందఱ
ము క్షణమైన జీవింపఁజాలము. ఏ భౌతికవ్యాపారమును క్షణ
ము సాగదు. మానవుండు పరులధనాదికంబుల కాసవహిం
చుట దోషంబగుట వానిని జిల్ల పెంకువలె నెవ్వఁడు చూచునో
వాఁడే ధన్యుఁడు; పూజనీయుఁడు; స్నేహపాత్రుఁడు. ఇక సద
భ్యాసములను విద్యాబుద్ధులను సద్గుణములను నలవఱచుకొను
పట్లఁ గ్రమముగాఁ బైనఁగల యంతరపు నారోహింప నెల్లరు
నాశింపవలసినదే! కేవల భోగపరాయణులై వినశ్వరపదార్థ
సంపాదనముపట్ల నరు లాసఁ జూపఁకుండుటే విసీతి. లక్ష్మీ
చంచలస్వభావ. అంతలో బీదసాదలు దారునూ అగుట
ప్రతివ్యక్తికి ననుభవమే. మానవయత్నం, బియ్యెడ దైవంబు
తోడ్పాటు లేకున్న, ఫలవంతము కానేరదు. కావునఁ గుటుం
బదోషణమునకు వలసిన ప్రధానపదార్థములు న్యాయంబుగ
నందువఱ కాసించి సాధించి తదుపరి తృప్త తృజించి పరితృప్తి
జెంది సుఖింపఁదగును. ఇచ్చట నెంత ధనమున్నఁ దృప్తిబడ
యం దగు నన్న నియమాభావ ముండుటయే యాధారముచేసి
కొని యెల్లరు నాశల భంగముల మునిగి తేలుట యక్రమము.

మఱియుఁ బశువులను బులుగులను దిలకింపుఁడు, అవి యే ప్రొద్దుతిండి కాప్రాద్రే పాటుపడును. ఆహారము నిలువఁజేసి కొనుట కాశగాని గాదెలుగాని వానికి తేవు. అందుచేతనే వానికి స్వేచ్ఛ. ఆశించి యర్థ మార్జించినవానికి సంతతభయము. కావున నాస గొంతవరకుఁ గొన్నివిషయముల జీవనాధారమే యయ్యు, కూడనియాశ కొఱగాని గుణము.

9. పేరాస దురాశ యను రెండాశాభేదంబులు వాడుకలోఁ గన్పట్టు. వానిని వివరింప నిదియే యుదాహరణ. పేరాస యనఁగా మిక్కుట మగు నాశ. పేరాస కూడనిగుణము. పేరాస వల దనుటకుం గారణము తదాశ దుర్లభఫలమైన వేళ నీకు మిక్కుటం బగు సుమ్మలికంబు చిత్తంబునం దంకురించుటయే యని వైనఁ జెప్పఁబడినది. పరులధనకనకవస్తువాహనాదికంబులను దనకొలఁది యెఱుఁగక యాశపడుట దురాశ. ఉన్నదానితోఁ దనియక పెఱవారివి రావలె నను యాధిక్యాశనంబు దురాశ. దురాశ దుఃఖముచేటు. నోటఁ బలలంపుఖండంబు నుంచుకొని కాల్యవంతెనమీఁదఁ బోవు శునకం బొండు జలంబులం దన ప్రతిబింబంబుం గని నీటఁగల కుక్క కొనిపోవు నామిషఖండంబున కాశించి నోరుదెఱవ నేనుయ్యెనో సువిదితమే! పరులసొమ్మున కాశింప నున్నదియుఁ దొలంగె ననుట దురాశవల దని ప్రకటించుటయే.

పాటు.

‘కృషితోనాస్తి దుర్భిక్షమ్.’

సీ: తలకొన్న పనుల సాంతంబుగాఁ జేసిన

ఫలమనఁ దలపెట్టఁ బనులు గల్గు

భాగ్యంభమం దహరాశ్రము ల్పని నేర్పు

ఫలమనఁ బనినేర్పుపదవి వచ్చు

దొలికష్టములఁ జూచి తొలంగక పనిసేయు

ఫలమన సంతోషభాగ్య మబ్బు

శ్రద్ధతో మొదలంటఁ జక్కఁగాఁ బనిఁబూను

ఫలమనఁ గీర్తిసంపదలు ప్రబలు

ననుభవముచేఁ దెలియనగు ననంగరాజు

పనులుచేయుంగ లభియుండు ఫల మిది యని

మొదలు వినుగయ్యుఁ బనులిచ్చు దుదకు నుఖిమ్మా

పనులఁ జేయుము సోమరితనము మాని.

1. నరుఁడు తన శారీరక మానసి కాధ్యాత్మిక శక్తులను నిజోపయోగమునకుఁ గాని పరోపయోగముకొఱకుఁ గాని యుపయోగించుట పాటు. అనఁగా నుపకారకర మగుపని యేదైనఁ బాటే. పాటుపడుట మనుజునివిధి. ఆధర్మము నెఱవేర్చి పాటుపడువాఁడు సన్నతి కెక్కును. పనిపాటులు నేర్పని స్త్రీ నిష్ప్రయోజనము, గృహనిర్వాహకమున కనుపయోగ మని నిందింపఁబడు చున్నది. కావునఁ బనిపాటుల యవసరము నొకించుక గ్రహించుట యెల్లరకు సమంజసము.

2. మానవశరీరనిర్మాణము పనిపాటు లొనరించుటకు వీలైయున్నది. నరములు కీళ్లు కండరములు కదలిక కనుకూలములైయుండి పాటుపడు మని నరునిఁ బ్రజోధించి ముందునకుఁ గెంటుచున్నవి. వానిబలమే నరుని బలము; వాని క్షీణతయే నరుని క్షీణత; వాని వృద్ధియే నరుని వృద్ధి. వానిఁ బెంపకున్నవాఁడు తన్నుఁ దాఁ బెంచుకొననివాఁడే నుండి! కావున నరుని పెంపునకుఁ బాటు ముఖ్యసాధనము. మఱియుఁ బాటుపడుట మనుజునకు నైజము. అప్పుడే భూపతనమైన బిడ్డ కాలుసేతులు పైకెగురవేయును. పిన్నవయస్కులొక్కచో నిల్వక సదా సంచార మొనరించెదరు. వారొక్కడ బంధింపఁబడుట కొల్లరు. ఏమియు లాభము లేకపోయినను వారు దేహమునకో బుద్ధికో లేదా రెండింటికొకరిశ్రమ కలిగించుచుందురు. చిత్తైకాగ్రత వారి కుండకు; రుచింపము. బొలకుల మనఃఫలకచిత్రితాంశములు చిత్రవిచిత్రభంగుల మార్పులందుచుండును. వారినోరు మాటాడుచునే యుండును. కాలు కదలుచునే యుండును. వారు నిల్చినచోట నిల్వక యొకచోటనుండి మఱొక్కచోటునకుఁ బర్యేత్తుచుండెదరు. కత్తి చేబట్టి చెట్లు చేమలు నటకు వ్యాపారమున మగ్నులగుదురు. జ్ఞానము వచ్చియురానినాఁడే యీగీతిని బ్రవర్తింపజేడివాఁడు పెఱిగి పెద్దయై సోమరితనము నాశించుట యకార్యకరణ మని, పాప మని, నేర మని నిస్సందేహముగ వాక్రువ్వనగును. వయస్సుననున్న వారుకూడఁ బాటుతత్వము

గ్రహించి తమశరీరభాగము లేపాటునిమిత్తము పుట్టినవో
యా పాటు వానిచే జేయించుట యవసరము.

3. ముప్పొద్దులఁ గుడిచి యేపనులఁ జేయకుండఁ
గూర్చుండి బ్రదుకు జీవితమే ఘనమైన దని, యాకాంక్షింపఁ
దగిన దని, యనేకు లమాయకులు తలపోయుదురు. వారిది
తప్పు డభిప్రాయమగుటఁ దదభిప్రాయసవరణము కర్తవ్యము.
ప్రపంచములో సోమరుల ప్రశంసించుట ప్రోత్సహించుట
కంటెఁ బాపకార్య మన్య మేదియుఁ బొడసూపదు. మానవుఁడు
గౌరవింపవలసినవాం ద్రిద్దఱే యనియు, నందు మొదటివాఁ
డాధ్యాత్మికజీవితవృద్ధిఁ గావించువాఁ డనియు, రెండవవాఁడు
శరీరపరిశ్రమము చేయువాఁడనియు నొకమహాత్ముఁడనెను.
ఇంతకు మించి యితరుఁ డెవ్వఁడును గౌరవార్హుఁడు
కాఁజాలఁ డనియుఁ గూడఁ జెప్పెను. మఱియుఁ బాటుపడని
దేహము రోగములకాణాచియై దేహికి విశేష మగు నలసట
గలిగించును. ఒక్క-చో స్థానపువలెఁ గూర్చున్నవాని కాళ్లు
గుదులుకట్టి బాధ కలిగించును. కండరములు కదలక రక్తప్ర
సారము మాంద్య మగును. నిద్రయు నాపులింతలు గల్గి
దారిద్ర్యలక్షణము లుప్పతిల్లును. వేయేల మండుఁడై యాన
రుండుండును. అట్టితఱి నొక్కసారి విసవిస నరకోశము
దూరము నడచివచ్చిన వాని కా దారిద్ర్యలక్షణములన్నియుఁ
బటాపంచలగును.

4. ఏ యవయవము పాటుపడదో యా యవయవము
దుర్బలమై నీవు కోరినవేళఁ బనిచేయదు. కావున దానిని

మున్నంతకాలము నీవు పాటుపడవలయును. ఆపాటు మేనఁ బెలుగు శక్తియున్నవాఁటి తాత్కాలికోపయోగము నిమిత్తమేకాక, పెలుగు శక్తి యుడుగువాఁటి వృద్ధాప్యోపయోగమునిమిత్తముకూడ నైయున్నది. లేబ్రాయమునఁబాటుపడనివా రెండఱో కాలము రాకుండఁగనే దుర్బలులై చెడిరి; నడిమివయస్సులోనే పరలోకగతులైరి. వాఁస్థితిని గాంచియెనను దార్ధ్యముతోఁ జిరకాలము మను నిమిత్తమైనను, వయస్సుతో సంబంధము లేక యెల్లవయస్సుల వారును పాటుపడుచుండవలెను.

5. మహాబుద్ధిశాలి పాటుపడఁదనియు నాతఁడు సహజజ్ఞానసంపన్నుఁడనియు లోకములోఁ బ్రఖ్యాత మగు నమ్మకమున్నది. వాఁడు సాధారణముగా మానవబుద్ధికందని కార్యము లద్భుతముగ క్షణములోఁ జేసె నని చెప్పుకొనుటయుఁ గలదు. అతఁడే విషయమైనను తృటిలో గ్రహించి చిరకాలము జ్ఞాపక ముంచుకొనుటయేకాక చిక్కుసమయములలో బహుళోపాయములు చెప్పుననియుఁ బాండిత్యప్రకర్షముతో మాటాడుననియు నుచితప్రవర్తనము గమనించి సంచరించుననియుఁ గూడ సమ్మిక యున్నది. కాని నిజముగ బుద్ధిశాలురజీవితము లొకటి రెండు నీవు నిదర్శనమునకుఁ బరీక్షించినచోఁ గన్పట్టునది వారియందున్న పాటుపడఁగలశక్తి యితరులయందునకంటె నధికతరమై యుండుటే సుమీ! అమితమైన పాటుపడుశక్తిగలవాఁడే మేధావి యగును. వ్యాసుని వ్రాటి యొక్కొక్కకవి వ్రాసిన గ్రంథసంపుటములన్నియు

భానపుంజయులతోడను బదగుంభనములతోడను నర్థగాంభీర్యముతోడను రసమాధుర్యంబుతోడను దులఁదూఁగుచుండును. అని చదువుటకు మానవునకుఁ దనజీవితము చాలదు. అట్టి మహాత్కృష్టములగు గ్రంథములు గాకున్నమానె సంఖ్య కైన సరిపోవునన్ని గ్రంథములు వ్రాయుటకు సాధారణకవి రాజుల కేండ్లుపూండ్లు పట్టును. తాము మేధానిధు లొనఁచుకార్యములు చేయనేరనివార లాపనులచుట్టు నద్భుతముగు కథలఁ గల్పించెదరు. కలహూట చెప్పవలసి వచ్చిన యెడల సోమరులు నిద్రించువేళ నా మేధానిధులు నిరంతర పరిశ్రమచేసి రనియే చెప్పవలసియున్నది.

(6. ఓర్పుతోడను బట్టుదలతోడను గ్రమముగఁ బాటు పడెడువాఁడు సామాన్యమానవాతీతకృత్యము లెన్నియో నెరవేర్పఁగలఁడు. సోమరులకుఁ బిఱికిపందలకు నిది పరిహాసకరముగ నుండును. ఘనులెల్లరు పాటుపడియే తన్నామ మోర్చించుకొనిరి. సోమరికిఁ జేయఁ బడులే కానరావు. పనిప్రారంభము చేయువాని కన్నియుఁ బనులే. ఒకపనిలో నవాంతరముగ నితరకార్యములయోచరణమున కవకాశము గల్గును. పాటుపడి యొకపని చేసి తత్ఫల మనుభవించువానియూనంద మవ్యాజమై యద్వితీయమై యలరారు. పరులపాటుఫలము నీ వనుభవించునాఁడా యూనంద మేమాత్రముం గలుగదు. నీయంతట నీవొకపని చేసితివా యుం దెన్నిలోపము లున్నప్పటికి నది నీ కిచ్చుసౌఖ్యము పరుఁడుచేసిన దెంతయందముగా నున్న నది గలిగింపఁజాలదు. శ్రమపడి యొక లెక్కచేసి చేసి, కడకు ఫలిత

మంఠిన గణితశాస్త్రజ్ఞునిహృదయానంద మాతనిగ్రంథము నుండి లిక్కికి లిక్కి మక్కికి మక్కిగ వ్రాసికొనినవాని కల పడునే? అద్భుష్టమునలన నకస్మాత్తుగఁ గలిగెడిసుఖములకంటెఁ బాటుపడుటవలనఁ దోచుసుఖము లెక్కుడు విలువయైకవి. పాటుపడు జనులు పనులఁజేయుచుఁ పాటులుపాడెదరు. ఆపాటు వారియాయాసపిధ్వింసి, ఆనందచిహ్నము. నిపుణుడగు పని వానిపాటులో లయ యున్నది. నిపుణతగల కంసాలి సుతై దెబ్బలలో లయకలిమియు, చేతకానివాని చేతిసుతైదెబ్బలలో లయలేమియు మీ రెఱింగినదే.)

(7. పాటువలన పనులు సుకరములగును. పాటువలన నద్భుతముగ దుర్లభ కార్యములన్నియు లభ్యములగును. అందు వలననే 'కష్టి ఫలీ'యను నుడి పుట్టినది. బండ్లను లాగి, బట్టలుదికి, కట్టలఁగోసి, పొలముల దున్ని, పంట పండించి, వస్త్రముల నేసి సుఖమొడఁగూర్చునది పాటు. ఆధునికప్రపంచపు సౌఖ్యమంతయుఁ బాటుపై నాధారపడి యున్నది. సుఖకరమగు గాఢనిద్ర పాటుపడువానికిఁగాక సోమరి కబ్బదు. శరీర సౌప్యము పాటుపడువానికిఁగాక సోమరికిం గల్గదు. బహు లాభముల సమకూర్చు మంత్రశక్తి పాటు. శ్రమలఁబాపి సుఖమొడఁగూర్చు మాయ పాటు. ముడిపదార్థముల నుపయోగ కరమగు వస్తునిచయముగ మార్పు నైంద్రజాలికము పాటు. మంటినిగూడ బంగారమొనరించు పరుసవేది పాటు. అట్టి పాటు గౌరవింపఁబడవలసినదిగాని గర్హింపఁబడవలసినది కాదు.)

(8. శారీరకమానసికాధ్యాత్మికవిషయములం దెద్దాని విషయ మగు పాటైనను గౌరవనీయమయినదే. ఏవ్యక్తి

పాటుపడునో వాఁడు సుఖములం బడయును. ఎవ్వఁడు పాటు
 నొల్లక సోమరియై సుఖములం బొందఁగోరునో వాఁడు తుదకు
 సుఖములకు దూరఁ డగును. ఏపాటుదప్పిన సాపాటు దప్ప దని
 చెప్పహాస్యవచన మున్నది. సాపాటైనను బాటుపడువానికి
 రుచించి మేలొడఁగూర్చునుగాని పాటులేనివాని కదియు సం
 తోషబలముల నియ్యదు. వ్యక్తులకు వర్తించునదే దేశములకును
 వర్తించును. ఏదేశమున జనులందఱు పాటుపడరో యాదేశ
 మున దారిద్ర్య మిల్లు గట్టుకొనును. ఏదేశమునఁ బ్రజలు
 రాత్రిందివము లనుక్షణము వ్యర్థముచేయుక పాటుపడెదరో
 యాదేశమున లక్ష్మి నివాసమొనరించును. పాటువంటి దన్యము
 లే దని ఘంటాపథముగఁ జెప్పనొప్పును. కాబట్టి పాటు
 పడుఁడు! పాటుపడుఁడు!! పాటుపడుఁడు!!! పాటేమీ కేభంగ
 పాటును గల్గనీయక సర్వోద్యమంబుల విజయము సమకూ
 ర్చును. పాటుం బ్రేమించుటే దైవమును బ్రేమించుట. శ్వ
 క్తులు గతించినను వారిపాటుఫలితములు వంశపారంపర్య
 ముగ జను లనుభవింప సిల్చియుండును. పాటు ప్రయోజన
 కరము; వాంఛనీయము; గౌరవప్రదము.

డాబు.

1. తనయందు ఘనతలేనిది ఘనత యున్నట్లు గోచ
 రింపఁ, దా విద్యాగంధమెఱుంగనివాఁడయ్య విద్యాంసుని
 పగిదిఁ దోచ, ధనవిహీనుడయ్య శ్రీమంతుఁడువోలె గన్నట్లు

నరుడు చేయుప్రయత్నము, వేయువేషము, వాకొనుభాష మొదలగునవన్నియు డాబు. డాబు విశేష్యమేకాని, వాడు కలో బడాయిమాటలఁ జెప్పిననుటకుఁ, జేతకానిప్రజ్ఞలు వలి కె ననుటకు 'డాబె' నను క్రియాసూప మున్నది. అందునను వాడు డాబె నన్నప్పుడు డాబుమాట లాడె ననియే యర్థము కాని డాబుసరిపనులఁజేసె నని యూహింపవలనుపడదు. ఇక వాడు డాబుచేసినన్నచో మనోవాక్కర్మల దేనిచేనైనఁగాని యన్నిఁటిచేఁగాని డాబుచేసినాఁ డనియే యెంచుకొనవలయు. అనఁగా డాబుచేసిననుట విపులమైన యర్థమునను, డాబె ననుట సంకుచితమైనయర్థమునను వాడుకమాటలయందుఁ బ్రయోగం బున్నది.

2. అధికస్థితిలో నున్నవారివలెఁ దాను గావలె ననికాక, తా నున్నట్లు గప్పట్టవలెనను సంకల్పమే డాబున కుత్పత్తి స్థానము. తా నధికుండైనట్లు తన్ను వినువా రల్పులైనట్లు డాబులరాయఁడు భ్రమపడును. నిజమైనలోకజ్ఞానములేమి యే డాబునకు మూలము.

3. ఎల్లరును డాబుచేయురుకాని డాబుచేయువా రన్ని కాలముల నన్నిదేశముల నున్నారు. పేదవాడు మొదలు ధనవంతునివఱకుఁ గలయందఱలోఁ గొందఱు డాబుచేయు దురు. అనఁగా దమయథాస్థితికంటె నధికతరస్థితిలో నున్నట్లు గోచరింపఁ బ్రయత్నించెదరు. నరుడు డాబుచేయువేళ నిజ లోపనిగూఢనమో, తనయం దభావమైనయశాన్నత్యనటనమో రైదునో యుండితీరును. కష్టసుఖములు, కలిమిలేములు

రోగారోగ్యములు జీవుల కబ్బుట సాజమగుటచే నందుఁ గొప్ప
ము, లేమి, యామయము వచ్చినప్పు డెవ్వండును వానిని గొప్ప
పుచ్చి, సుఖము, కలిమి, యారోగ్యము ననుభవించుచున్నట్లు
నటించనక్కఱలేదు. ఉన్నదొసంగుం దొలంగించుకొనుటకై
కడంగక, దాని దాఁచుకొనుటయే గొప్ప యని యెడందం దల
పోసి, యంతటితోఁ దనియక, నిజముగా లేనిసుగుణసంపత్తి
యున్నట్లు నటించి మురిసి డాబుచేయుఁ బ్రయోజనమేమి? కడ
గండ్లలోనుండియు భోగివలె మసలి దాదిద్రవ్యమున మున్నియుఁ
జాకలినుండి యద్దెకు గొన్న చలువమడతలమడుపుల బెడబెడల
వినిచి, రోగపీడితుం డయ్యుఁ బరులతో సంపూర్ణారోగ్యవంతుఁ
డట్లు మెలఁగి, తలమునకలగు ఋణములపా లయ్యు ఋణదాత
రీతిఁ దిరిగి, నిరక్షరకుక్షియయ్యుఁ బట్టభద్రునివలెఁ బ్రవర్తించి
డాబుచేయుట యెందుకొకట?

4. ఎదుటివానిని మోసగించి తాత్కాలికముగ వానిని
వమ్మించి వానివలన నేదియో లబ్ధి పొందుటకుఁ గొందఱు డాబు
చేయుదురు. నీవు వేదవై ధనాపేక్షితుఁడవై నప్పుడు సంప
న్నునియొద్దకుఁ బోయి యొక్కరూపాయి నీ కిమ్మనిగాని బదు
లిమ్మనిగాని వేడితివా యాతఁ డీయఁడు. అట్టియెడ నీవు ధని
కునివలె వేషమువేసికొని, నీ కంతకుఁబూర్వము పరిచయ
మంతగా లేని ధనికునిఁ జేరి, లక్షలతో నీకు వ్యాపారమున్నట్లు
డాబుమాటలు చెప్పి, మాటతమధ్య వేయిరూపాయిలనొట్లు
మాత్రమే దగ్గరనున్నట్లు, చిల్లర లేనట్లు నోరుజారవిడిచి చివరకుఁ
బదిరూపాయిలు గంటలోఁ దిరిగియిచ్చి వేయుపద్ధతిని జేబదు

లిమ్మని యంటివా, నీ కాసొమ్ము లభించును. అనఁగా డాబుచేసి నీకోర్కి నెఱవేర్చుకొనఁ గల్గెదవు. ఈవిధమున నేనమయమునకుఁ దగినరీతి నాసమయమున డాబుచేసితివా కొంతవఱకు నీమనోరథములు తొలుత సఫలము లగుచుండును. దొంగ సాక్ష్యములఁ బొల్లుపోసికొనువాఁడవయ్య గృహస్థులయిండ్ల భోజనపుసమయమునకుఁ జేరి దైవభక్తి యుట్టిపడినట్లుఁ నింటి లోనివారిచేపులు చిల్లులువడునట్లు రామనామస్మరణచేసితివా మనస్సుకరగి యింటియజమానుఁడు నీ కాపూటకు భోజన మిడును. ఇట్లే సెలవులలోఁ బల్లెలకుం బోయి వెత్తిపాలము కాపులఁ జేరి నీవు గొప్ప రాజకీయోద్యోగివలె ముచ్చటించిన చో, వారు నమ్మి నీకు ముంజెలు తెచ్చి ఫలాహార మిడదరు. సమయోచితముగా డాబుచేయువానికిఁ గొంతవఱకుఁ బ్రథ మమునఁ దనప్రియత్నములవిజయమే చేకూరును.

5. కాని డాబులరాయనియాటలు సాగనిఘట్టము లున్నవి. పరిచితులముందు డాబు మొదలే సాగదు. అందు చేతనే డాబుచేయువాఁడు పరిచితులకంటఁబడినప్పుడు దొంగను దేలుకుట్టినట్లురకుండును. లోకజ్ఞానముగల గడుసరులముందు డాబు చెల్లదు; ఏమన మనుష్యుని జూచినంతనే వారిగుట్టు మట్టులన్నియు నాగడుసరులు లాగెదరు. వీరికిందోడుగఁ పెంకె తనముగలవారినిఁ జెప్పనగును. పెంకెవారు తా మాదినన్నమాట నెగ్గించుకొనుట ప్రధానముగ గణించెదరు. అట్టివారియెడ డాబుచేయువాని యదృష్టమునుబట్టి జయాపజయంబులు సిద్ధించును. డాబు లొల్లనివారిధగ్గర నితరులడాబు వ్యర్థము. నల్గురు

చూచుచుండఁ బేరుకొఱకు దానములు విరాళములు నొసంగ
నిచ్చగింపనివ్యక్తులసన్నిధిని డాబుచేయుట బూది నాజ్యము
వ్రేల్చుటయే.

6. డాబుచేయువాఁడు కొంతకాలము యథేచ్ఛగా
వర్తింపఁగలఁడు. కాని యెప్పుడో పాపము బ్రద్దలైనట్లు వాని
గుట్టువెల్లడికాక తీరదు. వానిపరపతి నాటితో సరి. దేనికైన
జన్మస్థితిలయములకాదు మనుల్లంఘనీయముగదా! పైనఁజెప్పిన
చొప్పున మొలకెత్తిపెంపైనడాబును గూలక తీరదు. డాబుతో
యశోధనాదికముల గడించుట చీట్లతో భవనముగట్టుట.
నిలిచినంతకాల మామందిరము లోక మెఱుంగనిబిడ్డల కానంగ
హేతువై కన్నుల కింపుఁ గూర్చును. కాని కొనయూపిరి తగిలి
నప్పటికి నది నిలువక నేలమట్ట మగును. అట్లే డాబుసాగినంత
కాలము తదనుసరణకర్తను బట్టఁ బగ్గము లుండవు. పల్లవిం
చినడాబు వెల్లడియైనదా, వాఁ డేమాత్రమేని సిగ్గుబిడియము
లున్నవాఁడనచో, మఱి మొగమైనఁ జూప సిగ్గిలి పదిమంది
మాటుమణఁగిన పిదప నూరు దిరుగవలసినవాఁ డగును; డాబు
చేయుటకు పూర్వ మున్న సామాన్యస్థితింగూడఁ గోల్పోయి
యథఃపాతాళదుస్థితిం బడును; ఉన్నగోడు చెడ వాఁడు మఱి
లేవఁజాలఁడు. పదిమందిలో గౌరవము పోఁగొట్టుకొనును; ఎల్లర
యెగతాళికిని లక్ష్య మగును. వానిమాటవిలువ నశించును.
వానికి మనోవ్యాకులత గల్గును. సిగ్గుబిడియములు లేనివాని
కీతిట్లు దున్నపోతుపైఁ గుంభవృష్టి. కాన వాఁడు మఱియొక
యూరుఁజేరి డాబు సాగించుచునే యుండును.

7. డాబుచేయుట యనఁగా మోసముచేయుట. నిష్కల్మషహృదయులను వంచించుట. అట్టివారిధనము నాకర్షించుటకుఁ బన్నిన వల డాబు. కొత్తవారును ననూయకులును డాబునకుఁ బడిపోయి ధనము గోల్పోవుదురు. డాబుచేయువాఁడు తోడివారి కన్నులు మూయగల్గునే గాని సర్వాంతర్యామికన్నుల మూయఁజాలఁడుగదా! అనఁగా డాబుచేయువాఁడు పాపభీతిలేనివాఁడని చెప్పనొప్పును. ఏమన డాబుచేయుట యసత్యమున కొడిగట్టుటయే. మఱియు డాబునకు నసత్యమునకు నొక్క సామ్యమున్నది. ఒక్కకల్లయాడినవాఁడది కప్పననేకములు కల్ల లాడినట్లే యొక్కసారి డాబునకు దిగినవాఁడది నిలుపుట కెన్నియో డాబుపనులఁ జేయవలయును. డాబునకుఁ దాల్చిన యున్నతస్థితి కుచితముగ ధనముకూడ వెచ్చింపవలసినచ్చును. ఇతరులను జాటున యాచించుచు వారి పరోక్షమునఁ దానే వారికిఁ బోషకుం డట్లు పలుకాడ నుద్యోగించును. పలుపాట్లఁ బడును. అప్పుల కుప్పయై మేడిపండుగౌరవము, నేటిబీరకాయసాహసము పొందును. వానిపాట్లు బరమేశ్వరున కే యెఱుక.

8. డాంబికుఁడు మనస్థిమితముం గోల్పోయి స్వేచ్ఛలేక సంచరించును. ఇతరులు తన్నుఁ దక్కువవాఁడనుకొనుచున్నారేమో యని వానికి సర్వదా భయము. అందుచే నితరుల మెప్పువడయువేషముల ధరించును. దొంగహరినామ స్మరణచేయు డాబుసరివాఁడు వినువారు మాటాడుచోఁ దనకంతము తగ్గించి వారిముక్కలకుఁ జెవు లొగ్గుచుండును.

బునకు దుస్తులను ధరించినవాడు ప్రజలదృష్టి నాకర్షించు నట్లు కొంగుల సద్దుకొనుచుండును. మహాగ్రంథములఁ జదివి నట్లు వినికడివలనఁగొన్నమాటల దొరలించును. దూరమం దున్న ప్రసిద్ధోద్యోగీయులనామముల నేకవచనములలోఁ బ్రయోగించి వారెల్లరు తనకు దాసులై యున్నట్లు వాక్కుచ్చుచుండును.

9. డాబు తగనియెత్తుగడ యగుటచేతను దలకు మీఠినప్రయత్నము జూపిచే టగుటచు డాబుచేయుట దుఃఖమును గొనితెచ్చుకొనుటయే యని విశ్వసింపఁదగును. ధనికులట్లు గాన్పింప నెరవునఁ గలలో మురిసి యవి ప్రోవఁ గడకుఁ బూర్వపుబలుకుబడినిగూడఁ బోఁగొట్టుకొని యెందఱు పరులనవ్వులపాలైరి. పులితోట గప్పకొనిన గార్దభము దర్పమును, నెమలిపింఛమును ధరించి మెఱసిన వాయసము గర్వమును దుద కేరీతిని బరిణమించెనో విదితమేకదా! స్త్రీలయెదుట బీరములు పల్కిన యుత్తరుని పోటువకానిసితనపుమాటఱ డాబు శత్రుదళదర్శనమాత్రమున రూపుమాసినది. ఉత్తరకుమారప్రజ్ఞలన్నమాట లోకోక్తియై యిల్లుకట్టకొని సుస్థిరముగ నిల్చినది. చీడఱుంటినను సిరియంట దన్నట్లు డాబుచేయు వారి కుత్తరకుమారునిపరాభవమే యబ్బును గాని వాని పేరట్లు తమనామములు శాశ్వతములుకానేఱ వని నమ్మితరవలయును.

10. డా బసురవృత్తి; మోసకార్యము; నిష్ఫలవ్యాపారము. అది పెక్కిక్కట్టల కిక్క. కాబట్టి నీపూర్వుల

నిరాడంబరచారిత్రములఁ బఠించి, నీప్రస్తుతస్థితిగతుల గమనించి, దేశ కాలపాత్రములమార్పుభంగి నెఱింగి, తగినమాత్రపు వేషములతో, ననుకూలంపు పెత్తుగడలతోఁ జార్వాపర్యంబు విచారించి నిష్ప్రయోజనకరము లగు డాంబికవ్యాపారములు విడిచి డాబునకుఁ బరాచీనుఁడవై మెలంగి సుఖింపుము.

నడత.

1. 'ఒకఁడు గుణముగలవాఁ' డనువాక్యములో గుణమునకు మంచిగుణ మనియుఁ జెడుగుణ మనియుంగూడ సర్థము జెప్పుకొనుట కవకాశమున్నట్లు దోఁచుచున్నను, గుణమున కియ్యెడ మంచిగుణ మను సర్థమే రూఢి. అటులనే నడత యని నప్పు డుస్మార్గప్రవర్తనముగాక సస్మార్గప్రవర్తన మనియేస్థిరపఱచుకొనునది. వృత్తము, ప్రవర్తనము నడతకుఁ బర్యాయపదములు. వీనికిముందు మంచియని గాని తదర్థమిచ్చునట్టి గాని యుపసర్గఁ జేర్చకున్నను సద్వర్తన మనియే యవి యర్థమిచ్చును.

2. ప్రవర్తనము మంచిదైనవాఁడు పూజ్యతఁ గాంచును. ఒకనినడత వానిశీలము ననుసరించియుండదు. అంత మాత్రమున వర్తనమునుబట్టి యోగ్యతానిర్ణయమునకుంగడంగుటకు వీలుకాదు. శీల మంతస్థితము, వృత్తము బహిర్వర్తనము. తొలుతఁ 'గన్నుల కింపైనఁ గడుపున కింపగు' నన్నమాట నీప్రవర్తనముపట్ల నుపయోగించి చెప్పుము. ఒకనివృత్త

ము నీకన్నుల కింపైనచో వానిశీలమువిషయమై నీకు సదభిప్రాయము పుట్టును. మార్గస్థుఁడు దప్పిఁగొని దారిలోనున్న తాళవృక్షమునీడఁ గూర్చుండి, చేతఁగలపాత్రలోని పాలఁ గ్రోలు ననుకొనుఁడు. అతనివృత్తము దూరమునుండి కనినవాఁడా పాంథుని ద్రాగుఁబో తనుకొనును. కాని వానిపరిస్థితులలో నట్టి వాని యమలశీలమునకుఁ గళంకమాపాదింప దని యూహించుటకుం దగినంత వ్యవధి, ప్రేమ, సానుభూతి, లోకమున కుండునే? కాఁబట్టి ప్రతివ్యక్తియుఁ దన ప్రవర్తనము దిద్దుకొనవలసియున్నది.

3. నలుగురిలోనున్నపుడు వాఁడు మెలఁగురీతియే నడత. అది తృప్తికరముగను జనరంజకముగను నుండవలయును. నీతు లని పెద్దలుచెప్పు కొన్నిటిని వినుఁడు. అవి యనుసరించితివేని నీవర్తనము బాగుపడును. పెద్దల సముచితప్రకారమునఁ బూజింపుము. సర్వభూతముల సమప్రేమమునఁ జూడుము. పరిచితులు కంటఁబడినప్పుడు నమస్కరింపుము. ఉపకారికిఁ గృతజ్ఞతఁ జూపుము. ప్రతివాక్యాంతమందుననో, మధ్యనో, 'తమదయ' 'తమయాశ్వీరచనమువలన' ననునర్థమిచ్చు పలుకుల గౌరవపురస్కరముగాఁ దొఱిలింపుము. ఈమాటల వలన నీకు వీసమైన నష్టములేదుకాని యామంచిమాటచేయు కార్యము లక్షపిలువ యుండును. పరులపల్కుల నాలించి నపు డవి నీయభిప్రాయానుకూలములైనను గాకున్నను గోపమునరాదు. సర్వదా చిఱునవ్వుతో వానిఁ ద్రోసివేయుము. హాసస్మృతి మెదుటివారిని హాసస్మృతులఁ జేయును. ఆలోచనా

నిమగ్నులను గాఢనిద్రాపరులను లేపెడి కాలిచప్పుడుతో నడచుట, వదరుట, నిన్నుఁ గనవచ్చినవారి కాదరపూర్వక స్వాగతం బొసంగకుండుట, క్రొత్తవారి నెదుటఁ బస్తుంచి నీవు ముందుగఁ గుడుచుట, నీవెంత కొమ్ములు దిరిగిన ఘనుడవైనను నీ కుపకారకర మగు పనిచేయు నితరులను దరియక, రమ్మని వారికివార్త నంపుట, యధికారి నని యితరులఁ దూలనాడుట, దుష్ప్రవర్తన మనఁబడును. ఇందులకు వ్యతిరీక్తంబైనవన్నియు సత్ప్రవర్తన నాఁ బఱగును.

4. నడత చుంచిదైనవాఁడు వేకువను లేచి, కాలకృత్యముల నిర్వర్తించుకొని నియమానుసరణముగ సొంతపనులఁ జేసికొని సాయంకాలమున కిల్లుఁజేరి సాపడి నిద్రపోవును. వీలైన నితరుల కుపకార మొనరించును. లేదా తటస్థుడై మిన్నకుండును. ఇతరులవిషయమై లేనిపోనిసంకోచములఁ జెందఁడు. ఒకనియొద్ద విన్నమాట లచ్చట నే మఱచును. రెండవ వానిచెవి నేయ నుంకింపఁడు. ఎల్లరకుఁ జెవియొగ్గునుగాని యెవ్వనికి మాటనీయఁడు. ఆడంబరజీవన మొల్లక యుష్ణతాలోచనలు నేయును, లేనిపోని యెత్తుగడలతో నప్పులపాలు కాఁడు. ధనమునకై యాసపడి యకార్యము లొనరింపఁడు. సత్యప్రతికూలవాక్యము లాడఁడు. పేచీలకుఁ బెదబాబు కాఁడు. ధన మార్జించుకొనినను దానిని గుప్పిటఁ బెట్టుకొనునే గాని హృదయకుహరమందు దాచుకొనఁడు; పొగఁబీచుట వంటి యసభ్యకార్యముల నేవగించి వానికిఁ బరాజ్ఞుఁడగు; తలవంచుకొనియే వీధి నరుగును; పనిగలవారితోడనే ప్రస

గించును; వ్యర్థకాలహరణానురక్తి కెడమగుటచే దనకాలమునుగాని యితరులకాలమునుగాని నిరుపయోగముగ గడపనుంకింపఁడు. అవసరమున కుపయోగపడు వస్తునిచయమింటఁ జేర్చుకొని యెవ్వేళల సంసిద్ధుడై యుండునుగాని, కావలసినప్పుడు పర్వులెత్తి కలియఁ ద్రొక్కుకొనఁడు. పరులు నొచ్చునట్లెదురాడఁడు. అందుల కడ నబ్బినప్పుడు శాంతముగ హితబోధసేయునుకాని తనయాట నెగ్గినదనుప్రగల్భములఁ బల్కుఁడు. ఎందైనఁ దనకే యోటమి చేకూఱినప్పుడు, దిగులు జెందక, ధైర్యముం దాల్చి సంతోషవదనప్రదర్శనముం గావించును. పిన్నపెద్దలతోడను స్వపరజనులతోడను సామ్యతతో సాదరపూర్వకవచనము లాడును. ఇంటిలోవారితోడను బైవారితోడను బ్రేమ తొలుకాడ మాటాడును. పరులవ్యాపారములలోనికి దలఁదూర్పఁడు.

5. ఇక దుర్వృత్తమునకుం గారణములు కామకోభలోభములు మొదలగు దుర్గుణములు. వానిని జయించినవారు ప్రేళ్లలెక్కిడఁగలయంతమందియే యున్నారు. వట్టిపదవులకై పండితుఁడు, పామరుఁడుకూడ పైకము వెచ్చించి పేదయై బంధుమిత్రులు పరులు ననుభేదంబులేక, యెల్లర మోసగించి నరకంబునకు రాచబాట లేర్పరచుకొనుచున్న యీదినములలోఁ గోరికలు లేనివాఁడు కోపరహితుఁడు లోభశూన్యుఁడనై యొక్కఁడుండు ననుకొనుట వెట్టి. అట్టివారు విడివిడిగాఁగూడ నుండరు. ఇట్టివాఁడొక్కఁడున్నను బ్రజలొకనిపై నొకఁడు నమ్మకముంచక, వారు శత్రువులై దేశసంతోభముదయింపఁజేతు రన్న

వింత యేమి? పేరాస పెక్కిదుమల కిల్లు. ఎవనికిఁ గావలసినంత ధనముమాత్రము వాఁడు నిలువఁజేసికొనినచో, నధికమున కాశ పడనిచో దేశసంతోభము సర్వము నడుగంటును. ఈవాక్య మందముగ నున్నది. ఉపన్యాసవేదికపైనుండి గంభీరముగ గర్జించు వక్త కుపయోగముగ నున్నది. దీని నొరవడిబెట్టువాఁడే గాని నాచరణమునఁ బెట్టుయోగ్యుఁడేడీ?

6. మానవునివృత్తము వానియాశయమును బట్టి యుండును. సర్తకునియాశయ మొకటి, న్యాయవాది యాశయ మింకొకటి, వీధి నూడ్చువాని యాశయము వేఱొక్కటి. మోసగించి, పేచీలుపెట్టి, శ్రమపడి ధనమార్జింప వారు తలంచెదరు. దేవునిదృష్టిలో నీమూఁడుపనుల నేదిగణ్యతఁ గాంచునో యెల్ల రెఱింగినదే కాని నీమువ్వర నెవ్వని నీవు గౌరవించుచున్నావు? గౌరవ మీయవలసినవాని కీయక, గౌరవింపఁగూడని హానిని భీతిచేత గౌరవించుచున్నావు. వానివర్తనము చెడ్డదని యెఱింగియు నొక్కని గౌరవించి, వర్తనము మంచిదని తెలిసియు నింకొక్కని గౌరవింపని నీవృత్తము నేమనవచ్చును?

7. సత్ప్రవర్తనమునకు లోకజ్ఞాన మావశ్యకము. నా నాదేశాచారములు దెలిసి యాయాదేశమువారియెదుట వారి కనుగుణముగ మసలుట సద్వృత్తము. అట్లు మసలనిచో వారు నిన్ను దుష్ప్రవర్తనుఁడవని సముద్ధతుఁడవని త్రోసివేయుదురు. నీకును వారికిని సౌభ్రాత్రము కుదురదు. కలహము లంకురించును. దానికిం గారణము నీయజ్ఞానపూర్వకదుర్వృత్తము. రాజసభలోఁ బాదములు గన్నడఁ గూర్చునుట

భారతీయులకుఁదప్పు. హిందువులలోఁజెప్పులతోభుజింపనేగుట
దప్పిదము. తెల్లవారిలోఁ జేతివ్రేళ్లతో నన్నముగలుపుట
దుష్ప్రవర్తనాచిహ్నము. ఏసంఘములో నీ వుంటివో యెఱిగి
నీ యంతరాత్మప్రబోధితములకుఁ బ్రతికూలములు కానట్టి
యు నీవున్నసంఘమువారు హర్షించునట్టియుఁ బనుల నొగా
ముల నెఱచి ప్రవర్తింపుము.

8. వాత్సల్యానువర్తనములున్నవాఁడు తా నేమిచేసిన
నితరుల కేమి హానిగలుగునో యని భయపడును. అమలప్రవ
ర్తనముగల బాలుఁడు దేశమున కలంకారము. ఘనపరాక్ర
మసాహససంపన్నతగల స్త్రీపురుషు లెప్పుడును వినయవి
భూషితులు. మర్యాద లెఱిగిన బాలురు బాలికలు సర్వదా
యీ దిగువ ప్రాయఃబడిన వర్తనానూత్రముల నాయాతా
వుల నెడంద నిడికొనందగుఁ గాన నవహితుండవై యాల్ని
చునది:—

స్వవిషయము:—స్వచ్ఛన్యాయవర్తనముం గలిగి
యుండి, దుర్భాషలాడక, దుస్సంగత్యముఁ బరిత్యజించి శరీర
ము బట్టలు స్వచ్ఛముగ నుంచుకొనందగును. త్రికరణశుద్ధిగఁ
దలపెట్టినపని చేయవలయు. పరమార్థజ్ఞునకు వినయఫణితి
తగును.

స్వగృహము:—ఇంట జననీజనకులకు యథాశక్తిగఁ
జేదోడు వాదోడుగనుండి వారిని సంతోషపఱచి గౌరవించి
పూజింపఁ దగు. సోదరసోదరీమణులను దదితరబంధువులను

వాత్సల్యముతోఁ జూడఁదగును. స్వలాభపరుండవుగాక మంచి వస్తువులన్నియు వారి కొసంగి మిగిలినవే నీవు పొందుట యుచితము.

బడి:—నీవు విద్యార్థివైనచో నుపాధ్యాయుల గౌరవించి, యణకువఁ గలిగియుండి వారియాజ్ఞానువర్తివైఁ బడి విధానము లతిక్రమింపక మెలంగునది. దొంగతనము మొదల గువానిపొంతఁ జనకుము. బడివస్తువులను నీస్వంతవస్తువులట్లు భద్రముగఁ గాపాడునది. సత్యమును దప్పక న్యాయపథంబుఁ బట్టుము.

ఆటలు:—ఆటలలో సంగడిండ్ర మోసగింపరాదు. బలహీనుల బెదరింపఁజనదు. ఏమనఁగా నాపని పిటికివారు చేయు దురే కాని ధైర్యశాలు రొనర్పరు. అందఱతోడను సంతోషముతోఁ గలిసి మెలసి యుండుము. వారితోఁ బోరాడవలదు. తోడివారి నేరిని వెక్కిరింపక వారికి హితవు తేని పేరులఁబెట్టి పిల్వక మెలంగునది. ఓటమికిఁ గుందకుము. నీవిజయమునకుఁ గాక నీపక్షమువారివిజయమునకై యెల్లప్పుడు యత్నింపుము.

వీధి:—దారిని బోవుచో నుపాధ్యాయులుగాని యితర పెద్దమనుష్యులుగాని యెదురైరేని వారి కంజలి ఘటించి వారి యాశీస్సు లందఁదగును. వీధిని నడచువారిని గెంటి వారిమీఁ దినుండియే నడచిపోరాదు. తాలుఁబువ్వి యితరులకుఁగాని వారి వస్తువాహనంబులకుఁగాని నష్టము గలిగింపఁజనదు. వర్తకుల యంగడిగుమ్మములలోను, గిటికీలయొద్దను నీలిచి వారిని విసి

గింపఁజనదు. వృద్ధులతోడ నుగవిహీనులతోడఁ బరియాచకము లాడక, వారిని గ్రొత్తవారిని విశేషసౌమ్యతతో గౌరవింపుము. ఎదురగువారికిఁ జోటిచ్చుచు నెల్లవేళల వామపార్శ్వంబునకుం దప్పుకొని నడచునది.

సేవకులు:—సేవకులును బాటుపడువారినిగూడ నుచితగౌరవముతో నారయందగును. నీ వుద్యోగివై ధనమీయఁగలవు, చెప్పులు గుట్టుకొనలేవు. చెప్పులఁ గుట్టువాఁడు పనితనము కలవాఁడు; కాని నిర్ధని. మీ రొకని కొకఁడు సాహాయ్య మొనర్చుకొనవలయును. ఎవనివ్యాపారములో వాఁడగ్రేసరుఁడే. ధనికుఁడ వని విట్టివీగక పనివారలను మధురభాషణముల గౌరవింపవలెను గాని నిరసింపరాదు. నీవు ఘనుఁడవు కాదు; సేవకుఁడు నీచుఁడు కాఁడు. దైవదృష్టిలో నెల్ల రొక్కరూప. గరువముచే మానవులు స్థితిభేదములఁబట్టి గౌరవభేదములఁ గల్పించి యెండొరుల నిరసించుకొనుట యనీతి. ఎల్లవృత్తులు నెల్లకార్యములు పరోపకారకములైనచో గౌరవనీయములే.

అన్నితావుల:—ఎచ్చటనైనను సరే పిన్నపెద్దలను నీమోటవృత్తముచే బాధింపఁజనదు. సంభాషణముం దయ్యాయమ్మాయను గౌరవపదముల దొఱలించుటలో నీ నాల్కను వెళ్ళాడనీయకుము. ఎవరిగృహమునకైన పోయిన వెంటనే యచ్చట పొంచుండి వినక, తలుపు మెల్లగఁ దట్టి సిలుచుండుము. ఎవ్వరని లోపలివో రడిగిన నే నని చెప్పక నీపేరు చెప్పుము.

పెద్దలు కొత్తవారు నీదగ్గరకు వచ్చినప్పుడు నీవే వారి కభి
ముఖుడవై గౌరవముతో స్వాగతం బిమ్ము. వారు గోరున
దిచ్చి యవసరమైనచో నీవు లేచియైనను వారిఁ గూర్చుండఁ
జేయుము. మాటాడువాని కెన్నఁ డడ్డు తగులకుము. అనవసర
వ్యాపారములలోఁ జేఁజేసికొనకుము. వేళపట్టున నీపనులఁ
జేసికొనుము.

9. మొత్తముమీఁద దుర్బలుల రక్షించుట, యజ్ఞాను
లకు జ్ఞానబోధసేయుట, యెత్తుపడిపోయినవారికై జాలిపడి
వారిని లేవనెత్తుట, యధమస్థితిలోనివారికిఁ జేయూత నొసఁ
గుట, తల్లిదండ్రులఁ బ్రేమ ముట్టిపడ సేవించి వారిమాట
పాలించుట, బిడ్డలకు దయతో విద్యాబుద్ధులను గఱపి పెంచుట
మొదలగున వన్నియు మానవధర్మములు; సద్వృత్తలక్షణము
లు. ఎప్పుడు సేవచేయుటయేగాని భోగములపొందుట పని
గాదని యెంచుట, ననుదినము నిన్నటికంటె నధికతరస్థితిలోని
కరుదేరఁ బ్రయత్నించుట మేలు.

10. ఈగతినఁ జెప్పఁబూనిన విటుగుదలుగు నుండదు.
ఆదియంతరము గానరాదు. ఏండ్లు పూండ్లు పట్టును. స్థలీపులా
కన్యాయముగఁ జెప్పిన యీవర్తనాసూత్రములన్నియు వడఁ
బోసి కరడునఁబోసినసారంపుముద్ద యనంజెల్లు నొక్కవాక్య
మును సర్వదా స్మరింపుము. అది యేదనఁగా “నితరు లెల్లు
నీ కొనరింపఁగోరెదవో యట్లే నీ వితరుల కొనరింపుము.” వారి
స్థితిలో నీ వున్నట్లుఁబొందుకొని యప్పుడు నీ కేది హితమగునో
యెంచి యది యన్యుల క్షాచరించుటవలన నీవర్తనము బ్రశంస

నీయమైన దగును. ఇదియే వృత్తమును సవరించు మహాగురు మంత్రము. ఈ సూత్రంబులఁ బాడిగాఁ గొని యం దేర్పాటుగావించినమార్గంబున నడువ మేకొనువాఁడును, బరమేశ్వరునిపైన భక్తిఁ బాదుకొల్పినవాఁడును, దుర్విసీతిసంఘ విధ్వంసనాపాదకుఁడనై యైహికాముష్మికసౌఖ్యంబు లొడఁ గూర్చు ప్రవర్తనగల నరుం డగు ననుట తథ్యము.

కోపము

కోపమునను ఘనత కొంచెమై పోవును

కోపమునను మిగుల గోడుఁజెందుఁ

గోప మడఁచె నేని కోరిక లీడేరు.—(వేమన)

1. అపరాధులపైఁ గొందటిమనంబులఁ బ్రజ్వలితంబగు తీక్షణవృత్తి కోపము. కోపము కాపురషగుణంబని భారత వచనము; బుధాభిప్రాయము; విశ్వసనీయవిషయము. కోపముద్రోకగుణములం దొకటి.

2. ప్రపంచమునఁ గోపమెఱుఁగనిజాతిలేదు. దారిద్ర్యముచే భోగమున కెడమైన జాతు లున్నవి; సంచారజీవనమున కలవడి స్థిరవసతిసౌఖ్య మెఱుఁగని జాతు లున్నవి; సోమరితన మున్నది శూన్యముకా నిరంతరపరిశ్రమఁజెందుజాతు లున్నవి; కాని కోపోద్రోకముం జవిఁజూడని జాతిమాత్రము నిష్పచ్చ. దేవతలకూడ నప్పుడప్పుడు కోపము వహించినట్లు గాధ టుండ మానవులు జంతువులు గోపమూనుటలో నబ్బురమేమున్నది?

3. ఇకఁ దక్కుంగల యుద్యోగగుణములకును గోపము నకును భేదము లొకటి రెండున్నవి. తక్కినగుణములు కేవలము వ్యక్తిగతములు. ప్రేమం గనుఁడు. సామాన్యముగా నొకపురుషుఁ డొక స్త్రీని మోహించును. ఒకజాతిలోని లేక సంఘములోని పురుషులందఱుం గలిసి యూపని చేయరు కాని, జాతి మొత్తమంతయుం గలిసి యేకాభిప్రాయముతో నితర దేశములపై ననో, పరరాజులమీఁదనో కోపమూనుట యున్నది. మహానైన్యములు కోపప్రేరితములై రణంబు లొనరించిన సందర్భము లేదేశచారిత్రమునందైన గుప్పలు తెప్పలుగఁ గన్నట్లును. ఉద్భవించినప్పుడే కోపము తారాజవ్వవలె పైకెగయును. తక్కుంగల గుణము లుత్పన్నములై గ్రమముగఁ బెఱుంగును. కోపోద్యేకపరవశత్వంబునఁ దనకుఁ గాని యెదుటివానికిఁగాని రాఁగల కీడు తెలివిడి కోపికి లోబరం బగుననుట నిజంబు. ఆలోచించి పునః ఆలోచించి కోపి యేపనియుఁ జేయఁజాలఁడు. ఉద్యేక మాతని ముక్కుపట్టిలాగ నున్నాదము జెంది యాతఁడు కొట్టుకొనిపోవును. తన బలాబలములగాని, భాగ్యాభాగ్యములఁ గాని విమర్శింపక కోపి కోపకారకునిపైఁ బగదీర్చుకొనుపని నితరులకుం జెప్పక 'యహ మస్మి' యని తానే బయలుదేరును. ఇంతియఁ గాక పొడమిన కోపమును కోపి దోష మొనరించినవానిమీఁద తీర్చుకొనసాధ్యము కాని యెడల నితరులమీఁదనైనఁ దీర్చుకొనును. భర్తపై నలిగిన భార్య చంకబిడ్డను జావఁగొట్టును. పైయధికారిపై నాగ్రహవేశుఁడైన యుద్యోగి క్రిందినొకరులఁ బడఁదిట్టును.

4. అనాథ కహంకార మెక్కుడనునార్యోక్తియున్నది. రోగులకుఁ గోపము ముక్కున నుండును. కొందఁ జకారణముగఁ గోపము నెదరు. శాంతమూర్తులకుం దగినంత కారణమున్నప్పు డెప్పుడో నూటికిఁ గోటి కొక్కసారి గోపము గల్గును. కుపితులు కొందఁ జొకప్పుడు మండిపడియుఁ దడుత్తరక్షణమున శాంతస్వాంతు లగుదురు; గోపహేతువే మఱచెదరు. ఇతరవ్యాపారములు లేని కొందఱు గోపకారణమును దీర్ఘకాలము స్మరించుకొనుచుఁ గోపమును విషసర్పము నట్లు పెంచుచుందురు. కొందఱు కపటులు పైకి నవ్వుచున్న మోములఁ బ్రదర్శింపుచుండియుఁ గోపమునంతర్వాహినిగఁ బ్రసహింపఁజేయు చుండెదరు. ఇంకఁ కొందఱు గోపకారకుల క్షమియుఁ జేయంజాలక వారియనంతరము వారిసంతతిహానిపైఁ గూడఁ గోపమే వహించియుందురు. ఎట్లయినను గుపితుఁడు ప్రశంసనీయుఁడు కాఁడు. కుపితుని ప్రతము జపము తపము దానము మొదలగునవన్నిటి నంతకుఁ డలుకతో నపగతము గాఁగఁ జేయు నని ప్రమాణవచన మున్నది.

5. బలవంతుఁడు గోపముఁబూనినయెడల వెంటనే దానిని మానఁగలశక్తి మంతుఁడై యుండవలెను. అనఁగాఁ గోపగ్రహణమునకు విడుపుకూడ నుండవలయును. విడుపుశక్తి లేనిచోఁ గోపము కోపికి స్వనాశకరము. నిదానముగల్గి సంతోషస్వాంతుఁడగువానికిఁ గోపముగల్గిన వాడకట్టంతయు జాగ్రతగ నుండితీరవలసిదే! ఏ మనఁగా వాఁ డప్పుడు బుద్ధిఁగోల్పోయి కర్ణధారుఁడు లేని యానపాత్రమువలెఁ దేలిపోవును. ఘనులలోఁ

జాలమంది కోపముఁ జెందెడివార లే యనవచ్చును. అందుచేతఁ గోపము ఋజువర్తనచిహ్న మని కాని ఘనతాలక్షణ మని కాని యనఁగలమా? ముక్కునఁ గోపమున్న దూర్వాసు లెంద రో చునలఁ బరివేష్టించి యున్నారు. వారందఱు గొప్పవార లేనా? అయితే కోపభేదములందు సత్యాగ్రహ ముత్తమోత్త మమని మహాత్మాగాంధీ యభిప్రాయ పడుచున్నాఁడు. తది తరకోపభేదంబులన్నియు నల్పతాచిహ్నంబులే.

6. కోపాటోపసామజంబు* మానససరఃకోలాహలా త్సహియై వివారించువేళ దుర్వారకోపవివశుని యాకృతి యెట్లు భయంకరమగు నుండునో యెఱుంగుదువా? బహుతీవ్ర ములగు దృక్కులు, వేడియెక్కి జేవురించి గీసినకందదుంపవన్నె వదనము, నిల్కడలేక యిటు నటు చలించి* చలించి కడకు అప్పువాల్పక చిత్తరువువలెఁ జూచునేత్రములు, ముడివడ్డ కనుబొమలు, పటపటలాడు పండ్లు, బిగించిన పిడికిళ్లు, సంచ లించెడి పెదవులు, నసంగతమగు నపస్మారపు కేకలు, బెద రింపులు, శాపములు, నెగిరిపడు నాశికాపుటములు, సర్పము వలె బుసకొట్టు వేడినిట్టూర్పులు, సంచలించెడి యవయవం బులు చూపఱ భీతిఁ గొల్పును. ఎదుటివాఁడు కన్నెత్తి యివన్ని యుం జూడనేరఁడు. ఇట్టివికృతాకారము కోపసంభవమే కాని ప్రజాపతిస్పృహి కాదు. కుపితుఁ డెల్లప్పుడు కోపము శాంతిఁచువరకు ముండ్లపై నుండును. పరులు వాని నప్పుడు కడు పుట కందిరిగల తుట్టెం గడుపుటయే.

7. కోపము కూడనిగుణమని తేలినది కనుక కోపముఁ జెందకుండుట కుపాయము లేవి? కోప మూనకుండుటకుఁ గోపావ్విష్టుని వికృతాకృతిని మతిభ్రమణమును గోపము వలనఁ గలుగునష్టములను స్మరించు తొకవిధము. కోప మధమదుర్గుణము. అది నష్టదాయకము. ఆత్మహత్యాకారణమే గాక బలవన్మరణహేతువు. తండ్రికిఁ బుత్రశోకమును, భార్యకు భర్త యెడబాటును, నధికారికి సేవకునిపై నసహ్యమును, వ్యాపారస్థునకు నష్టమును గలిగించునది యాగ్రహము. ధన మున్నవాఁడది యనుభవించి ముఱియఁ, గోప మున్నవాఁడు పరుల బాధించి ముఱియును. కోప మసూయ కన్న పాడుగుణము. ఏమన నితరులసౌఖ్యము చెడవలెనని కోరున దసూయ. పరులసౌఖ్యమును జెఱుచునది కోపము. ప్రపంచమునందలి యుద్ధములకు, వైరములకు, దూషణములకు, దుర్మార్గములకు హేతువు కోపము. కోపమునకుఁ గారణము తగని యహంభావము. నరుఁడు తాను గొప్పవాఁడ ననుకొని నీచమగు కోపమున కగ్గ మగును. కోపముయొక్క యీ యవలక్షణములన్నియుఁ దలపోసికొనినచోఁ గోపము మాన్పుకొనుటకు నుత్కృష్టద్ధతి దొఱకును. ఇతరులు తనను దూషించి రని దానఁ దనఘనతకు లోపము వాటిల్లె నని యూహించు నరుఁడు నిజముగ ఘనుఁడు కాఁడు; నీచుఁడే. నరుఁ డెంత ఘనతగలవాఁడైన నంతగా నితరులదూషణభూషణంబులచే జెక్కుచెదరక నిల్వఁదగు. ఎట్టి యపకారమును నీకుఁ గోపము గలిగింప దనుటకంటె నీ ఘనత కుచిత

మగు బసదనం బెద్ది? బహుశ వ్యాపారము లున్న వాఁ డెద్దానిలో నైన నష్టపడి విచారము చెందును. స్వల్పమైన కారణమే యాతనికిఁ గోపము పుట్టించును. అందుచే నందనిమానిపండ్ల కట్టులు సాచి విఫలప్రయత్నజనితమనఃకోభమును వినాశ కరమగు కోపభరమును దెచ్చిపెట్టుకొనఁగూడదు. తలకు మించిన పనులలో వేలిలిడరాదు. ఎప్పుడును శాంతచిత్తులతోఁ గోపము లేనివారితో మెలఁగుటమంచిది. ఇది కోపమురాకుండఁ జేసికొను మార్గములలో నొక్కటియూ యని సందేహింపవలసిన పని లేదు. ఏమన వన్యభూతుకమృగములును మానవపరిచయమున సాధుసత్వము లగుచుండఁగా, ధూర్తకోపస్వభావులగు నరులు సజ్జనసహవాసంబువలన సాధువర్తను లగుటలో వింతయేమి? కోపము గలిగించెడివారియెదుటఁ బడక పోవుట మేలు. కొంతమందికిఁ దా మగునన్నది కాదన్న వేళఁ గోపము వచ్చును. వారిముందు ముక్కు గోకుకొన భయము. ఎందైనను గోపము పుట్టించువాఁడౌద మోదినే గోటఁ ద్రొంచి వేయఁదగును. గ్రంథపఠనము కోపమూన నవకాశ మీయదు. ఆకలిఁగొన్నవాఁడు, విసిగివిసిగి వచ్చినవాఁడు, చిత్తవ్యాకులత జెందినవాఁడు గాలితోఁ గలహింప సంసిద్ధులై యుందురు. వారి నిజబాధఁ బాపనికఁగోప మంకురింపదు. ఇంతవరకుఁ గోపము రాకుండఁ జేసికొను పద్ధతులు పేర్కొనఁబడినవి.

8. కోపము శత్రు వగుట నది పొడమకుండఁ జేసెడి మార్గములతరువాతఁ గోపము నడంచునుపాయము లారయం దగును. కోపము పొడసూపు లక్షణములు తోచి

సంతనే వాని నడంచుటకై యత్నింపుము. కొందఱురోగు లకు రోగమువచ్చు పూర్వమది సంభవించులక్షణములు తెలియవచ్చునట్లే యమితకోపుల కది కలుగక పూర్వమే తదాగమనచిహ్నము లుదయించును. అందఱు కొకటే కోపకారణముండమి నొకఁడు తిట్లకు, నొకఁడు దుష్టచేష్టలకుఁ గినియును. ఒకఁడు నిజవంశగౌరవము పవిత్రముగాఁ దలంచును. మఱొకఁడు స్వవిషయమే ప్రధానముగ గణించును. దానినిదిట్టుట వానికిఁ గోపము పుట్టించుటే. 'ఉన్నమాటయన్న నులు కెక్కువ' యందు. కాఁబట్టి నీ కోపకారణమేదో నీవు తెలిసికొని దాని నితరులకుఁ దెలియనీయకుము. ప్రతివిషయమై తెలియఁ బ్రయత్నింపకుము. నీకుఁ గోపముగలిగించు పరులదూషణములు నీవు తెలిసికొను ప్రయత్నములమూలముననే నీ కెఱుకపడి తీరనివిచారమును గలిగించును. నీ పూరకున్నచో నది సమసిపోవును. పరులదూషణములవిషయమై నీ యజ్ఞానమునకంటె నీకు హితమొడఁ గూర్చునది యితరం బుండదు. అనేకులు కోపకారణములను దామే కల్పించుకొందురు. ఎప్పుడును గోపము మానవుని జేరదు. మానవుఁడే కోపముం బూనును. కోపమెదురుపడినను దానివైపుఁ జూడరా దన్నప్పు డద్దాని నాహ్వానించి తెచ్చిపెట్టకొనుటకంటె సకార్యముండునే? కర్తయూహఁ దెలిసికొనక కార్యము కంటఁబడినంతనే నీవు కినియుట నైజము. అట్టియెడ తమకంటెఁ గోపగజమున. కంకుశము మఱొందుకొనరాదు. కోపము వెడలఁగ్రక్కక పోవు.

మూలినయెడలఁ గాలమే కోపమును రూపుమాపును. క్షమయు నాలశ్యమును గోపవి నాశకరములు. కోపమువచ్చినప్పుడు బుద్ధికిఁ దోచినదంతయుం జేయుటకు మున్నుండుగా దీర్ఘశ్వాసముఁ దీసికొని తదుపరి పదిసారులు భగవన్నామస్మరణము జేయుట కర్తవ్యము. కోపముగలయంతసేపు నీ వేఁకొర్యముం జేయను సమకట్టరాదు. కోపమును బైకిఁ బొడసూప నీయకుము. కోపమును జయింప నీయావచ్చుక్తి నుపయోగింపుము. ఒకవేళ నీవు దాని జయింప లేకపోయినను నష్టములేదు కాని కోపమునుమాత్రము నీపై నెన్నఁడును విజయమంద నీయకుము. “నీ॥పరులదోషంబునఁ బ్రభవించు కోప, మక్షీణక్షమా యుక్తిఁ జేసి పొలియు”నను భారతవచనము నిక్కమగుటఁ గోపమును క్షమచే నుపసంహరింపఁదగును.

9. కోపము నగ్నితోఁ బోల్చుట కలదు, కోప మగ్ని మంటిది. కోపాగ్ని యితరులఁ గాల్చుటే కాదు, తా నంటిన కట్టను గూడ దహించును. సరిగా వినియోగించువాని కగ్ని వంటి యుపయోగకరవస్తు వింకొకటి లేదు. సరిగా నుపయోగించుకొన లేనివాని కగ్నివంటి వినాశనహేతు వేదియు లేదు. కోపము నట్టిదియే. కోపము ప్రధానముఁ జేసికొని ధనము, స్నేహము, బంధుత్వము, రాజ్యము, కడకుఁ బ్రాణమునుగూడఁ గోల్పోయి, చేతులు కాతినపిదప నాకులఁ బట్టుకొన్నట్లు పశ్చాత్తాపముఁ జెందినవారలున్నారు. వారిచరిత్రలఁ దలంచి కోప మూనకుండుట నీకు ముఖ్యకర్తవ్యము.

10. తాటాకుమంటవలె నొక్కసారి లేచు కోపము మెంటనే చల్లారును. లోలోపల నణగి పెంపొందు కోపమెక్కుడపకారమొనరించును. దీర్ఘకోపము ప్రాజ్వలక్షణము కాదు. మొత్తముమీఁదఁ గోపము కూడనితామసగుణము.

ఎగతాళి.

1. ఎగతాళి సేయుటయఁగాఁ బరిహసించుటగదా యని యెల్లరు బరిహాసముచేయఁబడుట కర్హులనుకొనఁగూడదు. దైవప్రసక్తిలోఁ బరిహాసమున కాస్పదములేదు. “నావిష్ణుఃప్రథీవతి” యనుటచే ధరాపాలురు దేవసములు. తల్లిదండ్రులు, నక్కసెల్లెండు, నన్నదమ్ములు, గురువులు, వయసుచెల్లినవారు, పరస్త్రిలు పూజనీయులగుట నెన్నఁడెగతాళికనర్హులు. నృపాలు రొండొరులతోఁ బరిహసించుకొనెదరు. బావమఱిది మఱిదలు జామాత మనుమఁడు మనుమరాలు మొదలగువారలు నావరుసలుగలవారు ప్రేమపూర్వకమగు గేలికిందగిన జనము. ఎవ్వారితోనైన నపాయకరమగు పరిహాసముత్సాహశూన్యతను బాపు దివ్యోషధము. కాఁబట్టి యనమితమై యుచితమై సమయానుకూలమై సందర్భానుసారమగు గేలి యక్రమముగాదు; పైగా నవసరము.

2. పరిహాసముచేయుట మేలైనదేకాని యదేవృత్తిగాఁ బెట్టుకొనుట దోషము. సమయమువచ్చినపుడు పరిహాసింపఁదగునేకాని పరిహాసముచేయు సమయములఁ గల్పించుకొన

రాడు. వృత్తిగాఁ బెట్టుకొని యితరులం గేలిసేయువాని నేరును మెచ్చరు. దరిఁ జేరనీయరు. ఎప్పుడైన మనోల్లాసము నకుం జీట్లాడిన కాదనరుకాని యదేవృత్తిఁ జేసికొనుట నీతి పరులనిందల కగ్గమై పరులకు దూర మగుటయే. అదేరీతి నజస్రము పరిహాసముసేయుటే ముఖ్యవృత్తిగాఁ బెట్టుకొనిన వాఁడు మెప్పు వడయంజాలఁడు.

3. ఇరువైపుల వాయిగల యాయుధంబులంబోలు వేదవాక్యంబులవిషయంబునఁ బరిహాస మొనర్చుట యగ్నినిఁ గట్టుకొంగున మూటగట్టుకొనుటయే. వేళాకోళమున కుచితములుగ దేవుఁడు, దేవాలయము, వేదములు, మొదలగువాని కంటె మించినవేవియు నీకుఁగన్పట్టుటలేదా? పరియాచకము చేయువిద్య సులభముగాఁ దలపెట్టినంతనే మానవున కబ్బును. నీచపరియాచకము బిల్వ నక్కట లేకయే పట్టువడును. దానిఁ గొనితెచ్చుకొన నక్కటలేదు. తనకొడుకును గృహ వ్యాపారములఁ బెద్దను జేయుదునను నర్థముతో నాకొడుకగు యువరాజును బట్టాభిషిక్తుఁ గావించెద ననియొక పేదవాఁడనెను. ధర్మాధర్మవిచారణచేయుచు న్యాయమూర్తియై శాంతిమంతుఁ డై యుండవలసిన నృపాలుఁ డాపలుకు లొలకించి తనకుమారు నాపేదవాఁ డెగతాళిఁ జేసె నని యాగ్రహముం బూని వాని తలఁ దీయించెను. కష్టసమయములందుసయితము శాంతస్వాతుండు యుండవలసిన భూనేత కే యిత తొందర పాటును బుట్టించినపరిహాసవాక్యము పరులవిషయమునఁ జేయు చిత్త విభ్రమమును జెప్పనలవియే? ఏమాటలసరదున నైన నీ వను.

కొనకయే స్పృహలురను దైవమును బూజ్యులను వేదములను
 గేలిఁగొట్టితివా వెంటనే పశ్చాత్తాప మూనవలసియున్నది.
 బుద్ధిపూర్వకముగఁ బాకముదప్పి చేయు నిరసనాపూర్వకపరి
 హాసవాక్యములు మూర్ఖులయనుగ్రహము సంపాదించినను
 బుద్ధిమంతుల కాగ్రహకారణములే యగును. నాగరకతలో
 నగ్రస్థాన మలంకరించియున్నాముగదాయని సంభాషణమున
 వాక్యస్వారస్యములేని మోటుయాటవికులవలె మెలంగుట
 యేరికింబాడిగాదు. అధికారము చేతిలోనున్నదిగదా యని సేవ
 కులతోడను, ధర్మమిచ్చువాఁడనుగదా యని బిచ్చగాండ్రితో
 డను బరియాచకమునకు దిగుట పనికిమాలినకార్యము.

4. మరణమొందినవారివిషయములో నెన్నండుం బరి
 హాసము విసర్జింపందగును. చనిపోయినవారిచెడుగులన్నియు
 మఱచిపోయి మఱి స్మరియింపకుండుటే పాజ్ఞులకు ధర్మము.
 సరివాఁడోఁ బరిహాసముచేయుటొకటి, విగతజీవులవిషయమై
 పరిహాసపూర్వకముగ వాకొనుట వేఱొకటి. ఎంతసీచుఁడైనను
 బరమపదించినపిమ్మట వానిమంచితనపు భేదమునే నీవు తల
 పెట్టము. మృతులను నీవు పరిహసించినచో నీవుమాత్రము
 నీమరణానంతరము భావిసంతతులగేలికిఁబాతుఁడవు కావా ?

5. బాగుపఱచుకొనలేని సహజలోపము లితరులయందు
 వున్నచో నీ వెప్పుడు వారి నావిషయమున గేలిసేయఁ బూస
 రాదు. కుంటివానిని వానిచేతికట్టతోడనే కొట్టుట తగదు.
 లోపముల నెంచి పరిహాస మొనర్చునపుడు దైవదత్తములగుట
 వట్టి లోపములను నీ వెత్తుకొని పరిహసింపరాదు. న్యాయము

నీతి వీడక నరుడు జీవించుచున్నచో వాఁ డేవృత్తి నవలంబించి నను నెగతాళి కగ్గము కానేరడు. పేదవృత్తియైనను శ్రమ కాలవాలమగువృత్తియైనను సరే యోగ్యమైనదే! ఆవృత్తి సంతమాత్రమున నపహసించుట తగదు. చెప్పలఁ గుట్టువాని వ్రేళ్లు నల్లగా నున్న వనిగాని యడుసుఁదొక్కువాని కాళ్లు బాడెగా నున్నవనిగాని నవ్వి పరిహసించుట నీచమైనపని.

6. నరుడు పరుల దుష్టపరిహాసవాక్యతత్పరుఁడై యుత్సాహపూర్వకంబుగ వాని నేకరువు బెట్టినపు డవి స్వకీయ ము లట్లు పలుకాడుట సాజము. అట్టితఱిఁ బరవాక్యగర్భితవిష పుఁగొండిని దొత్తనే తొలఁగించి చెప్పవలయును. చమత్కారము లేక యున్నదంతయు నె త్తిపాడుపేయైన పరిహాస మక్కఱ కురానిది. నింద యే యందుఁ బ్రాధాన్యత వహించిన యెడల నది సర్వావయవవిషపూరితఖిలపరిహాస మగును. కావున నట్టిదానితో జోక్యముగలుగఁజేసికొనక మిన్నకుండుటే యు త్తమపద్ధతి.

7. ఒక్క యెగతాళివాక్యమువలన స్నేహితులఁ గోల్పోవుటకంటె మరణమే మేలు. కారము నోటికిఁ దగిలి నప్పుడే మిర్చిరుచి తెలియుననునది మనస్సులో నిడుకొని కొందఱి తరుల నొవ్వఁ బోనప్పుడే కాని తమపరిహాసము నకు విలువ లేదని యెంచెదరు. పరులమనస్సుల నొచ్చు మచ్చున మాటలాడెదరు. ఎగతాళి జనసామాన్యమువిషయమైనచో బాధలేదుగాని విశేషించి ప్రత్యేకవ్యక్తులఁగూర్చి యైనచో బాధకరము ; స్వఘనతకు భంజకము.

8. ఇతరులపరిహాసము నీకుఁ గోపహేతు వగునప్పు డీవెన్నఁ డితరులను బరిహసింపఁజనదు. ఇచ్చి పుచ్చుకొనుట యనఁగా నని యనిపించుకొనుట పరిహాసతత్త్వరహస్యము. కాచగృహవాసివైన నీ వితరులగృహంబులపై తాలు రువ్వ రాదు. ప్రతిక్రియ ననుభవింపఁగల శక్తిమంతుఁడవై నప్పుడే యాక్రియ నాచరింపవలెను. పడఁగల యతఁడే మాట లనవల యును. మాటపడువాఁ డుండఁడుగదా! కనుక ప్రతిపరిహాస ము పడఁగల్గిననే పరిహాస మాడఁదగును. అన్యుల నెగతాళి కుడికెడువానిని లోకులు మఱింత యెగతాళి నేయుదురు. ఎగ తాళినేయువాఁడు తాత్కాలికానందముచేతఁ బొంగిపోయి గురివెందగింజచందమునఁ దననలు పెఱుఁగక యన్యుల నెఱసు లన్వేషించి వానిం బరిహసించుచుండును.

9. పరిహాసమున కొక సమయ మన్న దున్నది. ఎల్ల వేళలఁ బరిహాసము నేయువాఁడు కాలాచిత్త్యముం గనిపెట్టమిని చిక్కులం దగుల్తునును. విచారసంతప్తుఁ డగువానితో నెక్క సక్కెములు కూడదు. ఒకఁ డాలోచనలోనున్నప్పుడు, బంధు గులతోఁ గూడియున్నప్పుడు, దుఃఖములోఁబడియున్న వేళల, నీవు వాని నెగతాళియొనర్పకూడదు. తన కురిశిక్షపడి తల తీయఁబడుటకుముం దెవ్వఁడు పరిహాసములఁ బొల్లొనఁడు. ఏమన విచారసమయమునకుఁ బరిహాసమునకుఁ జుక్కయెదురు. భక్తి, ప్రేమ, దుఃఖము మొదలగునవి పరిహాస మొనర్ప రానివి; చులకన జేయరానివి.

10. ఈవిధముగఁబరిహాసనియమ నవరత్నహార మిందుఁ బొత్తుపఱుపఁబడినవి. పరిహాసవాక్యములు చమత్కారము గను సమయానుకూలముగను వర్తించినచో దురుద్దేశప్రోత్సాహితములుకానివగుచో సంభాషణమునకు వన్నెఁదెచ్చును. పఱులదూఱుటకును, దనపై ముప్పుఁదెచ్చుకొనుటకును నుపయోగపడు పరియాచక మనవసరము, అప్రశస్తము. విచార సమయములందుగాక సంతోషసమయములందుఁ బ్రేమపూర్వకముగ సమయానుకూల పరియాచకము జలయూరినట్లూరుట సహజము, దుఃఖవినాశకరము, సంతోషసంవర్ధనము.

వృత్తి.

1. పలువృత్తులు నుదరపోషణార్థమే యనునర్థమిచ్చు 'నుదరపోషణార్థం బహుకృతవేషం' అను సామెతగలదు. అనఁగా మానవు లాహారార్థము వివిధకార్యము లాచరింపవలసి యున్నది. జీవనోపాధికొఱకు నరుం డవలంబించి చేయుపనినే వృత్తి యందురు. చెప్పలుగుట్టుటవృత్తి. వ్యవసాయముచేయుట వృత్తి. ఇట్లే వర్తకము, వడ్డంగము, కమ్మరము మొదలైన వన్నియు వృత్తులు. ఏయింట వంశపారంపర్యముగా వృత్తి యొక్కటియే యవలంబింపఁబడినదో యది యాయింటి కుల వృత్తి యగును. నేఁడుద్యోగముచేయుట వృత్తి, దాస్యమొనర్చుట వృత్తి, తిని కూర్చుండుట వృత్తి, తలకొకవృత్తి. దినమున కొకవృత్తి. తండ్రియద్యోగి కాఁగొడుకు సాపాటురాసున్న

వృత్తి జేకొనవచ్చును. నేడు ధనమువలె యన్నవిక్రయశాల స్థాపించి నడిపి యెల్లి శారవోద్యోగియై వెలయవచ్చును. కొంత కాలముదరపోషణార్థము క్రమముగాఁ జేయుకార్యము వృత్తి యనందగును. ఊడిగవువృత్తులకంటె స్వతంత్రవృత్తులు మేలైనవి. కులవృత్తి యవశ్య మవలంబనీయము.

2. ఏవృత్తియైన నవలంబించి చేయువారందఱొక్క నామంబున వ్యవహరింపబడుదురు. కంసాలులు, బజంత్రీలు, మేదరులు మొదలగు పదము లన్నియు నీరీతి నుద్భవించిన నామంబులే. వృత్తి యేదైన నేమిగాని దాని నవలంబించినవారు శ్రమపడి పరోపకారములైన కనులఁ జేసి తన్ములమున ద్రవ్య మార్జింప సమకట్టుట సమంజసము. అట్లార్జించినసామేర్పిరిని వానికరుగుదలకువచ్చును. శ్రమ లేకగడించినది దక్కదు. మోస గించినదానిమాట చెప్పనేల? అట్టిది యేదోవిధంబుననాశనం బగును. సంవత్సరంబంతయుఁ జెచ్చుట యొడ్డిశ్రమపడిపాలము లోఁబనిచేసి పండించిన పంట నమ్మియో తినియో తృప్తి జెందువానిది యోగ్యమైన వృత్తి. బలవంతుఁడై శ్రమ నొల్లక బిచ్చగానివృత్తిఁబూని ప్రజల వేపించుకొని తినుట శ్లాఘనీయమైన వృత్తి గాదు.

3. అవలంబించినవృత్తియందులక్ష్యముంచిన్యాయబుద్ధి తోఁ గొనసాగించుచో నరుఁడు కీర్తిమంతుఁడై వృత్తిఘనత కాపాడినవా డగును. అన్యాయప్రవర్తకుఁడైనచోఁ బేరుఁ జోఁగొట్టుకొని వృత్తివారి కందఱకు నపఖ్యాతి చేకూర్చును. నాటకములాడుట వృత్తిగాఁ బెట్టుకొనిన నటకుఁడు వృత్తియం

దలి మంచినంతయు నేర్చిప్రజలరంజింపఁజేసినా పేరుగాంచును. త్రాగుడు మొదలగు పాతకంబుల కొడిగట్టెనా ప్రజల రంజించియుఁ ద్రాగుఁబో తనిపించుకొనును. అంతటితోఁ గథ ముగిసిన మేలు. కాని నటకులకందఱుకదే పేరు లోకమున వాడుకలోనికి వచ్చును. నటకులు కొందఱు సారాయములకుఁ, గొందఱు స్త్రీలకు లోనగుటచేతనేకదా కళయై, పండితాకర్షణీయమై, గౌరవాన్నదమై వెలయవలసిన నాటకవృత్తి నేడు నీచవృత్తిగఁ బరిగణింపఁబడుచున్నది. సంగీతము లని కూనిరాగములు తీయుచుఁ జదువుపొంతఁ బోని కుమారునిఁ గని, తండ్రి 'నాటకపు...'యని సంబోధించి తిట్టుచున్నాఁడు. కొందఱుద్యోగులుతోఁకచముల గ్రహించుటచేతఁ గొన్నియుద్యోగములు లంచపు టుద్యోగము లనిపేరు గన్నవి. కాఁబట్టి యెవ్వఁడైన తన వృత్తియందు లక్ష్య ముంచి గౌరవ మార్జింపవలెను.

4. ఏవృత్తివాఁడైనఁ దనపరికరములఁ బూజింపవలెను. వ్రాయసకాఁడు లేఖనిని, కమ్మరి సుత్తెలను, మేదకవాఁడు కత్తులను పూజింపవలయును. నావికులు మనదేశములో జెప్పులకాళ్ళతోఁ బడవ నెక్కనీయకపోవుట తెలియునా? ఏ పరికరములు తన జీవనమునకు మూలమో, తనవృత్తికి చిహ్నములో వాని నావృత్తివాఁడే పూజింపకున్న నితరులు గౌరవించెదరా?

5. వృత్తికొక్కనియమముండి వృత్తివారందఱానియ మంబులఁ బాటించి మెలంగుట డేమము. వర్తకులందఱు నేయి కొక్కధర కేవిక్రియింపవలెను. లాభము రూపాయి కణాయుండ

వలెను; తప్పుడురాల్లుపయోగింపరాదని నిశ్చయించి యాసూత్రముల నేమిటక గమనించినచో వర్తకము ప్రశంసనీయవృత్తియగుటయేగాక వర్తకులు న్యాయపథానువర్తులని పేరు గాంచెదరు. నియమములు లేక యున్నను వానిఁ బాటించక వణిక్కులున్నచో వర్తకుల నమ్మవారుండరు. వారికిఁ జెడ్డ పేరు వచ్చి స్థిరముగ నిల్చిపోవును. మోసగాండ్రనియు ద్రవ్య సంపాదనమున కే మార్గమైనఁ ద్రొక్కెదరనియు వారిని జనులు వర్ణించుటయేగాక యావర్ణనల కింక నెన్నియో చిలవలు పలవలు మొలిపించెదరు. న్యాయవాదివృత్తిలోనున్న కొందఱు కక్షి దారులకు వైరంబు పెంచి మోసగించి ద్రవ్యములాగ సమకట్టి రనుఁడు. అప్పుడు న్యాయవాదులు పేచీకోరు లను బిరుదులనాకాంక్షితముగ లభియించును. తప్పుజేసినవారి కేకాక తద్వృత్తివారి కెల్లర కదే నామము సిద్ధించును. కొందఱు దుష్ప్రవర్తనమువలన వారిగౌరవమేగాక వృత్తిగౌరవము కూడ నేలమట్టమై సంపూర్ణముగా నదృశ్యమగును. మఱియు నెంత పాడువృత్తి యని పేరుగన్న దానియందుఁ గొలఁదిమంది యోగ్యులు పాపభీతిగలవారు దైవభక్తిగలవారు యందు రనుట తథ్యము. కాని వారుకూడ జేపించిన దుర్మార్గులచాప్త్యము వలన వెల్లడికాక యణఁగి మణఁగియుందురు.

6. వృత్తిలోనివారినందరి నియమబద్ధులఁ జేయుటకు ప్రతివృత్తి కొక్కసంఘ మావశ్యకము. ఇందున కక్షరజ్ఞానమున్నవారు ప్రతివృత్తిలోఁ గావలెను. చదువులోఁ బుష్కరముపై గడపి పట్టభద్రులై యుద్యోగములకై తిరిగి తిరిగి తక్కువ.

కమ్ముడువోవుటకంటె విద్యాధికు లేవృత్తినో చేపట్టి కొన్ని
నిబంధనలప్రకారము సంచరించి స్వతంత్రజీవనములఁ జే
యుట మేలు; వృత్తిసంఘము నెలకొల్పి వృత్తిని లేవనెత్తుట
కర్తవ్యము. వృత్తు లగౌరవప్రదము లని కొందఱుస్త్రీలు
పర్వులకు బందుగులకే యనుడు బానిసలైరి. ఇంట స్త్రీలు
చేయఁదగినపను లెన్నిలేవు? విద్యావంతులు కూడ నభిమాన
పడక వృత్తు లవలంబింపవలయు. ఇప్పటి యున్నతవిద్య
యుద్యోగలోపము, నిరాశ గన నింతకంటె నుత్తమోద్యమ
ముకానరాదు. ఉద్యోగియై ధనము తక్కువ కమ్ముడువడి యొ
కనిక్రింద నూడిగముచేసి బ్రతుకుటకంటె స్వతంత్రవృత్తి నేర్చి
యొక్కచో దుకాణము పెట్టి, పదుగుర నాకర్షించుట శ్రేష్ఠ
తరముగాదె! ఏవృత్తి యవలంబనీయ మని యోజింపఁబనిలేదు.
నియమబద్ధులైనవారి కేదియు నీచవృత్తి కాదు. న్యాయ
వర్తనులైనచో వారికన్నియు సద్వృత్తులుగాఁ జూపట్టును.
లోహములపైఁ జెక్కుట, తాతిమలపు, బట్టలుకుట్టుట, నేత
నేయుట వృత్తులు గావే? ఇవి యిప్పుడు చదువురానివారి
చేతులలో నున్నవి. వానిని విద్యాధికులు గొని యన్యాయము
వదలి సంచరించినచో నెంతయో లాభము. మఱియు బేరు
పోఁగొట్టుకొన్నవృత్తుల రక్షించి గౌరవవంతములఁ జేసినవా
రగుదురు. ఎప్పుడు స్వతంత్రవృత్తులన్నియు మనదేశమున వి
ద్యావంతులచేతులఁబడునో యప్పుడుదేశసౌభాగ్యము కల్గును.

పట్టదల.

1. మానవులు నిమేషమునుండి నిమేషమునకుఁ గాక యొకపనినుండి మఱియొక పనికిం జనుచున్నారు. కాన మానవజీవితము కార్యజాత మనవచ్చును. అందుచే నేవో పనులఁ బ్రారంభించువారే యెల్లరునై యున్నారు. అయితే సంకల్ప మాత్రముననే యెక్కార్యములును గొనసాగ నేరవు. అనుకొన్న కార్యములు నెఱవేరుటకధికసన్నాహ మావశ్యకము. సంకల్పిత కార్యచరణమున కడు గడుగునకు విఘ్నములనేకములు తలసూపుచుండును. వానినన్నిటి నోర్చుకొనుట యనునది తాల్మియను స్థాణుగుణము. తాల్మితో నగచాట్లఁ బడుచు, విఘ్నములతిక్రమించి, వాని నెదుర్కొనుచు ముందునకుం బోవఁజేయు గుణము పట్టుదల. పని సంకల్పించి, సన్నాహముచేసి, సంబాధముల సమకూర్చి, విఘ్నముల నెదుర్కొని కార్యసానుకూలము జేసికొన్నవాడే పట్టుదలగలవాఁడను నామార్హుఁడగును గాని తదితరులు కానేరరు. పనిఁ బ్రారంభించినది మొదలు విజయము చేకూరువఱకు నిరంతరదీక్షతోఁ బాటుపడఁజేయు గుణము పట్టుదల. స్వల్ప ఘన భేదంబులు లేక యన్ని కార్యముల సాధనమునకుం గావలసిన గుణసముదాయమునఁ బట్టుదలప్రధానమై యగ్రస్థాన మలంకరించును.

2. చేకొన్న యుద్యమమునెడఁ గల దృఢవిశ్వాసమే పట్టుదలకు మూలము. సచ్చీలముగలవాఁడన్నమాటఁ జెల్లించుకొనును. తలంచిన పని సాంతమొనర్చును. కాబట్టి సత్ప్ర

వర్తనగలవానికిఁ బట్టుదలయుండి తీరును. అందుచేతఁ దాఁజేసి కొన్న కార్య మేదియు నాతఁడు నడుమను బరిత్యజించు భీరువు గాక, తాను మంచిది కా దని నమ్మిన వ్యాపారము మొదట సంకల్పింపనే సంకల్పింపఁడు. హృదినాటిన విశ్వాసమే కొండలఁబోలు నంతరాయముల నెదిరింపఁజేయును. మనసారసంకల్పించి చేసిన పనులలోఁ గడకు విజయము చేకూరును. నడుమఁ జిత్తచాంచల్యముతో ముందు వెన్నల కూగులాడు నరుఁడు తనయుద్యమమున విశ్వాసము లేనివాఁడును, సత్యమన్న గౌరవము లేనివాఁడు ననియే భావింపఁదగును. నీకు సంపూర్ణ విశ్వాస మున్న కార్యము లాచరింపఁ గడంగితివా పట్టుదల యదియే కల్గును.

3. కార్య మేదైన మొదలిడఁ బ్రారంభ శూరత్వమే తొలుతఁ గొంతవఱకు దీక్షగాఁ బనిచేయించుట సహజము. మఱియుఁ గార్యారంభము సమీపించునపుడు తుది చేరువ యగుచున్నదిగదా యనెడి యుత్సాహమునఁ జకచక పని సాగించుటయుం గలదు. అనఁగాఁ గార్యారంభమునఁ గార్య సక్తియుఁ గార్యారంభమునందుఁ గార్యారంభసందర్భమును నరు నెదుటకు నడిపించును. ఇంకఁ గార్యమధ్యమున నుత్సాహము గాని, పురోగమనశక్తి గాని లేక పెక్కండుఁ తాము తలపెట్టిన పనులఁ బరిత్యజించెదరు. ఇచ్చటనే యీ సమయములందే పట్టుదలయున్నయెడల నదియే మానవులను ముందంజవేయించును. ఎక్కార్యమందైనను పట్టుదల ముఖ్యవసరము. ఆ

పట్టుదలయొక్క శూన్యత్వముచేతనే నరులు ప్రారంభించిన కార్యమును నడుమఁ బరిత్యజించుభీరు లగుదురు.

4. ఏ దినమందైన నుదయంబునను బరుండఁబోవుటకు ముందును వస్తువులు సమకూర్చుకొనుట సద్దుకొనుటయను కనులు బాగుగనే సాగునుగాని మాధ్యందినకార్యములు జాప్యముగ సాగును. అమృతఁ బని చుఱుకుగ నడపుటకుఁ బట్టుదల కావలయును. పాఠశాల తెఱచి పని ప్రారంభించిన నెలలో విద్యార్థులు, నుపాధ్యాయులు గవ్వపడి పని చేయుదురు. సంవత్సరాంతమున సమీపించునెలపు పది దినములున్నవి, వారమున్నది, యని దినములు లెక్కించుకొనుచు నుత్సాహముతోడనే గడపెదరు; కాని సంవత్సరమధ్యమున బనివేడి చల్లారకుండ వారల నడిపించునది పట్టుదలయే. గ్రంథకర్త కృతిప్రారంభమునఁ దుట్టతుదను బాగుగఁ జుఱుకుగనే వ్రాయునుగాని కృతిమధ్యమున వానిని లేవనెత్తి ధైర్యమూది ముందునకు లాగుకొనిపోవునది పట్టుదల. పథికుఁ డారంభమున గమనవేగియై క్రమముగఁ గాల్చు వెతికిలవేయును. గమ్యస్థానసందర్శనసామీప్యమున వానికి విసురుగఁ గాలుసాగును. ప్రయాణమధ్యమున వానిని జతకిలఁ బడనీయక ముందునకుఁ గొంపోవునది పట్టుదల. ఏకార్యమైనఁ బ్రారంభశూరత్వముతో మొదలిడి పట్టుదలలేక నడుమ దానిఁ బరిత్యజించినవారసంఖ్యాకులుండుటచేతనే 'యారంభశూరత్వ' మనునది యధిక్షేపణసమయోచితసమాసం బైనది. పట్టుదలగలవానిముందే యధిక్షేపణమూరూపతిపోవును.

5. ఏనరుడైనను దాఁ గలుగఁజేసికొన్న పనిమంచిదనియు, దానిని జేసితీరవలెననియు గాఢమగు నమ్మకము పట్టుదలకుఁ గార్యసఫలత్వమునకు సహకారి. అభినివేశ మున్నవ్యక్తి యుత్సాహముతో సంతరాయము లధిగమించి పురోగమనము సాగించి విజయ మరచేతి యామలకంబుం గన్నయట్టు గాంచును. ఇందులకు దృష్టాంతంబుగ సాలెపుర్వుఁ బేర్కొనందగును. గూడునల్లుకొనువేళ నాకీటకము ప్రమాదమునఁ జారునుండి తంతువుతోజారి నేలఁబడి, యథాస్థానముం జేర నేరీతి ననేకపర్యాయము లెగిరిపడుచుఁ బ్రయత్నించుచుండునో చూడవలసినదే. మనస్సున నున్న పని నెక్కువఱకు నట్లాతంతునాభము ప్రయత్నించుటకుం దగు హేతువు పట్టుదల. దీనికిందోడుగ దృఢ సంకల్పము, కార్యోత్సాహము, ఫలాసక్తి గూడ నొడువం దగును. మును పాటుపర్యాయములు వైరులచే నోడింపఁబడి కొండగుహలోఁ దలఁదాఁచుకొన్న మహీకాంతుఁ డొక్కఁడు సాలెపుర్వు పట్టుదలం దీలకించి వెనుకటి యోటమిమాట మఱచి ద్విగుణీకృతోత్సాహముతో ధృతిఁబూని, మఱొక్కసారి శత్రువులం దాకి విజయరమాకాంతుడై వెలసె ననించుము. ఇట్లే సర్వకార్యసాఫల్యతకుం బట్టుదల గావలయును.

6. అయితే దుర్మార్గుఁడు సన్మార్గుఁడుకూడ నిజకార్యసాధనమునకుఁ బట్టుదలసూపును. ఈయిర్వురలో మొదటివాని దౌష్ట్యవిషయికమగు పట్టుదల సీచమై నివారింపఁబడవలసినదై యుండ రెండవవాని సత్కార్యవిషయికమగు పట్టుదల ఘనమై యుగ్గడింపఁబడవలసినదై యుద్ధారును. అనఁగా

సత్కార్యచరణమునఁ బట్టుదల ప్రశంసాపాత్రము; వంద్యము. దుష్కార్యములపట్ల పట్టుదల నివారణయోగ్యము; నింద్యము. పరులకు నేగినేయసమకట్టి చలపాదితనమున నది సాధించువఱ కన్నపానముల వర్జించి పనిచేసి పట్టుదలచూపుట గర్హ్యము. పరులసొత్తున కాసపడుటే తప్పు; అందునకై బాటుపడుట దోషము. అం దాదిపరాజయమును సరకుఁగొని తత్కార్యమునకు విముఖతఁజూపక, మగుడ యత్నించుట మహాదోషంబు. ఇదియు నిట్టి యితరదుష్కార్యములపట్లఁ జూడఁబడుపట్టుదల క్షమింపరాని మహాఘోరపాపము. పగఁగొన్నవాని నురగము చంపువఱకుఁ జలపట్టునట్లు దుర్మార్గుఁడు తా ననుకొన్న పాడుపని నెఱవేఱుదనుకఁ బట్టుదలఁజూపును. ఇది కూడదు. సత్పురుషుఁడు దైవభయమునఁ బాపభీతిని దుష్కార్యములు తలంపఁడు. మొత్తముమీఁద సత్కార్యములందుఁ బట్టుదల యర్హము; ముఖ్యావసరము.

7. ఈ విధమగు బట్టుదలఁజూపినవారే మనము నేఁటికిని స్మరించుమహానీయులం దనేకులు. మతకర్తలు సంఘ సంస్కర్తలు మొదలగువారు చిరంజీవులై యుండుటకు వారిపట్టుదలయే కారణము. తాల్మికిం దోడుగఁ బట్టుదలయున్నచోఁ బసిడికిఁ దావియబ్బిన చందమున శోభించును. పట్టుదలలేనివారది పరిశ్రమవలన నలవఱచుకొనఁగలరు. వారీక్రింద నుదహరించిన మార్గము లనుసరింపఁదగును.

8 మున్నుండుగ నే పనినైన బాగుగా నాలోచించి, దృఢవిశ్వాసముతో దానిఁజేయఁగడంగి, చేపట్టినది తుదివఱకు

విడువక ప్రయత్నించుటే రాజమార్గము. ఒకసారి కార్యము కలిసి రాకున్నయెడల వెనుకాడక మగుడ నదియే యత్నింప వలయును. తన్మూలమునఁ బట్టుదల యలవడును. ఏమనఁ దక్కిన సద్గుణములువోలెఁ బట్టుదలయు నలవాటుచే నలవడు నదియే సుఁదీ! ఏక్షణమునఁ జేతిలోని పని మానవలె నని బుద్ధివోడమునో యప్పుడే తత్కార్యసాధనమువలన నీకును నీ యాశ్రితులకును గల్గు ప్రయోజనములఁ దలపోయుటచే బట్టుదల యబ్బును. నీకు సత్యప్రియత్వబుద్ధి పట్టుదల ప్రసాదింపు మని యనుదినము ఘరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థించుచుండి తివా యెదుటకు ద్రొక్కుకొని పోగల బలసాహసాదికంబు లం బొందెదవు. పట్టుదలతోఁ బనిచేసి విజయముపొందిన మహాత్ములచరిత్రముల నాదర్శముగఁ బెట్టుకొని నీకుఁ బట్టుదల తఱుగు తరిని వారిదెసం గనులు ద్రిప్పిచూచుట యను మేలగు కార్యమునం జేసి పట్టుదల యొదవును. కష్టములందును మనోరథభంగకాలములందును దదాదర్శపురుషులే నీకు ధైర్య మూడగల సమర్థులు.

9. ఈ పద్ధతులఁ బట్టి పట్టుదల గలచి సత్కార్యము లొనరింపఁబూనుము. సహజముగ దుర్బలుఁడవయ్యుఁ బట్టుదల యున్నవాఁడవై నచో నే పనినైన సాధింపఁ గలవు.

మరణము.

“వేషధారియొక్కఁడు పాత్ర వినిచిపోవ
వేఱొకనిరాక సభ్యులు వేచునట్లు
కాలమందినవానిని గాటఁ జేర్చి
యుదితుఁ డగువానిని కుటుంబ మెదుగుచూచు”

జాతుఁడు మృతుఁడగుట ధృవము, మొదలగువేదాంత
వాక్యము లెఱుంగని, సర్వదా స్మరింపని నరపురుగు భారతదేశ
మున లేదు. అందిమిడియున్న భావ మనుల్లంఘనీయమగు బ్ర
హ్మలిఖితము. ప్రతివృక్షమును, జంతువును, మానవుఁడును
నుద్యమమును బుట్టి కాలానంతరము మరణము పొందితీరును.
జంతువు తన దినాంతమున విశ్రాంతిఁ జెందును. మానవులకుఁ,
గొన్ని ఫేచరములకు, భూరుహములకు, సత్వములకు రాత్రి
నిద్ర. కొన్నివిహంగములకు జంతువులకు మాత్రము పగలు
నిద్ర. ఎట్టయిన ననుదినమున నివి పొందు విరామము నిద్ర.
ఇందుఁ బ్రతిదియును జీవితాంతమునఁ బొందు విరామము మర
ణము. నిద్రఁజెందినవాఁడు మఱల లేచును. మరణమొందిన
వాఁడు మఱి మేల్కొనఁడు. అందుచేతనేకాఁబోలు మరణమున
కుఁ బెద్దనిద్దుర యను నామ మున్నది. నిద్ర జెందినప్పుడు శరీర
మునందలి యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు రక్తప్రసారము మొద
లగు వ్యాపారములు కొన్నినడచుచునే యుండును. మరణించి
నప్పుడు సర్వశరీరవ్యాపారములు నుడుగును. మరణింపనున్న
రోగిని జాలకాలముపరీక్ష చేయువెజ్జులు రోగి కొక్కొక్కచర్య
యు నుడుగఁ దుడి సమీపించుచున్న దందురు. సర్వదేహవ్యా

పారము లుడుగుటయే మరణము. అయితే యోగాభ్యాసము వలనఁ గొంతకాల మవయవస్తంభనచేసి శరీరకార్యము లుడుగఁజేసికొనఁగలవార లుండి రనునమ్మక మున్నది. ఇది నిజమని యొప్పుకొన్న వేళ మరణమును సర్వశారీరక వ్యాపారములు శాశ్వతముగ నుడుగుట యని గ్రహింపవలయును.

2. మరణమున కొక్కకాలనియమము లేదు. పంటపండుట కొక్కకాలము. పంటఁ గోయుట కొక్కకాలము. పక్షులు గుడ్లు పెట్టుటకుఁ బశువు లీనుటకుఁ బ్రత్యేకముగ ఋతువు లున్నవి. అన్నిభౌతికకార్యములకుఁ బ్రకృతిసిద్ధనియమము లున్నవి. వీనికిందోడు మనుజునిర్మితసమయము లున్నవి. మరణమునకు మాత్ర మారీతిగ వేళనియమము మృగ్యము. కొందఱు రాత్రివేళ మరణించుట యున్నది; పగలు మరణము పొందుట గలదు. వేసవిని వర్షకాలమున శీతున ననేకులు మరణించుచున్నారు. ఒకకాలములోఁ బండ్లు కాయలు గింజలు దుంపలు మిక్కుటముగా మెక్కుటచేత, నొక్కకాలమున నవి లేక తినకుండుటచేత నరులు మరణముపా లగుచున్నారు. తిండికలిమిరూపమునఁ దిండిలేమిరూపమునను మనచుట్టు నీకాలమాకాలమనక నిరంతరము వేయికన్నులతోఁ గనిపెట్టిచూచుచు వస్తువుతో ఛాయయట్లు ప్రాణితో మరణము వెంటనంటి పోవుచునే యున్నది.

3. మరణము దయాదాక్షిణ్యములు లేని దేవత యంభురు. దీనికి జాలి నాలి సున్న. ముద్దుముచ్చటలు ముక్కలై నవి. ప్రేమ పెంకులై నది. ముక్కుపచ్చలాఢని ముద్దుబిడ్డను,

నవనవాంకుర యశావనకన్యను, సింహబలునిఁ దరుణవయస్కునిఁ దనవాతఁ బెట్టుకొనును. ఏకపుత్రవి శేషమనికాని, కురంగశాబకమనికాని, క్రొత్తకోడలనికాని, చిగురుజొంపమనికాని యుచ్చదశానువర్తనుఁ డనికాని యీమృత్యుదేవత సందేహింపక తనపొట్టఁ బెట్టుకొనుటే విజధర్మమని తలంచును. మృతప్రాణి బంధుమిత్రవిలాపము లీమెమనస్సును గరఁగింపఁజాలవు. తా ననుకొన్నవారిఁ గబళించుటే దీనికిఁ బ్రధానముకాని దుర్బలప్రబలభేదంబు లీమెపాటింపదు. తనకుసహజముగ జాలి ప్రేమసానుభూతులు లేకున్నమానె, తాఁ జంపనెంచువాని యాలుబిడ్డల దుఃఖిరోదనములుగాని వేడికన్నీటిధారలుగాని చూచి యామెయించుకయు మోమోటపడి యొక్కింతయుం దాళదు. పక్షపాతము లేనిదాన నని మాత్రమిమిత్తి విట్టవీగును. సత్కార్యాచరణమునఁ బక్షపాతము లేకుండిన శ్లాఘనీయముగాని యెల్లరఁ బఠిమాద్బుచ్చోఁ బక్షపాతము లేకున్నఁ బ్రయోజనమేమి? మకుటమాందాతను బాలముదున్న కర్నకుని, బేరుగన్న జగదేకయుద్ధవీరుని, బిఠికిపందను, నేండ్లుగడచిన వృద్ధును, నప్పుడే భూపతనమై యభము శుభము నెఱుఁగని చిట్టికూనను, సంపూర్ణవికసితలతాంతరాజ్ఞిని, గరవికాససూనంబును, జరకాలవిఖ్యాత పత్రికా రాజమును, బయలుదేరనున్న పత్రికను సరిసమానచిత్తముతో నీపెయంత మొందించును. శుద్ధాంతమున హంసతూలికాతల్పమున నత్తరువాసనలఁగమ్మ తెమ్మెఱల ననుభవించు కోమలాంగిని, దిరిపెమెత్తుకొనుచు నర్థవస్త్రధారిణి యగు ముష్టిదానిని, వసంతమున నంటుమామిడిగు

న్న శిఖరమునఁ గోయనికొ సరికూయు గండుకోయిలను నూల్లఁ
దిరుగుచుఁ గావు కావని కర్ణకరోరముగ నార్చువాయఁము
ను, రూపపరాక్రమసంపదచే మృగరాజై మెకములగుండెల
వియగజ్జించు సింగమును వర్షకాలమున మురుగుకుండునదొ
ఱలి ఘుర్గురించు సూకరమును మరణదేవతదృష్టిలో నొక్క
టియకాని, వానికిం దారతవ్యంబు గన్పట్టదు. ఈచెప్పినదంత
యుం గన మంటినిఁ బుట్టినసర్వముఁ గడకు మంటిపాలుజేసి
లోకములోఁ గలకొలఁది గొప్పలనెల్ల మిత్తి సరిసమాన
మొనరింపఁగల శక్తియని వెల్లడియగుచున్నది.

4. మరణదేవత బుద్ధిమంతురాలు; యుక్తిపరురాలు.
తనచేతిక్రింద జ్వరాదిరోగములుహత్యలు నకస్మాత్సంభవములు
నను వివిధమరణసాధనములఁజేర్చుకొని యెప్పుడు నేదో యొక్క
వైపునకువానిని బ్రయోగించుచుండును. ఉద్యమము ధనము లే
కోనశింప, నరుండు జ్వరపీడితుఁడై మడియు. పూ వెండవేడిమికి
వాడ, బాటసారి యొడలుతెలియక తప్పత్రాగినవానిచే హతు
డగును. ప్రయాణికుండు రైలుప్రమాదమువలనఁ జావ భీరుత్వ
ముచే **స్త్రీ** యాత్మహత్యగావించుకొనును. ఆయాసందర్భ
ముల మృతవస్తువుపైఁ బ్రేమగలవారలు మరణమునే నిందింపక
మరణకారణ మగు రోగమునో వ్యక్తి నో సంభవమునో తిట్టి
పోసెదరు. పాడుజ్వర మనియో యచ్చిరాని నూయియనియో
దొంగయూబి యనియో యెన్నఁ డెఱుంగని తామ మనియో
యపూర్వసంఘటన మనియో మిత్తి పేరెత్తకే తత్సాధనమును
నిందించెదరు. మరణ మనిన దప్ప దని నిశ్చయించుకొన్నవా

రును మరణమునే నిందించెదరు. ఇది యజ్ఞానజనిత మని వేదాంతజ్ఞు లందురు. ఏది యెట్లున్నను మరణము లేకుండఁ జేసికొను ప్రయత్నంబుల నేరుం దలపెట్టనే తలపెట్టరు. కాని మశూచినో కాలువాపునో తలనొప్పినో కీళ్లపట్లనో వైద్యమువలన నివారించి తచ్చాంతికై పాటుపడెదరు. ఆ పిమ్మటమాత్రము మరణమురాదా? ఆపాటు ప్రేమకొలఁది నుండును. కాని సర్వ వైద్యసాహాయ్యములును, మరణదేవతనిశ్చయముముందు పటాపంచ లగును.

5. పదిమందితోఁ జూపు పండుగతో సమానము. ఒక్కఁడు జబ్బుపడి క్రమముగఁ దీసికొని శుష్కించి తన్నుఁ బరివేష్టించినవారిమధ్య ప్రాణములు విడుచుట కెంతయో క్షేణము జెందును. సంఘమరణమున నట్టివిచారమునకుం దావుండదు. ఉప్పెన వచ్చి యూళ్లు తుడిచిపెట్టుకొని పోవునప్పుడు, గృహములు పరశురామప్రీతయైననాఁడు, ధూమశకటము లొండొంటిసీడికొనినప్పుడు జలమధ్యమున నొక మున్నెడివేళఁ గలుగు సంఘమరణము లొంటరిమరణములకంటెఁ గీర్తిదాయకములు. అవినల్లరనోళ్ల శ్లాఘింపఁబడును. ఆ యాసమయంబులఁ బ్రత్యేకవ్యక్తిగతాభిప్రాయములు విషాదకరంబు లయ్యుఁ గలిసి మరణించుట యనునది విచారకరము. 'యుద్ధ మొనర్చుచు రణభూమిని మరణించినవారు స్వర్గసౌఖ్యమును, బిటికిపందయై యిల్లుదూటినవారు సరకబాధలను బొందెద రనుట యుద్ధవీరుల విషయమైన పురాతనపునుడులు. పరాక్రమముతో నిమిత్తములేక యొక్కవిషవాయువుతో దేశము నాశముసేయు నీ

దినములలో నవి వర్తింపవు. ఎల్లరు దురములఁ బాల్గొన పీలు లేదు కనుక సత్కార్యములం జేసి మంచినడవడి గల్గి యాయుర్దాయము ముప్పాతిక గడపి సంతోషముతో వానప్రస్థముం జొచ్చి మరణమున కెదురుచూచుచుండి దానిఁ బొందుటే మేలైన పథము.

6. మరణమున సవ్యాపసవ్యమరణము లని యున్నవి. అనుభవములన్నియుఁ బొంది ముద్దు ముచ్చటలు తీర జరాగ్రస్తులై యవయవపటుత్వము దొఱంగ చీకి బిడ్డలచేతులలో నరుఁడు మరణించుటే సవ్యమరణము. తల్లి తండ్రి తాత మొదలగువారందఱు బ్రతికి యుండఁగ వారి కాశాభంగముఁ గల్గించి తాను సంసారతాపత్రయ మెఱుంగకే నరుఁడు గతించుట యపసవ్యమరణము. సవ్యమరణమైనను మఱొక్కటైనను జీవి కనాయాసమరణము మేలు. మఱియుఁ జావునకు సీచమని మేలని విశేషణములఁ దగిలించుట మనుజునివెట్టిగాని క్రియ యొక్కటియ. ఘటమం దున్న జీవాత్మ పరమాత్మతో సంధాన మగుటయే మరణము. జీవాత్మ జన్మపరంపరలలో మరణ మనునది ప్రస్తుతజన్మాంతము, నూతనజన్మోదయము. ఏమన దేహ మనిత్యము, ఆత్మ నిత్యము. ఈ కడపటివాక్యములు సాధారణులకుఁ దల మించినవిగాన వారిబుద్ధి కందనివి.

7. మహానుభావు లిచ్ఛాధీనమరణు లని పెద్ద లందురు. అనఁగా వారాత్మనిర్ణీతక్షణమునఁగాని విగతాసువులు కారు. ఇందులకుఁ దార్కాణముగ భీష్మనిర్యాణ ముదాహరింపఁదగును. భీష్ముఁడు రణరంగమున దక్షిణాయనమున గాయపడి

యుఁ బ్రాణములు వీడక యంపశయ్యపై నిలిచి యుత్తరాయ
ణాగమనమునకై వేచియుండెను. పుణ్యకాలము వచ్చువఱకు
సజీవుడై యుండి, యాసన్నయయ్య దూరమున నిలిచియున్న
మృత్యుదేవతను దాఁ బిలిచిన వేళ రా నాజ్ఞాపించెను. యోగు
లిట్టి యిచ్చాఢీనమరణులు. వారిపట్ల మిత్తియాటలు సాగవు.
వారియాజ్ఞానువర్తినియై యామెయే మెలఁగవలసియున్నది.

8. మరణించినవాని దేహమును శవ మందుము. మృత
శేబరము భయంకరముగ నుండును. మరణచిహ్నము లీక్రిం
దిషద్యమున నున్నవి తెలిసికొనుము.

“గీ. ముక్కువ్రాలుట కర్ణము ల్మోగఁబడుట
రదనవైవర్ణ్య మక్షివిరాగభావ
మంగ మతికృష్ణ మగు టుల్ల మడరఁ జెడుట
సూచకములు సద్యోమృత్యుగోచరతకు.”

—భారతము.

ఈలక్షణము లెఱుంగకుండుటచేతఁ బలువురు బందు
గుల మరణసమయంబులలోఁ జిక్కులఁ జిక్కిరి. మృతదేహము
చైతన్యము లేక వికృతాకృతిఁ దాల్చియుండును. పూర్వము
నరుండు సజీవుడై యుండఁ దోచిన ప్రాణమిత్రులు నాత్మబంధు
వులే దగ్గర కరుగ వెఱచెదరు. పోయినను వారిలోఁ గొందఱు
కాఁటివఱకే పోదురు. పోవువాఁడు పూచికపుల్లయైన వెంటఁ
గొంపోవక పుట్టినవాఁడు పుట్టినట్లుగఁ బోవును. వాని సుకృ
తదుష్కృతములుమాత్ర మజీవుని వెంటనంటును.

9. మరణముతో మానవుని శారీరక బాధలు మనస్తాపములు, సంసరణపుటిక్కట్టులు, ప్రాపంచికసంబంధములు, పరస్పరానురాగ ద్వేషములు మొదలగునవన్నియు ముగియును. ఒకని మరణమువలన వానిబంధుగులు కష్టముల పాలై విచారించెదరు. తాని మరణించినవాఁ డెప్పుడు నదృష్టవంతుఁడే! మరణించినవాని కీర్త్యపకీర్త్యముమాత్రము భూమిని మిగులును. అవియుఁ గాలవాహినిలోఁ గొంతకాలమున కంత రించిపోవును. మరణించినవాని కంత్యక్రియలు ఘనముగాఁ జేయుటకంటె జీవించియున్నప్పుడు వానికి స్వల్పము వెచ్చించినను మేలు. జీవి కిచ్చిన పుష్పమైనను బీచుగ కిచ్చిన మాలికకంటె నమూల్యతరము.

మితవ్యయము.

1. మితవ్యయముఁజేయుట యనఁగా లోభివలె నననరముపట్లఁగూడ వ్యయము సేయకుండుటగాని, దూబరిదిండిఁ వలె నొడలెఱుంగక జుట్టు టిటియఁ బోసికొని యనవసరసమయంబులఁగూడ నెంతయున్ననంతయు వ్యయముచేయుటగాని కాక, యదనున నవసరమగునంత, శక్తికిఁ దగుమాత్రముగ ధనవ్యయమొనరించుటకే వర్తించును. ఇంత వెచ్చించుటే మితవ్యయ మని నియమములేదు. ఆనియమము వ్యక్తినిబట్టి, వాని యభిరుచి ననుసరించి, యాదర్శాన్నత్యప్రేమవిశేషానుసరణీయమై యుండును. కొంతమంది తమ యాదాయమునకుఁ బది

మడుంగులకు మించిన వ్యయముఁ గావించియు మితవ్యయము చేయుచున్నా మనెదరు. కాని ధనము నిరర్థకముగఁ బోయిన దనుకొనరు. నెలకు లక్ష రాఁబడివచ్చు మహారాజు భోజనము లకై మాసమునకు వందలు వేలు వెచ్చించియు లోభి యని పించుకొనును. నెలకు వంద వచ్చుబడికలవాఁ డందు సంగోరు భాగము వ్యయముచేయుభోజనముమాత్రము గొన్నను, మితవ్యయము చేయువాఁ డనిపించుకొనఁడు. నెలకుఁ బదిరూక లార్జించువాఁడు తొమ్మిది తినియు మితవ్యయముచేసి యర్థ సంచయముచేయు పొదుపటి యనిపించుకొనును. ఇందు నియమమేది? నీ కేవిషయపు టర్థవ్యయ మగత్యమో నీయంతరాత్మ నడిగి తెలిసికొనుము. అప్పుడే నీ కేవ్యయ మవసరమో స్పష్టమగును. ఆరీతి నవసర మేదియో యనవసర మేదియో బాగుగ విమర్శించి గ్రహించి యవసరవ్యయమునే చేయుట మితవ్యయమగును. పరిశుద్ధసాత్వికాహారము గౌరవోచితవసనము మానవులకు ముఖ్య వసరములు. వానివిషయమై యర్థవ్యయముచేయుట మితవ్యయమే. కేనలము విలాసార్థముగవస్త్రాహారముల కమితధనము సెలవొసంగుట యనవసరముగాన వానికై మితముగ ధనము వ్యయపరచుటముఖ్యము. భోగమున ధననాశన మున్నది గనుక యది మన స్సంగీకరింపనిది. అందుచేత ధనము నిష్ఫలముగావ్యయమొనరించుటకు మనకు స్వాతంత్ర్యము లేదు. బిడ్డలు రుగ్మతగా నున్నప్పుడు వైద్యమునకు వెచ్చించుట మితవ్యయము. దీపావళినాఁడు కాల్చువస్తువులకై వ్యయము దుర్వ్యయము.

• 2. డాబునకు శివ మెత్తి సంచరించి సర్వస్వము వెచ్చించి కడకుఁ గాల్లు సాఁచుకొని దారిద్ర్య మనుభవించుట యకార్య కరణమగుట బొత్తుగ తగనిది. ఇంటిపరికరము లున్నకొలఁది మఱియుఁ గావలసియున్నట్లే యుండును. ధనము వెచ్చించిన కొలఁది వెచ్చింప బుద్ధియే యుండును. “తిన్నమ్మకే వాపి, కన్నమ్మకేవాపి.” ఇంతవట్టు నిజము నైజము. ఎన్నియున్నను లేనివానికై విచారము వసుంధరావల్లభునకును ముష్టింపచునకును సమానముగ నుండియే తీరును. క్షీరములలోనికిఁ బంచదార లేదని ధనియుఁ గంజినీళ్లలోని కుప్పగల్లు లేదని నిర్ధనియు దురపిల్లుచునే యుండుట తప్పదు. వ్యయము చేయుటకు మొదలిడినచోఁ గొండలు పర్వతములు నాటవు. గండితెగినట్టి తటాకములోన నీరు నిల్చునే. అట్టియెడ ముఖ్యావసరవస్తుసంపాదనకైమాత్రము ధనము వెచ్చించుచు మిగిలినది మూటగట్టుకొనువానికి లేమిబాధ సంభవించుట దుర్లభము. అట్టివాఁ డెన్నుండును లే దని పొక్కనక్కఱియుండదు. అసంతృప్తి నిరాశాదులు చిత్తంబులం దగుల్కొనవు. ఇంతకన్న నరజన్మమెత్తినవాని కబ్బంగల సౌఖ్యమున్నదే? ఈసుఖ మొదవఁజేయునది మితవ్యయము. ఆఁడుబిడ్డల వివాహాదిశుభ కార్యములలోను, బండుగదినంబుల వేడుకలలోను, దీపావళిసరకుగాల్చుపట్లను, మనదేశీయులు గొప్పదనఁపుచిన్నియ యని గర్వముతో లేనిపోని యెత్తులెత్తి, తమ యాదాయమునకు మించిన వ్యయముచేసి, తీరనిఅప్పులపాలై తుదకుఁ బూట తిండికిని, నిలువ నీడకును దూరమై, దారిద్ర్య

ముచే గడగండ్ల మునిగి యేమందులునుమాన్పజాలని యనో
వ్యధంబడినవార లధికసంఖ్యాకు లన్నియూరుల నీ నా నాఁ
డెందఱో, చెఱువు తెండినప్పు డొడ్డునఁబడిన మీనుల ట్లున్నా
రు. అమితార్థవ్యయమువలన సంభవించు నిడుమలు వారింగ
నినవారల కెఱుకవడును, మఱియు ననుభవించినవారి కెఱు
కయగును. జనులు మితవ్యయమునే లక్ష్యముగాఁ బెట్టుకొ
న్నచో నిట్టి యిక్కట్లులు పుట్టుట కవకాశ ముండనేరదు. గృహ
సౌఖ్యమునకును సంఘసౌఖ్యమునకును హేతుభూతము “మిత
వ్యయము మితవ్యయ” మని మితిమీరినన్నిమాఱులు ఘంటా
పథముగఁ జెప్పనొప్పును.

3. మితవ్యయమువలన దారిద్ర్యము కలుగకుండుట
యే లాభముకాక ధనము నిలువఁజేసి కొనుటయుం గల్గును.
వెచ్చించునాఁడు చేతిలోఁ బది రాళ్లున్నప్పుడు విజృంభింపక
తలవంచి మిన్నకుంటివా ధనము పెఱుఁగును. దానఁగలకాల
ము తలయెత్తుకొని బ్రతుకవచ్చును. పట్టుదలప్రధానము చేసి
కొని యొకని మించి యొకఁ డున్నసొమ్మెల్ల వేదజిమ్మి వమ్మొ
నర్చి యెల్లరును లేనివా రగుటకంటె శోచనీయాంశ మేమున్నది?
ప్రతిమానవుఁడు తనముంగిలి తా నూడ్చుకొన్నచో వీధి
యంతయుఁ బరిశుద్ధముగ నుండుతెఱంగువ, నెవ్వని మట్టునకు
నాఁడు మితవ్యయ మొనర్చు ప్రతిజ్ఞఁ బూనినయెడల సంఘ
మంతయు సూర్యోదయకాలమునందలి తామరకొలనివలెఁ
గలకలలాడుచు లక్ష్మితోఁ దులఁదూగును. మఱియుఁ గష్టించి
సంపాదించినదానిలోఁ గొంతభాగముఁదాచుకొన్నవాని కున్న

ధైర్యము సౌఖ్యము, చెప్పనలవికాదు. అక్కలాడనినాటిగతి
యే మనుచింతలొలంగును. వ్యాధిగ్రస్తుడై మంచముపట్టిన
నాడు పోషణచికిత్సలకై కలగుండువడ నక్కఱలేదు. నిర్విచారమునకంటె మనుష్యునారోగ్యస్థితిలో నుంచు దివ్యోషధంబెందును గానరాదు. నిలువలేనివాని హృదయస్థితి పగవానికైనఁ గోరరానిది. కాబట్టి నీ వెల్లవేళల మితవ్యయమును దృష్టిలో నుంచుకొనుచో ధనము నార్జింపఁగలవు. ధనమున్నవాడు చాత కాఁగలఁడు. చేతనాలుగుడబ్బులున్నయతఁడే లేనివారికింతధర్మముచేసి పుణ్య మార్జింప శక్తిమంతుడై యుండు. అట్టి నరుని యశ మదియే వచ్చి చేపట్టును. అందుచేత మితవ్యయమువలనఁ దోడిమానవతతిబాధలఁ దగ్గింపనుగాని నిర్మాంలింపనుగాని శక్యమగును.

4. తన వచ్చురాముల మచ్చున కుచితముగఁ గొంత వ్యయముచేసి, కొంత పొదుపుచేసికొనుచుఁ బ్రవర్తించుటే తెలివిగల్గి మనుగడ యెఱింగినవానికి లక్షణము. వచ్చిన నాడు ముందు రానినాటిమాట నెదనెంచక సర్వము భక్షించు వారు గొందఱు. ఆయమునకుమించిన వ్యయములం దలపెట్టి ఋణగ్రస్తులగువారికంటె వీరు పరిముల్లువాసి మెఱుగనందగును. ఏనుఁగుతొండపు లావుగల రాబడి యున్నవాడు నూది యురవున వ్యయము చేయవలయునని యనుభవజ్ఞులనుడి. ఇప్పాశపుఁ బ్రవర్తనమందు లుబ్ధత్వము లేకపోవుటయే కాక ముందు రాబోవు లేమిదినంబులందలి యనుభవమునకు మిగుల్పున్నది. పిప్పిలికల సంపాదన వ్యయపద్ధతులు మానవుల

కనుసరణయోగ్యములు. కడుపుఁగట్టుకొని యార్జనమ్మతయు
 మూటఁగట్టుకొన్నవాని మిగుల్పు, మితవ్యయపు ఫలితముగాక
 లుబ్ధత్వజనితము. దిబ్బుదిబ్బు దీపావళి పండుగ యని కుప్ప
 నూర్పుగ నెప్పటిదప్పుడు దులుపుకొని తినువాఁడు తాఁ దిను
 తరి లోభుల నధిక్షేపించునుగాని యౌమసమయములందును
 ధర్మకార్యాచరణమందును పిశినారులు ముల్లెమూటల విప్పి
 పంచిపెట్టఁగల సమర్థులని తలపోయఁజాలఁడుకదా! దూరదృ
 ష్టితో దమ్మిడి దమ్మిడి చేసి లక్షలు కోట్లు చేర్చినవాఁడు ననవ
 సరవెచ్చమున కిచ్చగింపఁ జాలఁ డేకాని మితవ్యయ మొనరిం
 చును. కాని వానిపైఁ బ్రేమలేనిలోక మీర్ష్యఁ గొని లుబ్ధ
 బిరుదము నడుగఁబడకయే ప్రసాదించును. ఆబిరు దొసంగిన
 వారలందఱు పేరైన లేక మడిసిపోవ నట్టిలుబ్ధులు బుద్ధిపుట్టిన
 ప్పాడు చేసినమహత్కార్యములు, సారంభించిన సంస్థలు దినది
 నాభివృద్ధితో నిలిచియున్నవి. మనదేశమునందలి ధర్మశాలలు
 సత్రములు మొదలగున వెన్నియో దమ్మిడికి దమ్మిడిఁజేర్చి పెద్ద
 మొత్తములం జేసిన మితవ్యయాభిలాషుల యాదార్యగుణనగ్న
 ఫలితంబులేయని మఱువకుఁడు.

5. మితవ్యయాభ్యాసమువలన సత్ప్రవర్తన మలవ
 దును. తద్వ్యయమాదర్శముగఁ బెట్టుకొన్నవాఁడు కొన్ని భోగ
 ములనువిలాసములను వేడుకలను క్షణకాలికములని కనిపెట్టి
 యాత్మనిగ్రహముం జూపును. ఆత్మనిగ్రహములేనివాఁడు చేతఁ
 గల బేడయు నుదయపానీయములకుఁ బొగచుట్టలకు వెచ్చించి,
 కై పెక్కి పెద్దపిన్న తారతమ్యమును మఱచి వావివరుసలులేక

యెల్లరసీసడించుచుఁ బ్రవర్తించుచుండఁగా, మితవ్యయములక్ష్యముననుంచుకొన్నవాఁడు ముక్తుపట్టిలాగుభోగాశనునిగ్రహించి బేడ మిగుల్పుకొని యంగవిహీనులకు నిరుపేదలకు దమ్మిడి దమ్మిడిగ దానముచేయుచుఁ బుణ్యసంచయమొనర్చుకొనుచుండును. మితవ్యయము చేయువాఁడు కొన్నినియమముల బాటించును; దన్నియమబద్ధుడైయుండుట కిచ్చగించినచో మితవ్యయ మదియే యలవాటగును. అట్టి నియమబద్ధజీవనమే మానవునకు గొప్ప నైతిక శిక్ష. బుద్ధిని, నీతిని, శీలమును దూబఱచిండితనము చేటుప, వానిని మితవ్యయ మభివృద్ధిగావించును. దూబఱచిండితనము బలమును బుంస్త్వమును వమ్మొనరించును; మితవ్యయము వానిని బెంపొందించును.

6. కేవల లుబ్ధత్వముకాని దూబఱచిండితనముగాని నీచము. మితవ్యయమే సర్వశ్రేయోమూలము. ఆర్జింపఁగల శక్తి ప్రతివ్యక్తికిఁ గలదు. అది వ్యయముచేయు శక్తియుం గలదు. ఆర్జించినదానిలో నవసరవ్యయముమాత్రము ప్రోను మిగులుచు శక్తి గలిగియుండుటే యరుదగు మితవ్యయము. ఇంతవినినపిదప నీవు బుద్ధిచుంతుడవై నచోఁ గోరి యాచరణమునఁ బెట్టవలసినది మితవ్యయమే సుమీ!

భూతదయ.

క॥ సమదర్శియై యఖిల భూ

తములను దనయల్లుకాఁగఁదలఁచును నెవ్వం

డమలన్వాయపరుండగు

నమరు లతని వందనీయుఁ డండ్రు నరేంద్రా!

—భారతము.

1. భూతములయందు దయఁగలిగియుండుట భూతదయ. భూతము లేవి? 'వృధివి, అప్పు, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము' నను నవి పంచభూతములు. వీని ప్రశంస భూతదయ కాదుకాని భూతదయయందు దొకవిధముగా నివి యిమిడియే యున్న వనవలసియున్నది. పిశాచము లన భూతము లని వాడుక యున్నది. ఆభూతప్రసక్తి నిందుఁ జొన్నుట యభూతకల్ప నమే. భూతదయా సమాసపూర్వోక్తపదముగఁ బేర్కొనఁ బడిన భూతమునకుఁ బ్రాణి యని యర్థము. భూతదయ యనఁ బ్రాణి కోటిపైఁ గరుణఁ గలిగియుండుట యని భావము. ఈగుణము సర్వప్రాణుల కగత్యమై యున్నది. అందున జ్ఞానవంతుఁ డని విష్ణువీగు మానవుఁడు తోడివారిమీఁదను దక్కుంగల జంతు వృక్షవిహంగంబులమీఁదను గరుణ నవ్యాజముగఁ జూపుట యవసరము. భూతములపై నెనఱుఁజూపుట భూతదయ.

2. దెబ్బతగిలినను, కాలిలో ముల్లుగుచ్చుకొన్నను బ్రాణ మెంత విలవిలలాడునో సర్వజనానుభవము. ఒకని చేయి తెగిన రక్త మెట్లుస్పృశించునో, తీ పెట్టు మనస్సును వేధించునో, కోతవడినచోట నెట్టిగాయమగునో తెలియనివిషయము.

ము కాదు. నరుండు దేనికైన నొప్పుకొనునుగాని, తన ప్రాణాపాయము నొల్లఁడు; తన దేహహాని నిచ్చగింపఁడు. వైద్యుఁడైన నితరులకంతులఁ గోయగలఁడుకాని తనకంతి గోసికొనఁజాలఁడు. ఏజీవీకైనను దనప్రాణముకంటె మధురతరమైన దింకొకటి గాన్పింపదు. గోదావరిలో నొక మున్గుచుండ లోపలనున్న వాఁ డెవ్వనిప్రాణముల వాఁడు దక్కించుకొనఁ బ్రయత్నించునుగాని యితరుల నెంతయాత్మబంధువులనైన రక్షించుటకుఁ దొల్తఁ బ్రయత్నింపఁడు. సాల నిప్పంటుకొన్న వేళ, సేజుతువున కది తప్పించుకొనఁజూచి కట్టుత్రాళ్ల బలవంతమునఁ ద్రెంచికొని బయటపడఁజూచును. అనఁగా సేజుతువునకైనను స్వప్రాణమునకంటెఁ బ్రయతరమైనది లేదు. ఆత్మప్రాణరక్షణమునకన్నఁ బనిలేదు. జీవితవ్యాపారములన్నియు నరుని నిజప్రాణావసమునకే. తనను గాపాడుకొన్నట్లే నరుఁ డితరులకు గాపాడవలెను.

3. తననొకఁడు గొట్టఁ దా నెంతబాధఁజెందునో నరుండు తాఁగొట్ట నితరు లంతబాధఁజెందెదరు. నరుండు తనవేళు గోసికొన్న రుధిరముగాకునట్లే యితరసత్వముల కాయంబుల గాయంబు లొనర్చినచో నందుండియుం గీలాలము జారును. వృక్షములం దెగఁగొట్టినచో నాతావులనుండియు రసము ధారలు గట్టును. తనప్రాణమును గాపాడుకొనుటయొకటి, యందు నిమిత్తము పరులప్రాణములఁదీయుట వేఱొకటి. తన కపజయము, హాని, ధనక్షయము, బంధునాశనము, తిండిలేమి మొదలగునవి సంభవింప నరుఁ డమితబాధఁజెందును. తద్విధ

మువ నితరులుకూడ బాధఁజెందెదరని తలపోయుట, వారి బాధల నివృత్తిఁజేయుట, వారి కుపకారము లొనరించుట, యనునవియే భూతదయాతత్వము. తన్నుఁగోయఁ బాలుగారి యొరులఁగోయ నీరు గారునా? ఎల్లరక్షతదేహములనుండియు రక్తమే కాదును. అట్టిచోఁ దనవంటివార లే యితరులని వారికి మేల్లోడఁగూర్చుటయుఁ గీల్లొనర్పకుండుటయు భూతదయారహస్యము. 'ఆత్మవత్సర్వభూతాని'యని తలపోసి యాచరణము దది పెట్టునతఁడే భూతదయాపరుఁ డనఁ దగినవ్యక్తి.

4. ఎందుకొకకు భూతదయగలిగి మానవు లుండవలయు నన్నచో పమాధాన మీక్రింది కండమం దున్నది.

క. భూతముల కలుగునతనికి

భూతము లఖిలమ్ము నలుగు భూతహితార్థి!

భూతతతి కభయమిచ్చిన

పూతాత్మున కభయమిచ్చు భూతావలియున్.

—భారతము.

అందునిమిత్తమేయైనను భూతదయఁజూపుట మానవునకు ధర్మము. బాధపడుశరీరభాగమువైపుఁ దక్కినభాగములన్నియు దృష్టిఁబఱపును. బాధపడు బంధుగునివైపుఁ దక్కిన బంధుగులందఱు వాత్సల్యముఁ జూపెదరు. అట్లే యేప్రాణి కానుమాదికంబులు దటస్థించినఁ దక్కినప్రాణులన్నియుఁ దోడగుట ధర్మము.

5. భూతము లసంఖ్యాకములు. నీతోడిమానవులు నీవు పెంచుజంతువులు, వన్యసత్వములు, పక్షులు, జలచరం

బుల్లు మొదలగునవి స్థూలదృష్టికిం గోచరించెడివి. ఇవియే సర్వజీవు లనరాదు. మానవుని యంత్రీసాహాయ్యశూన్యదృష్టి కిం గోచరించునవిగాక యనేకకోట్లజీవరాసు లీప్రపంచమునం గలవు. అవి యంత్రీసాహాయ్యమునం గన్పట్టు సూక్ష్మజీవులు; నీటను మంటిని గాలిని నివసించుచున్నవి. నీతలలో జీవులు, మేనిపై జీవులు, దేహములోపల జీవులు, నీవు కాలు కదిపిన జంతువులపైఁబడును. చేయిఁదిగ్రీప్సిన జంతువులకుం దగులును. వీనికిందోడుగ వృక్షములు పాణములు గలవి. పచ్చగడ్డి పొతక మొదలు వటవృక్షపర్యంతముగల భూతము లనేకంబు లున్నవి. పిప్పీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతముగల భూతములసంఖ్య నెన్నఁదరంబె? గణింపవీలుకాని యధికసంఖ్యగల జంతువులను దయతోఁజూచుటయన్నఁ గష్టము. ఓమానవుడా! నీవు నవ నాగరకుఁడననియుఁ బ్రకృతినంతయు లోఁబఱచుకొని దానిచే నూడిగము చేయించుకొనుచుంటిననియు బీరములఁ బల్కెదవే! నీబడాయియంతయు జీవహింసపై నాధారపడియున్నది. పునా దియే చెడ్డదైననాఁడు పైకట్టడమంతయు నట్టిదియకదా! జీవ హింసచేయుక గౌరవమార్జింపవలయును. సంసారములో నుంటి వా జీవహింసాచరణ మవశ్యక ర్తవ్యమగును. కావున నరుఁడు భూతదయాపరుఁడనిపించుకొనుటకు సన్యాసియైమనుట యుత్త మోత్తమమార్గము. సంసారములో నుండఁదలంచిననాఁడు వాఁడు యోజించి యేపనిఁ జేసినచోఁ దక్కువ జంతుహింస యగునో నిర్ణయించి యధమ మాపనియైనఁ జేయవలయును.

6. భూతదయగలిగి ప్రవర్తింపఁదలఁచుకొనిన షాఁడు మెలఁగవలసిన దెట్లు? భూతహింసాకరములగుకార్యము లాచరింపకుండుటయే కర్తవ్యము. కాలుతీసి కాలుమోపునప్పుడడుగు పుర్వపైననో పిఠిలికపైననో, పడి ప్రాణాపాయము సంభవింపఁజేయును. నీవొసఁగఁజాలని ప్రాణము నీవు సులభముగ ననాలోచితముగఁ దీయఁగడంగు తెంతపాపకార్యము? కాఁబట్టి వివేకబుద్ధితోఁ ద్రికరణశుద్ధిగ జంతువుల కపకారములగు పనుల మానుకొనుము. కొందఱు విద్వాంసులు పానీయపాత్రల దోముచో సూక్ష్మజీవులు నశించునని తోమని చెంబులనే వాడుకొనెడివారట. అదేకారణమునఁ దడిబట్టలనుదుకకయే యారఁగట్టుకొనెడివారట. అట్టి దయాపరులకునికీపట్టయిన భారతదేశములో మాంసము దినెడివారిప్పటికిని నిల్చియుండుట సిగ్గు. విషజంతువులగు పాము, తేలు మొదలగు నవి కంటఁబడినను వానిఁజంపక విడిచెడివారిప్పటికిని నందఱుదున్నారు. స్వేచ్ఛగాఁదిరుగు విహంగంబులను జంతువులను బెంచుచున్నా మను నెపమునఁ బంజరంబుల బోనుల వానిని బెట్టి చెఱిపెట్టువారిని పెద్దలు నిందించుచుందురు. ఏల? ఆసత్త్వముల స్వేచ్ఛకు భంగమువాటిల్లినదికాదా? రోగముచే బాధిల్లు జంతువులఁ దుపాకితోఁగాల్చి చంపి వాని బాధఁ బాపుట పాశ్చాత్యులయాచారము. ఆపలుకే భారతీయునకుఁ గర్ణకఠోరముగనుండును. పరుల మోసగించుట, వారి కేవిధమగునపకారమేని యొనర్చుటకూడ జీవహింసలోనే పడును. అవి వర్జింపఁదగును. భూతదయ కహింస ప్రథమసోపానము.

అహింసావ్రత మసిధారావ్రతమువోలెఁ గఠినమైనది. తద్వ్రతావలంబకుఁ డితరజీవులను దూషింపఁడు. వానికిఁ గీడు మనోవాక్తాయములఁ జేయఁడు. అతఁడు భౌతికసంబంధములు త్యజింపవలసినవాఁడగును. ఎక్కడ నెప్పు డేమిచేసిన నే భూతములకు నష్టమో యని తిండికూడమానుకొని నిరశనవ్రత దీక్షావలంబకుఁ డగును. చల్లని చిత్తవృత్తి నెల్లరపై మలగించును. సకలభూతములయందు మార్దవయుక్తుండగును. అహింసావ్రత ముత్తమలోకములఁ గూర్చును. భూతదయఁగలిగి యుండుట యన్నఁ గృపచిగురొత్తుచిత్తంబుతో నహింసావ్రత మారంభించుట. ఇది మానవుని విధాయకకృత్యము.

ఆ! వె! దంతియడుగులోనఁ దక్కినజంతుచ

యంబునడుగులెల్ల నడఁగియుండు

నట్ల ధర్మకోటు లన్నియు లోనగు

నిద్ధగుణ! యహింస కింత నిజము. — భారతము.

7. అహింసావ్రత మవలంబించినపిదప నరుండుచేయ వలసినది భూతముల కుపకారము. శక్తికొలఁది పరజీవులకు మేల్లోడఁగూర్చుట యుక్తము. జంతువులఁబోషించుట, యా కొన్నవాని కన్నమిడుట, పిపాసఁగొన్నవానికిఁ బానీయ మిచ్చుట, సంపాదనలోఁ గొంతపాలు భూతబలియొసంగుట, దీనులకు సాయ మేవిధమునఁగానిచేయుట భూతదయయుగును. ఎఱిగియు నెఱుఁగకకూడఁ జేసిన పనులవలనఁగలిగిన పాప మును బోగొట్టుకొనుట కిది సాధనము. చీమలపుట్టలకై చెదకి కలకండయో నూకలోవేయుటయు, భోజనారంభమున

భూతబలి యొసంగుటయు, వేసవివేడికి సొక్కినజంతువులికు నీరములు పోయుటయు, వఱదలు తుపానులు భూకంపములు మొదలగువానిమూలమునఁ జెడి దుస్థితిలోనున్నవారికి సాయ మొనరించుటయు, భూతదయాప్రబోధితకృత్యములే. ఉపకారి యపకారి యనుభేదము గణనసేయక యెల్లభూతములపై నెనరుఁజూపుటయే భూతదయ.

8. భారతీయుల కహింసగాని భూతదయగాని బోధనే యుట కమ్మరనీధిని గఱియె లమ్ముట వంటిది. ఇది వేదకాలము నాఁటినుండియు సాంప్రదాయసిద్ధముగ వచ్చుచున్నది. గౌతమబుద్ధుని బోధాసారమంతయు నహింసాధారము. అహింస లేనిచో బౌద్ధమతమేలేదు. నేఁటిదినమున నీభూతదయయే మహాత్ముల యహింసావ్రతాచరణమున లోకవిఖ్యాతిఁ గన్నది. అట్టిజగన్నుతఁ గన్న విస్తారవ్యాప్తవిషయముంగూర్చి యధికముఁ జెప్పఁబూని యవకతవకలు వ్రాయఁబూనుట కంటే బుద్ధుని బోధనములను ఇతరమతగ్రంథములను బరిశీలించి యాభూతదయావ్రతదీక్షఁ బూని సుఖంపుఁ డని హెచ్చరిక చెప్పి 'అహింసా పరమోధర్మః' యని భూతదయావ్యాసము ముగించుట మేలు.

మూఢవిశ్వాసము.

1. మూఢవిశ్వాసము ప్రతిదేశమునం గలదు. అదిలేని జాతి యుండదనియు వ్యక్తియుండ దనియుఁ గాల ముండదనియు.

ఘంటాపథముగ వాక్రుచ్చనగును. భారతదేశములో మూఢ
మగు నమ్మకము లనేకము లున్నవి. ఎంతటి విద్వాంసుడైనను
బరుల మూఢమగు నమ్మికల నిరసించునేగాని యాత్మీయ
మూఢవిశ్వాసముల సమూల మూడబెటుకఁ జాలఁడు. నీవు
పనియేదైనఁ బ్రారంభించునప్పు డితరులు తుమ్మినయెడల
నాపని సానుకూలము కాదనునది మూఢమగు నమ్మిక. స్వకీ
యకార్యమునకును బరకీయక్షుతమునకును సంబంధమేమని
గాని, యాతుమ్మ నీకార్యము నెట్లుబాగోగులఁ జేయుననిగాని
నీవు యోజింపవు. అనుకొన్నపనిఁ బ్రారంభింపవు. ఒకవేళఁ
గార్యముల యొత్తిడిచే మొదలిడినను నీలోమూఢమగు నమ్మి
క వేల్లుబాటియుండుటచేత నాపని చేయుచున్నంతసేపును
నీమనస్సు వెనుకకు లాగులాడుచుండును. నీచిత్తము గుంజా
టనలో నీకార్యానురక్తి చెడుచునే యుండును. తుదకుఁ
గార్యము గలిసివచ్చినయెడల మఱి దుశ్శకునమును దూషిం
పవు. ఆకార్యము గలిసిరాకున్ననాఁడు నీప్రయత్నబలహీన
తను బట్టుదల లేమినిగాక తొలుదొల్తఁ బనియారంభించునాఁడు
తుమ్మినవానిని దుంపలు మొదళ్లు తెగునట్లు తిట్టిపోయుదువు.
వారిం గనినప్పుడు పెడమొగము పెట్టెదవు. వారివెనుక మెటి
కెలు విడిచెదవు. వారిఁగూర్చి దుర్వార్త లేవియో బయలుదేర
దీసి వారికీర్తికి భంగము గల్గింప యావచ్చుక్కిని వినియోగించె
దవు. వారు నీకు గర్భశత్రువులట్లు భావించి వారిని దప్పించు
కొని తిరుగఁజూచెదవు.

2. కొన్నిసంభవములమీఁదగాని కొన్నికార్యముల మీఁదగాని కలుగు నకారణ నిరాధారవిశ్వాసమే మూఢ మగు నమ్మిక యని విబుధులందురు. అగోచరగూఢశక్తి యే దియో తన కపకారముచేయునని విశ్వసించుటే మూఢవిశ్వాసము. ఈశ్వరునిపై భక్తి నెలకొల్పి మనసు దిటముచేసికొనుటకు మాటుగ గీడుమేల్లొదవింతు రని తుద్రములైన యజ్ఞాన సృష్టదేవతలపై భయభక్తులఁ బాదుకొల్పుకొనుటయే మూఢవిశ్వాసము. తప్పుదారిఁ ద్రొక్కిన యీభక్తియే మూఢవిశ్వాస మనంబులు. కొన్నిశకునములు దటస్థించినప్పుడు నీకుఁ గీడో మేలో యొదవునని న్యభావసిద్ధముగ నమ్ముటయే మూఢమగు నమ్మకమునకు లక్షణము. ఆ తటస్థములవలన నీ కెట్లుపకారాపకారములు గల్గునో చెప్పుమని యెవ్వఁడైన బ్రాజ్ఞుఁడు నిన్ను నిలఁబెట్టి సాగదీసి యడిగినయెడల నీవు తెల్లముగముఁ బెట్టి మిన్నకుండెదవు. నీ భయమునకుం గారణముఁ దెలుపఁజాలవు. కాఁబట్టి కారణములేనట్టి భయసంభ్రమ హేతువులగు శకునములపై బుద్ధినిల్పుటయే మూఢవిశ్వాస మనంబును.

3. హేతుహేతుమధ్యానసంపత్తితోఁ దులఁదూగు నాధునికప్రపంచము మూఢ మగు నమ్మికల సరకునేయ దనియుఁ బ్రకృతిశాస్త్రజ్ఞానభూయిష్టహృదయములు సంభవమునకు ఫలితమునకుఁగల సంబంధ మారసి తెలిసికొనిననే గాని కేవల మూఢవిశ్వాసముల విశ్వాస ముంచదనియుఁ గొందఁ జనుకొనవచ్చును. ఎందుచేతననగా సందేహము నప

నమ్మిక మానవుఁ డుగ్గుపాలతో గఱచినవిద్య. పాలుద్రావు పసిబిడ్డ తల్లి చెప్పు కథనంతయు నాలించి 'అమ్మా, యీ కథ నిజమేనా?' యని ప్రశ్నించుట యిందులకుఁ దార్కాణము. ఇఁక విద్వాంసుల ప్రమేయము తలపెట్టితిమా వారు మూఢమగు నమ్మికల సంపూర్తిగ నిరసించెదరు. కాని యెంత త్రోలిన నవి వెనుకచూపుతో మగిడివచ్చి యంటింతలవలెఁ బట్టుకొని వదలవు. కావుననే నపనాగరకత జ్ఞానసంపత్తి గల యీనాఁడుకూడ నన్ని దేశముల నన్నిజాతుల విచిత్రమూఢ విశ్వాసములు ప్రబలియేయున్నవి. ఇతరులను మూఢవిశ్వాసముల నిందించువారేగాని అంతయో కొంతయో మూఢ విశ్వాసగ్రస్తులు కానివా రెందరును లేరు. బల్లిపలుకులు, తీతువుపిట్ట కూతలు, ప్రయాణోన్ముఖుల శకునములు, భుజస్పందనములు, కంటి యదరిపాటులు మొదలగున వన్నియు సుఖ దుఃఖ హేతువు లనునవి మూఢవిశ్వాసములే. వానిచేఁ గట్టు వడనివాఁ డుండఁడు. మూఢమగు నమ్మకములుగల వారిఁ జూడనైన నొల్లక నిరసించుచు విజ్ఞానసంపన్నులమని విట్టివీగు దొరలుగూడఁ బదుముగ్గు రొక్క భోజనపుబల్లదరిఁ జేర నొల్లరు. ఇదేరీతి నేడ్వరు భోజనపంక్తిని జేర మనవార లొప్పురు. ఈ ప్రకారమే మనకు మార్జాలదర్శనము, దివాంధపురుతము విధవశకునము మొదలగున వన్నియుఁ జెఱుపు సేయునని నమ్మకము మూఢవిశ్వాసము గాక యన్యం బెట్ల గును.

4. మన చుట్టునున్నవా రేదియన్న నదియే మనమన వలయును. ఒకప్పుడు భూమియే స్థిరముగనుండ సూర్యుడు దానిచుట్టు దిరుగుచుండెనని లోకమంతయు నమ్మినదినము లున్నవి. ఆ దినములలో సూర్యునిచుట్టు భూమియే తిరుగుచుండెనని యన్నవాఁ డెగతాళి సేయఁబడెను; దండింపఁ బడెను. రానురాను సూర్యుడు మధ్యనుండ భూగోళ మా సూర్యునిచుట్టు దిరుగుచున్నదని యొక్క మహానుభావుడు స్థిరపఱచెను. నాటినుండియు నేటివఱ కదియే నమ్ముచున్నాము. ఇప్పుడట్లే యననివారిఁగని యెగతాళిచేయుదుము. శాస్త్రాధారము ప్రయోగాధారముగల వాని విషయములైన నమ్మకములే యిట్లు మాలుచుండ విపరీతములైయుండ మూఢ విశ్వాసములు స్థిరములైయుండి విశ్వసనీయములు గావలె ననుట వెట్టి.

5. దేశదేశములఁగల మూఢవిశ్వాసములు భిన్నభిన్నములుగ నుండునని పైనఁ జెప్పితిమి. ఒకప్పుడు కొన్ని దేశములకు సమాన మూఢవిశ్వాసము లుండవచ్చును. కుక్కలు మొట్టోయని రోదనధ్వనితో మొఱిగినవీధిని మరణము సంభవించునని నమ్మి వీధులందు గుక్క లారీతిని మొలుగుచో జనులు వానిని దఱిమెదరు. తక్కిన సమయంబుల శ్వాసరావంబుల నలక్ష్య మొనర్చినను గృహంబున రోగి యున్నప్పుడు రోగిబందుగులు కుక్కలను దరిమి దుడ్డుకట్టలతో మోదెదరు. ఆ రీతిని దఱిమి సారమేయముం గొట్టినమాత్రమున రోగి జీవించునా? ఇదిప్రాకృచ్ఛమదేశవాసుల కెల్లరకుం

గలమూఢవిశ్వాసమే. ఇట్టిదిగాక మనదేశమునకుఁ బ్రత్యేకములగునవి కొన్నియున్నవి. ఉత్తరవైపు తలగఁబరుండరాదు. భోజనపంక్తి నేడువిస్తరు లుండకూడదు. ఇత్యాదు లూహ్యంబులు.

6. మూఢవిశ్వాసములకు మూలమేమి? మరణము తీతువుకూత కాకతాళీయముగ నొకప్పు డెప్పుడో సంభవించి యుండును. యదనస్తరన్యాయమున వెంటనే మరణమునకుఁ దీతువుకూత హేతువని సూత్రము కల్పింపఁబడియుండును. దానినే యెల్లరు నమ్ముచున్నారు. అంతియకాక తీతువు నెవ్వఁడైనఁబట్టి దానిచేఁగూయించి, కూసినపుడెల్ల మరణముగల్గుట గన్నవాఁడున్నాఁడా? అట్లు నిజముగ జరుగునా? యుక్తిపరులు దీనికొక్కసమాధానము చెప్పెదరుకాఁబోలు. బలవంతముగఁ గూయించినకూతలుగాక సహజరుతములు మరణసూచకములనీ వారందురు. అయి తే మరణసమయములం దెప్పుడు నా రుతములు వినఁబడునా? అవి వినఁబడినప్పుడెల్ల మరణంబులు సంభవించునా? ఏదియులేదు. కాని మూఢవిశ్వాసముమాత్రము నిల్చియున్నది. కార్యకారణజ్ఞానము లేక తొందరపాటునఁ దైత్తిరీయరుతము మరణసూచకమని నొక్కియొక్కప్పుడెవ్వఁడో వాక్రువ్వ నది వ్యాపించి పంశపారంపర్యముగఁబ్రాకి లోకములో వేరులుబాటి నిల్చినది. అదేరీతి నొకదినమున ధనలాభము నొందినవాఁడు నాటి యుదయంబున నెవ్వని మొగంబుం జూచితినో యనే యూహసేయును. సువాసినీదర్శనము నిద్ర మేల్కొంచి నంతనే యైనది గనుక ధనప్రాప్తి యయ్యెనని మూఢమగు

నమ్మిక కల్గును. దినమునఁ బ్రతిదినమున సువాసినీదర్శనము ధన మొనగూర్చునని మూఢవిశ్వాసము. ఇది మూఢమగు నమ్మికయేకాకున్న ననుదిన మెందఱో తాము నిద్ర మేల్కొనినంతనే సువాసినులఁ జూతురే? వారందఱు ధన లాభము నొందుచున్నారా? అయినను పైనఁ జెప్పిన విశ్వాసము నిలిచియున్నది. సాధారణముగ భయంకరమై యసహ్య కరమైన వస్తుదర్శనము దుఃఖహేతు వగుననియు, రమణీయమై ప్రియమైన వస్తుదర్శనము సుఖహేతు వగుననియు నమ్ముట మూఢవిశ్వాసమునకు మూలము.

7. కొందఱు బయలుదేరుచో దుశ్శకునముం గని ప్రయాణము మానెదరు. తొందరవ్యాపారము లున్న వారు సుశకునముకొఱకు వేచియుండి బయలుదేరెదరు. లేదా, యింటిలోని పుణ్యస్త్రీలఁ గొందఱఁ గొంతదూరము బంపితమ కెదురు రమ్మనెదరు. ఇవి బలవంతముగ రప్పింప వచ్చినవిగావా? వీనివలన మనస్సునకుఁ దృప్తియేకాని ఫలము శూన్యము. ఇట్టివారిని హేళనచేయుటకే కాఁబోలు వెనుక తుమ్ము ముందునకు లాభము, వరుసను రెండు దుశ్శకునము లొక్క సుశకునమునకుఁ దుల్య మని కల్పనములు చేయఁబడినవి. ఇప్పుడొక కథ వినుండు. పూర్వ మొక భూనేత గలఁడు. ఆతఁ డుదయముననే నిద్రలేచి వీధిలోనికిఁ దొంగిచూచెను. వీధి నేగునొక బాలుఁడు వానికంట పడెను. అటుతరువాత రాజగుట్టపుస్వారిఁ జేయుచుఁ గ్రిందఁబడఁబోయెను. ఎన్నఁడు లేని యిట్టి సంభవమునకు హేతువు బాలకదర్శనమని నిశ్చయించు

కొనెను. అధికారము చేతిలోఁగలదుకనుక బాలుని బిలిపించి వాని కురిశిక్ష విధించి కడసారికోర్కిఁ గోరుకొమ్మనెను. దానికా బాలుఁ డడలక రాజుతో సంభాషింపఁగోరెను. నృపాలుఁ డందు లకు వల్లెయనెను. అంత బాలుఁడు 'రాజా! నేఁడు ప్రథమమున నన్నుఁ జూచుటచే నీవు తురగముమీఁదినుండి క్రిందఁబడఁబోయితివి. కాని నేను నీముఖారవింద సందర్శనమును తొలుదొల్త నొనరించుటచే నా కురిశిక్షయైనది. దీని కేమందు వనెను? రాజు తెల్లబోయి మంచివాఁడగుటఁ దనతెలివితక్కువతనమునకుఁ జింతించి బాలుని సంరక్షించెను.

8. కడకు నిజము చెప్పవలసివచ్చినయెడల మూఢ మగు నమ్మికలన్నియుఁ జెడ్డవి. వానివలనఁ గీడుగల్గు నన్న నాఁడు వానిఁ దలంచి లక్ష్యము సేయుదురు. వానినే నమ్మి యున్నవారు సోమరులై ధైర్యసాహసములకు దూరులై పౌరుషహీనులై చెడెదరు. అతిగా ముందువెన్న లారయుట, పిటికితనమును, హృదయానిశ్చలత్వమును, మూర్ఖతను బుట్టించునవి మూఢవిశ్వాసములు. అనుదినవ్యాపారములలో ననేక ప్రవర్తనానియమములు మూఢవిశ్వాససంజనితము లగుట, దేని కేది కారణమో, యేది ఫలితమో నిశ్చయింపఁజాలక యెంతటి విద్వాంసులును మూఢవిశ్వాసములకుఁ జేజిక్కియున్నారు. నూటికిఁ గోటి కొక్క బుద్ధిమంతుఁ డెవ్వఁడో మూఢవిశ్వాసములకు హృదయంబునఁ దా వొసంగక, పిడుగు నకు వారశూల యేమని చరియించు. పరీక్షించి యర్థవిమర్శ నచేసి ఋజువుచేయ వీలైనవానినే నమ్మవలయును. మూఢ

విశ్వాసము లపాయహేతువులు. ఇంతటితో నీ మూఢవిశ్వాస రచన సరిగాని మూఢవిశ్వాసమునకుఁ దుది యేది?

అలవాటు :

1. అలవాటున కర్థ మేమి? ఏ పనినైన నొక్కఁఫక్కిని జేయు చేతివాలుదనమునకు, బుద్ధిపోకడకు నలవాటునిపేరు. ఆ పోకడలు కర్తకుఁ దెలిసినను దెలియకున్ననుగూడ సంత తాభ్యాసఫలితములు. వేకువనే యనుదినమున నిద్రలేచు వాని కనుదినము వేళకు మెలకువ రప్పించునదే యలవాటు. మీసములు దువ్వుకొనుట కలవాటుపడినవానిచేతిని మీసములు పోయినతరువాతఁగూడ చెయ్యిమూఁతిమీదికి లేవనెత్తున దలవాటు. ఆ తెనిమిదు లెంత యని ప్రశ్నింపఁ బసివాండ్ల క్కము మొదలు దొరకొని చెప్పుచు నాతెనిమిదులవరకు వచ్చిగాని యుత్తరమియరు. వారి నట్లే చేయనిచ్చిన నదియే వారి కభ్యాసమై నిలుచును. ఇదేరీతిని మానవుఁడు ప్రభాతమున లేచినదాది సుషుప్తిమగ్నుఁ డగుదనుక చేయుకార్యమొలన్నియు వాని యలవాటుచొప్పున నుండును.

2. అలవాటులు మంచివి చెడ్డవి యను రెండువిధములైన వున్నవి. మంచియలవాటులు నీకును బరులకును మేలు సేయును. చెడువి చెట్టపుట్టించును. నీ వే స్వల్పకార్యాచరణ మొనరించినను నీ కేగాక నీ తోడివారలకును దాన నేమి హాని వాటిల్లునోయని ముందుగ నాలోచనసేయుట యుచియు. నీచెయ్యలవలన నీ కేముప్పును రాకుండ నెట్లు జాగ్రతపడె

దనో యల్లే యితరులకుఁగూడ నేవిధముగ ముప్పును గల్గ
కుండునట్లు ముందుజాగ్రత్త తీసికొనునది. నిప్పు రాజేయు
ముందు పోయ్యిలో నేకీటకములైన నక్కియున్న వేమో
వంటకత్తె చూచినయెడల నామె కేమి నవ్వుము? చూడకున్న
యెడల నందొకవేళ నఁజగియున్న తుద్రకీటకంబులకుఁ బ్రా
ణహానియే సంభవించును గదా! తన యజాగ్రతయలవాటు
వలన నిండుప్రాణము మరణింపవలసినదే గదా! అందుచే
నామె జాగ్రత్త నలవడఁజేసికొనుటే మంచియలవాటుని నీకుఁ
దోచుట లేదా? ఇదేవిధమున మంచియలవాటులను నేర్చు
కొనుట యెల్లర కవసరము. చెడ్డయలవాటులకు దిగుట దుఃఖ
మునకుఁ జేటు.

3. అలవాటు మంచిదైనను చెడ్డదైనను బలవత్తమ
మైనది. అలవాటు కాలక్రమమునఁ బ్రకృతిసిద్ధమై పరిణా
మించును. ఏపనికైన నలవాటుపడితివా యది మఱి వదలఁ
జాలవు. అనుకొనకపోయినను నలవాటుప్రకారము పనులఁ
జేయుచునే యుందువు. ఇతరకార్యాసక్తుడవై యున్న వేళలఁ
గూడ నలవాటైనపనులఁ జేయుచునే యుందువు. వ్రాయుచు
నాల్కనాడించుట, పెద్దలతో మాటాడుచుఁ గాళ్ళుగించుట
మొదలగునవన్నియు నలవాటు లయ్యు నైజగుణములట్లుగఁ
గన్పట్టుటలో భాశ్చర్యమేమి? అలవాటువలననే స్థిరముగ
నడకతీరు మాటవరుస కార్యసాధనక్రమము పట్టువడుననుట
నిజము. ఒకమాటు పట్టువడిన యలవాటులు వదలించు
కొంద మన్నను వదలవు. ఏచెడ్డయలవాటునకైన లోనై దాని

మానవతే నని ప్రయత్నించువారి కీ యలవాటుబలము తెలియును. తేనీటిఁ గోలుట కలవడి, కొంతకాలము దానఁగల్గుచెడుగులచే బాధపడి తదభ్యాసము మానవతే నని చీటికి మాటికిఁ బ్రతినలఁ బూనువారేకాని మానినవారు వ్రేళ్ళు తెక్కింపఁదగినవారుగాక యెందఱో యుండరు. అట్టివేళ మానవనిగ్రహశక్తికిని శలవాటుశక్తికిని ఘోరసంగ్రామమై యలవాటే కడకు విజయధ్వజము నెలకొల్పును. మానవుడోటమిఁగొని యయ్యలవాటను విజేతకు దాసానుదాసుండై యది మఱచి ఘనుఁడ నని మురియుచుండును. అలవాటింత దార్ఢ్యవంతమైనదగుటచే నీవు తొలుతనే మంచియలవాటు లబ్బఁజేసికొనవలయు. నీబుద్ధి కేది న్యాయమని తోచునో యదియే కొంతకాల మొనర్పుము. అంత న్యాయాచరణమే యలవాటగును. ఆన్యాయకార్యములఁ జేయుటకు నీమనసు పోనే పోదు. ఈవిధమున జరించితివా సుగుణశంపత్తి యొదవున్ఱుమరియాద లబ్బును. చెడ్డయలవాటులు మంచివానికంటె సులభములగుటంజేసి వానిబారిఁబడక మెలంగిన వాఁడే ధన్యుఁడు—

4. ఏ యలవాటైన నబ్బు విధమేది? చేసినదే చేయుట యొకమార్గము. ఈ దినమున నుదయ మాటుగంటలకు స్నానముజేసితివా రే పుదయ మావేళకే యాపనిఁజేయుము. అత్తైఱఁగునఁ గొంతకాలము చేసితివా యాపని యానందకర మగును. తొలుదొల్తఁ గష్టముగా నున్నను, నీవు వదలక వేళప్రకార మహరహము నిరాటంకమున న్నక్కార్యమే చేయుచుండితి వేని యది నీ కలవాటై సుఖప్రదము.

మగును. దానికిం దార్కాణ మబ్బెసమైన యుదయస్నాన మే
కారణముననో మానినదినమున నీ కితరకృత్యములు సాగవు.
బుద్ధి పనిచేయదు, మతి నెడిన ట్లుండును. బలవంతముగ
నన్యకార్యాచరణమునకుం గడంగినను నిన్ను నీదృష్టిని మన
స్సును మానినస్నానముదిక్కునకే యాకర్షించు నయస్కాంత
మలవాటు. మరగిన యలవాటు మానవుడు మడియువఱకు
మానదు.

5. అలవాటొక్కనాఁడు పట్టువడదు. సంతతము నియ
మానుసారముగఁ జేసిచేసి యవయవము లరిగి కాయలు కాయ
వలయును. ఎంత తొందరలోనైన, నెట్టిపనియొత్తిడిలోనైన
నీయభ్యాసకాలమున కలవాటు జరిగిపోవలసినదే! అనఁగా
దీర్ఘాలోచన శ్రమ లేకయే యలవాటుచొప్పున నక్కార్యము
చేసితీరెదవు. ఇది యసంభవ మనుకొనరాదు. నీ వెంతయాలో
చనానిమగ్నుఁడవైయుండి వీధినిఁ బోవుచున్నప్పుడై నను దొల్త
నీ వనుకొన్నట్లు నీయడుగులు నీయింటికే కొంపోవును. అడు
గుడుగునకు నీబుద్ధి 'యబ్బాయీ! యీదిశ నేగు'మని యు
ద్దోషింపకున్నను నీపదచలనమువిషయమై యోచించుటకు
నడకలో నాలోచనములో నీకుఁ దీరికయైన లేకున్నను మనస్స
న్యధావర్తి యైయున్నప్పటికిని నీదారి నింటికే పట్టించిన దల
వాటు. ఇది పట్టువడుట కెంతయోకాలము పట్టినది. ఇట్లే మిగి
లిన యన్నిటివిషయ మని గ్రహింపఁదగును.

6. ఒకయలవాటు పట్టువడఁజేసికొనుట దారపుబంతిఁ
జుట్టుట వంటిది. దారపుబంతి చుట్టుటకు నేర్పును బట్టుదలయు

నుండి తీరవలెను. బంతి పెట్టెగినకొలఁది చుట్టుట సుకరమగును. కాని యే కారణముచేతనైన బంతి చేయిజారి పడినదా, యొకటికాదు రెండుకాదు వందచుట్లదారమూడిపోవును. తిరిగియదిచుట్ట నెంచువాఁ డేడువెన్నలఁ బనిప్రారంభింపవలెను. ఒక్కపరి చేయిజారుటచే నప్పటిచుట్టయేకాక వెనుకచుట్టిన చుట్టును వానికై గడపినకాలమును బడినపాటును నిర్ధరములగును. అవ్విధంబున నేయలవాటులోఁ బదిదినములు పనిచేసినను వృద్ధి గన్పింపదుకాని యొక్కదినము పొరపాటునఁ బనిచేయకున్నచో నాఁటిపనియేకాక యంతకుఁబూర్వ మెన్నిదినంబులో యొనర్చినదంతయు వ్యర్థమై చెడును. పాటంతయు నొక్క దొసంగుతోఁ జెడుననుట యిక్కతననే.

7. ఒకని యలవాటుల పుంజమే వానియొక్క శీలమనంబడుచున్నది. మంచియలవాటులం జిన్నప్పుడే నేర్చితివా యోగ్యుఁడ వగుదువు, చెడ్డయలవాటులం జిక్కితివా యయోగ్యుఁడ వగుదువు. చెడ్డయలవాటుల మరగినచో నసభ్యకార్యము లాచరించెదవు; మరియాద లతిక్రమించెదవు, పరులయసహ్యమునకుఁ బాత్రుఁడ నయ్యెదవు. మంచియలవాటు లే గరచినప్పుడు యోగ్యప్రవర్తనముగలిగి పదిమందిలో నోహో యనిపించుకొనెదవు. ఏతత్కారణముననైన నీవు సదాచారసంపత్తిగల్గి మంచిపనులఁ జేయుట కలవడి సౌఖ్యమును బొంది త్వద్ధర్మ పరణపరులకు సౌఖ్య మొనగూర్చు శీలముంబొందుట ధర్మము.

8. కొన్ని చెడ్డయలవాటులఁ జెప్పుమంటివా యవి ఈవిధములఁ జతండ్ములుగఁగొండకు భూమికిం దాళమువేసినన్ని యున్నవి.

చెప్పద్దొరకొన నంతము దొరకడు. ఎంతమంది వీధులలోఁ బాదరక్షలు లేకుండఁ బోయెదరో యెఱింగియు, వారికాళ్ళ కేమికిడుగల్గునోయనియేని యోజింపక రాజబాటపైఁ బశువులు మూత్రపురీషములు విడుచుచందమున నుమిసి చీది ధ్వంసమొనరించు కొందఱఁ జూచితివా? కొందఱుస్త్రీ లిండ్లలోని చెత్తచెదారమునంతయు నెత్తి తెచ్చి బాటప్రక్కలనై నఁ గాదు, నడుమఁబోయుట గమనించితివా? పట్టనములలోఁ గంకర బాటనడుమఁ బుల్లియాకు లెగురుచు సూకరంబుల నాకర్షించుటఁగంటివా? ధూమశకటంబుల నల్లురుంజేరుబల్లలమీఁదను దిగువను నహస్యకరమగుగతిని జెఱుచు మూర్ఖాళికి నితరులపై నెంత లక్ష్యమున్నదో గ్రహింపుము. అరటిపండ్లయత్తము మైలగుడ్డలతో నల్లురుఁ జూచుచుండ నిలిబలి లేకుండ నొంటిగాఁ దినినదేహికి మిగిలినది బైటకు వినరుటకుఁ జేతులురావా? రైలుబండిలోనే వేయవలయునా? పొట్టకూటికై బండిఁ చోల్చుకొనువాఁడు లోపలఁగూర్చున్నవారిముక్కులు బద్ధిల్లునట్లు పొగవిడుచుచుఁ జుట్టత్రొగుటయా? ముక్కుపచ్చలారని పసివాండు యశావనమైకమున ననుభవజ్ఞుల చెప్పుచేతల మెలంగక యయోగ్యులై సంచరించుటయా? ఈ చెప్పిన వన్నియుఁ జెడ్డయలవాటులే. వాని పొంతఁబోకుము. ఇవిగల వారలకేగాక తోడి మానవులకుంగూడ నహస్యకరములై రోగహేతువులై దుఃఖభాజనము లగును.

9. ఇఁకఁ జిన్నవారలలవడఁజేసికొన లేఁ బ్రాయము ననే యత్నింపవలసినవి చెప్పెదః—

i. నిరంతరపరిశ్రమ:—శరీరమునకును మనస్సునకును నెడతెగని పరిశ్రమ కావలెను. కష్టే ఫలీయనునట్లు పాటుపడిననే ఫలము దక్కును. తాము పాటుపడకయే సర్వము లభించు ననుకొనువారు వెడంగులు, పరిశ్రమ యేక్కార్యంబునేని సులభసాధ్యము గావించుట నిక్కంబు.

ii. పట్టుదల:—తలపెట్టినపనికి జలగవలె నంటిపెట్టుకొని యాటంకముల సరకుగొనక, మనోరథభంగములకు వెలువక, జయము గలుగువరకుఁ జేయుచుండుటకుఁ బట్టుదల మూలము. దీనంజేసి కొండంతలు గోరంత లగును.

iii. కాలనియమము:—అనుకొన్న వేళ కనుకొన్న పని చేయుటే కాలనియమము. దాన గౌరవముబ్బును. కాలనియమము లేనివానికన్నఁ గాలనియమ మున్నవాఁడు తెట్టింపుఁబనులఁ జేయ సమర్థుఁడగును. రెట్టింపు సులభముగాఁ జేయఁగల్గును. రెట్టింపుత్వప్తి పొందఁగల్గును. ఇతరుల కాల మతఁడు వ్యర్థ మొనర్పఁడు.

iv. వేకువను నిద్రమేల్కొనుట:—ఇది శరీరమునకును మనస్సునకును శాంతినైర్మల్యతలఁ గలిగించును; ఆరోగ్యముం గూర్చును. జీవితమును గాచి పెంపొందించును.

v. సాత్వికనిరాడంబరజీవనము—ఉన్నతాలోచనము:—జీవనమునకు గావలసిన యవసరవస్తువులకు వేషమునకు మౌనము ధనము వెచ్చించుచు, నిరాడంబరముగ మెలంగుట

బలమున కవసరము. భోగములు తాత్కాలికసుఖకరము లయ్యు
బలమును జెరుచును. సదా మహద్విషయంబులనే మనంబునఁ
బ్రవర్తింపఁజేయునది. విలాసవిషయములు తేలికభావముల
పొంత మనోహారంబును డాయంపంజనదు. దీన నీయోగ్యత
మంచిదై జీవితౌన్నత్యంబుం బెంపొందించును.

vi. తలపెట్టినపని బాగుగఁజేయుట— సంపూర్ణహృద
యముతోఁ జేసికొన్నపనిని గూలంకషముగ శ్రద్ధగాఁజేయుట
లగు. కొంతమంది యనాలోచితముగా నొకపని ప్రారంభించి,
తాముచేయుపనిపై మనస్సుంచరు. ఇష్టములేనిపనిని మొదట
నే మానందగును. పనిచేయఁదలపెట్టి సరిగా నెఱవేర్చుకుం
డుటకంటె దోషం బన్యంబుండదు. అట్లొనర్చువారి కాపనులు
వ్యర్థములగుటయే గాక యమూల్యము గావించుకొనఁదగు జీవి
తమే వ్యర్థమగును. వారికి నైతికవృత్తి తక్కువ. అంతరాత్మ
సూప్రబోధము లసలేమృగ్యములు. చేయనిశ్చయించుకొన్నది.
తుదివఱకు జాగ్రత్తగా శ్రద్ధతోఁ జేయుట సమంజసము. ఈ
యలవాటువలన బుద్ధికుదురును; నిల్కడ యబ్బును; జయము
చేకూరును.

vii. కోప మడంచుకొనుట:—కోపములేకుండుట దైవ
సంఘటనమే. నిర్మలజీవనమునకుఁ గోప మడంచుకొనుట యవ
సరము. చిఱచిఱలాడువాఁడు తననేగాక యితరులఁగూడ
క్షోభింపఁజేయును. కోపమువలనఁ బనుల ధ్వంసముగావించు
కొన్నవారధిక సంఖ్యాకులున్నారు. కోపమును సాధ్యమైనంతగా

నడంచుటే కర్తవ్యము. ఆకోపము రాక్షసతామసగుణము గాని మానవగుణము కాదు. అభ్యాసమువలనఁ గోపముం జయింపఁ గలవు. తమ కోపమునకు సంకల్పవర్జనము.

viii: నిర్మలమనోవాక్కర్మలు:—చెడునాలోచనలఁ జేయవద్దు. అవి కలిగినను వానిని నిలువనీయకుము. మంచి వానిపై ననే దృష్టిని మనస్సునుబ్రసరింపనిమ్ము. మనస్సు విమలమైనయెడల వాక్కర్మలును స్వచ్ఛతగాంచి పవిత్రము లగును. చెప్పవెఱచుతలంపులఁ దలంపకుము; చేయవెఱచు వాక్కులాడకుము, ఆలోచింప వెఱచుగార్యములు చేయకుము. ఏపనినైనఁ ద్రికరణశుద్ధిగఁ జేయునది.

10. ఈవిధమున నిందుఁజెప్పినవేకాక యణకువ వినయము మొదలగునవన్నియుఁ జిన్నప్పటినుండియు నలవాటుగావించుకొన్నవాఁడు యోగ్యుడై యనుకూలజీవయాత్రచేయఁగలఁడు. ఏయలవాటైనఁజూచి భయపడక ప్రయత్నించి నఁ బట్టువడుననుట నిర్వివాదాంశము. అభ్యాసమువలన నెద్దియుం గూనువిద్య యగును. మంచియలవాటులపుంజమే యోగ్యత.

11. ఏగూటిపిట్ట యాకూత కూయును. ఏయింటఁబుట్టినవాఁ డాయింటినుర్యాదల నేర్చి యాయింటియలవాట్లకలవడును. యజమానుఁ డేయలవాటు లున్నవాఁడో వానిగృహములోనివా రాయలవాటులుగలవా రగుదురు. తండ్రి నిష్ఠాశ్రయుడైనచోఁ గుమారుఁడు నట్టేడగును. తత్ప్రతికూలవర్తనం

జగు మమారుఁ డుండఁడా? పండితపుత్రుఁడు పామరుండన్న
దుత్తటాటోటువచనమా యని యడుగుదువేమో? అది యెల్ల
డల వర్తింపదు. సాధారణముగఁ దల్లిదండ్రులయలవాటులే
బిడ్డల కలవడును. కూడనిప్రేమచే శిక్షలో బిడ్డల నుంచని తల్లి
దండ్రులే బిడ్డల దుర్వర్తనాంకురమునకు దానిదోహదమున
కు హేతువులు. శిక్ష బాలుర కింపుగాఁదొలుతఁ గన్నట్టదు. జా
లిఁగొని తల్లిదండ్రులే యుపేక్షించినచోఁ బిదప వారిపశ్చాత్తా
పము గతజలసేతుబంధనం బగును. కాఁబట్టి తమవీవికి హాని య
నుకొనక, విధాయకకృత్య మనియెంచి బిడ్డలకు బాల్యముననే
మరియాద లలవఱచుట జననీజనకులకు ధర్మము. మొలకై వంగ
నిది మూనై వంగదుగదా! కావున శైశవమునిండియు బిడ్డలఁ
గన్న తల్లిదండ్రులు బిడ్డలను సమ్యగాచార సంపన్నులఁజేసి
వంశమర్యాదలఁ గాపాడక యాభారము నొజ్జలపైకిఁ దోసి
బిడ్డలు చెడిననా డొజ్జలఁ దూలనాడుటనీచము. బిడ్డల దిద్దుటకుఁ
దల్లిదండ్రులే పూనినప్పుడు బిడ్డ 'సత్పుత్రః కులదీపకః' అను
ముడి నిజమొనరింపఁ గల్గును.

ఓర్పు.

1. ఓర్పునకు శ్రమ యనునది పర్యాయపదము. శ్రమ
యన నేమియో తెలిసికొనుటకు ముం దొకటి రెం డుదాహ
రణములం బరిశీలింపఁదగును. శ్రమలో భూదేవికీ డుగానరాదు.
భూదేవి తాలిమికత్తెల కన్నాకు. కావున నామె యోర్పు

నిరుపమానము. ఓర్పుగల స్త్రీని భూదేవి యని యెల్లరుం
 బ్రశంసించెదరు. భూమి కిట్టి క్షమావంతురాలని విరుద మేల
 కలిగెనో పిచారణ యవసరము. తనపై నెంతమంది తొక్కు
 చున్నను, నెన్నిచోట్లఁ ద్రవ్వచున్నను, నెట్టి కల్మషపదార్థ
 ములు పారవేయుచున్నను, ధరిత్రి భరించుచున్నది. సమస్త
 వస్తు వృక్ష జంతు మానవ నివహభారంబును మోయుచు,
 జెక్కుచెదరక నిల్చియుండి విధాయక కృత్యములు నెఱవేర్చు
 చున్నదే కాని యాగ్రహము వహించుచున్నట్లు కాన్పింపదు.
 నానాప్రకారచరాచరంబులు నింద వేత్వేఱ జనియించి,
 యిందఁ బెఱిగి, పిదప నింద యడఁగు గావున నీభూమి సకల
 మునకుఁ బరాయణస్థానము. ఇదిగాక భూమి తనగర్భమున
 నున్న యత్యమితోష్ణోగ్రత గర్భనిర్భేదమై యుండి బాధించు
 నను శాంతంబున నోర్చుకొనుచున్నది. దై నందిన సంచార
 ము సాంవత్సరిక సంచారము సర్వదా చేయుచునే యున్నది.
 కష్టములన్నియు భరించు నిత్యధర్మములు నెఱవేర్చుచున్నది.
 దుఃఖభరణశక్తి నే క్షమ యందురు. ఒకయువతి యత్తింటిలో
 నత్తమామలపోరుఁ బడుచు, నాఁడుబిడ్డలరవ్వకాగి, భర్త కాఠి
 న్యమునకు నిలిచి యెల్లర కదుపాజ్ఞలలో నుండి సంసారకృత్య
 ములు యథావిధిగఁ జేయునప్పుడే యాపె తాల్మి గలదగును.
 అట్టి కోడంటికిఁపు బాధ లేలేకున్నను, నాబాధలఁబడక యామె
 యెదుర్కొన్నను, బడలేక యాత్మహత్యఁ గావించుకొన్నను
 గూడ నాస్త్రీకిఁ దాలిమికత్తెయను ప్రశంసా యోగ్యనామంబు

నిద్రించుచుండ నొక్క ఘోరకీటక మా సూర్యనందను శ్రీదొడఁ దొలిచె. గురునిద్రాభంగం బగు నని యెంచి యెంతబాధ కైవ నైరించి రక్తస్రావమును సరకుగొనక ధైర్యంబునఁ గీటకకృత్యంబున కోర్చి యాతఁ డచలుండై యుండెను. రక్తము నిజశరీరముం దాక గురుం డగు పరశురాముండు నిద్రమేల్చొని జరిగిన యుదంతం బెఱింగి శిష్యు నుద్దేశించి, 'వత్సా! పరులేరికి నీకున్న యీనిరవధికమగు తాల్మితే' దని సంభావించెను. అది యే గదా కర్ణున కెన లేనియోగ్యతాపత్రమును బిరుదమును బసదనంబును. కాని 'తనకృత్రిమోద్దేశము నెఱవేరుటకు భంగము వాటిల్లునని కర్ణుఁడోర్పుజూపెను. ఇది ప్రశంసా యోగ్యము కా' దని కొందఱమతము.

4. సహన మనునది స్థాణుగుణము. ఒకని నెత్తిపై భార

మిడి యెండలో నిలుచుండుమని వాని నాజ్ఞాపించినపుడు వాఁడట్లానరించినచో సహనశక్తిగలవాఁడని యర్థము. నిలుచుండుటకు విసుఁగుఁజెందెనా క్షమాశూన్యుఁడగును. పెద్దభారమును వహించుట దేహబలమును దెల్పును. పోయుచు నీయాజ్ఞాను వర్తియై యెండలో వేడియిసుకపై వట్టిపాదములతో నిలుచుటకుఁ దాల్మిగావలెను. ఇసుక వేడిమికిఁగాని యెండతాపము వకుఁగాని, శిరోభారమునకుఁగాని విసుఁగుఁజెందక యాజ్ఞాబద్ధుఁడై నిలుచుటతాల్మి. ఎన్నికష్టములువచ్చినను భీతిల్లక, వానినన్నింటిని భరించుశక్తియొర్పు. విద్యార్థులెన్నితప్పు లెన్ని మాటులుజేసిన నుపాధ్యాయుఁడు కినియక వానిని దిద్దుబాటు చేయుటకుం గారణ మాతనియొర్పు. బిడ్డలయెప్పుతో భర్త

చిరాకుతో నత్తమామల యూడిగంబుతో బంధుజనాదరణంబుతో సంసారతాపత్రయమునంబడి కొట్టుకొను కోడలినిఁ గష్టనిష్ఠురముల భరింపఁజేయునది సైరణశక్తి.

5. ఏకార్యాచరణమునకైన నోరిమి ముఖ్యావశ్యకము. కార్యసాధనమునఁ గలుగు కష్టముల నేకములు. కార్యమారంభించి విఘ్నములఁ జూచి భయంపడి, చేయుచుని మామట ధైర్యవంతులకుఁ దగు లక్షణముకాదు. ఎన్నివిఘ్నములెదురుగానిల్చియు ధీరమానవుని క్షమాకవచమును దాకఁజాలవు. ప్రహ్లాదుని యాదర్శనీయక్షమయే యాతనిభక్తికింబునాది. జనకుఁడు తన్నెన్ని బాధలపాలేసినను వానినన్నింటికి నోర్చి తాలిమికాండై కీర్తిగన్నవాఁడు ప్రహ్లాదుఁడు. హిరణ్యకశిపుఁడు తనయుని గష్టముల పాలేయకున్నను బ్రహ్మగుడాబాధలపడలేక లొంగిపోయినను భక్తునియొక్క యోరిమికిం దావులేదు. ఓరుపరులక్షమఁ బరీక్షయొనరించుటకో యనఁ గష్టములధికసంఖ్యాకము లగుచుండును. వానినెల్ల ననుభవించి యనుభవించి తమలో మొలకెత్తిన క్షమాబీజమును బెంపొందఁజేసికొనువారలే తాలిమికాండై ప్రసిద్ధికెక్కెదరు.

6. క్షమలేకున్నచో నాగ్రహము ' గలుగును. ఏడ్చి విసిగించు బిడ్డయెడల తల్లికిం గోప ముద్భవించినయెడల రెండుచేయపులతో వాని నామెమోదును. తప్పులొనరించు శిష్యునిఁ గని క్షమాహీనుడగు నొజ్జ వానిని దండించును. తపస్సుచేసి యోరిమిలేని ముని యెన్నటికిఁ బ్రత్యక్షముకాని దైవముందూలనాడి చేయఁగడంగిన కార్యమునుండి విరమించును. గృహ

ములోని యల్లకల్లోలముంగని తాల్మివిహీను లాత్మహత్యలఁ గావించుకొందురు. యజమానులవలనఁగలుగు బాధలఁబడఁ జాలని సేవకులు తాల్మివిహీనులైనచో నెన్నియో పను లట్ల నే నిలిచిపోవును. పసిపిల్లలు తడియిసుకలో బొమ్మరిండ్లు కట్టు చో నోరిమితేనియెడల వారొక్కనాఁటితోనే యాటలను విడిచిపెట్టెదరు.

7. ఓరిమి ప్రతివ్యక్తికి నుండవలసినగుణము. ఇది పిన్న వారిలోఁ దక్కువగనుండును. అందుచే వారికిఁ జీటికిమాటికిఁ జిరా కుదయించును. పెద్దవారల కోరిమియధికము. సాధారణ ముగ వయస్సుగడచినవారికిని ననుభవశాలురకును స్త్రీలకు నోరిమి మిక్కుటము. బందుగులలో నోరిమి తల్లి కపారము, భార్య కధికము. చుట్టటికము దూర మగుకొలఁది క్షమయు క్షయమై పోవును. ధన మిచ్చి నాటకముచూడ నరుగువారు పటకుల యాలస్యముపట్ల క్షమఁ జూపరు. దేశనాయకులు యుపన్యాసములయం దెంత యాలస్యమైనను వినట కెంత యిబ్బందియైననుగూడ సహనముఁజూపి యూరకొనెదరు. పరుఁ డు తనను దనవారిని దిట్టుచో నెవ్వఁడును క్షమఁదలంపఁడు. వివేకజ్ఞుఁడట్టియెడలనే క్షమ ప్రకటించి యెదుటివాని కోపము నుగూడఁ బోఁగొట్టఁగలఁడు. ఆరోగ్యముచెడినవా రోర్మిలేని వారలవచ్చును. బలాధ్యులకుఁ దాల్మిలేనిచో క్షణక్షణము పకుఁ జుట్టుపట్లవారినిగొట్టి బాధించెదరు. పరిపాలకులకుఁ బాలితులపట్లను యజమానులకు సేవకులయెడలను దేశికుల

కంఠే వాసులయెడలను బలవంతులకు బలహీనులయెడలను
క్షమయావశ్యము.

స్తుతి.

క॥ తను లోకము కొనియాడఁగ,
విని యుబ్బఁడు సజ్జనుండు వెడియుఁ గడుమే
లొనరించి గీ డొకించుక
యును దనదెసఁ దోపనీక యుడుగుచువచ్చున్॥

1. స్తుతియనఁ బొగడ్త. సల్లక్షణలక్షిత నీక్షించినప్పు
డీవు వానిని బొగడకతీరదు. నీవను కొనకయే శ్లాఘావాక్య
ము లొకప్పు డప్రయత్నముగా నీనోటినుండి నెల్వడును. ఘన
కార్యము నొక్కం డాచరించువేళ 'బలే' యను హెచ్చరిక
మూట చూపఱుల పొగడికయే. ఒక్కనియం దుత్తమ గుణము
లఁ గనినవా రాతని సమక్షముననే నుతిసేయ నక్కఱలేదు. వాని
పరోక్షమందునఁ బ్రశంసించిన ప్రశంసంపనగును. పరోక్షస్తోత్రము
వలన స్తుతగుణాఢ్యత మతిత ప్రకటన మగును. ఎదుటివాని
గొనములు వానిం గనిపెట్టు మానవులబుద్ధికొలఁదినిబట్టి యుం
డుననుట నిర్వివాదాంశము. అనఁగా నట్లులు స్వల్పగుణములనే
బొగసి ఘనముగఁ బొగడెదరు. అంతకంటె నించుకంత యధికతర
గుణములఁ గని వారాశ్చర్యమగునై మూకీభావము వహిం
చెదరు; ఉత్తమగుణములదెస మధ్యాహ్నమార్తాండుని దెస
యట్లు వారు మొగమెత్తి యారయంజాలరు. దీనియర్థ మే

మన నధమగుణములకు స్తుతియు, మధ్యమగుణముల కాశ్చర్యము, నుత్తమలక్షణముల కంధర్వము సాధారణులు ప్రదర్శించెదరు. ఎవ్వఁడైన నెక్కువదూరము దూకెనా వానిని స్తవమునర్చి, సత్తరపును నిర్మించెనా దానికాశ్చర్యముఁ జూపి సర్వస్వత్యాగమునరించెనా వెఱఁగుపాటున మాన్వడి వానివైపుబుద్ధి బఱుపఁజాలరుగదా సామాన్యమానవులు! జ్ఞానసంపన్నులు సరుని సద్గుణజాతము గ్రహించువానినే స్తోత్ర మొనర్చెదరు.

2. స్తుతిపాఠకులం దెన్నియో తరగతులవారున్నారు. కొందఱు పడికట్టుతాళ్లవంటి పదములఁ జేర్చుకొని వానినే యెల్లర వర్ణించుపట్ల నుపయోగించెదరు. బట్టు లిట్టివారలై 'యిందు' డవు, చంద్రుడవు దానకర్ణుడవు మొదలగు పదములఁ బిడుగునకు బియ్యమున కొకటే మంత్రమన్న ట్లందఱు నుతించునప్పుడును వాడెదరు. వీరంతతెల్లివైనవారుకాదు. వీనివలనఁ బొగడ్తవడువాని కేమియు నపకారము లేదనవచ్చును. ఇక రెండవతరగతివారు తాకులు, మోసగాండ్లు, స్వలాభపరాయణులు. వీరు నీ కేగుణమున్నదన్న నీవు విని సంతోషించెదవో గ్రహించి దానినేరి యదియే పొగడఁగడంగెదరు. దాన నీవుబ్బి తబ్బిబైబ్బి వారి నానందింపఁజేయ సంసిద్ధుడవయ్యెదవు. ఈ రెండు తెగలవారికిం దోడుగ నెదుటివాని యందు లేనిగుణముల నేదోకారణమునఁ బ్రశంససేయువారిని జెప్పునొప్పు. వారిచ్చకములాడుటచే గల్గురులు.

మొత్తముమీద గుణగ్రహణపారీణులస్తుతులు సామాన్యుల పొగడ్తలకంటె విలువగల వనుట యధార్థము.

3. లోకములోఁ గొన్ని పొగడ్తపదములు మరియుద కొఱకు గౌరవార్థముపయోగింప వలసియున్నది. ఏలికను సందర్శించునప్పు డిది సాధారణముగ నెల్లరు నొనర్పవలసినదియ. కేవలము మహారాజులకే గాక గొప్పవారివిషయములలోఁ గూడ నుతులావశ్యకములు. మఱియు న్యాయమూర్తులని యొక్కని స్తుతించునప్పుడు న్యాయమూర్తివై యుండుమా యని చెప్పటయుఁ గావచ్చు. ఇట్టివాఁడవని యొకవ్యక్తిని బొగడుట లోఁగలసారము నీ వీరీతిని వర్తింపుమనిచెప్పటయే. కొంతమంది యెదుటివాని కసూయాగ్రహము లుద్భవించునట్లుగఁడించెదరు. దీనివలన నుపకారమునకన్న నపకారమే యధికతరము. తమకుఁగల్గునుపకారమెదనెంచియెదుటివానిఁ గొండాడిలాలనఁజేసి వశపర్తుని గావించుకొనుటయుఁగలదు. తనకంటె తక్కువవారిచేతఁ, గ్రొత్తవారిచేతఁ, దనకు హితమగుకార్యము చేయించుకొనుటకై, ప్రేమగలవారిని వశపఱచుకొని యక్కఱ దీర్చుకొనుటకై యుపయోగించు స్తోత్రముల కర్థముండనేరదు. పొగడువాఁడును బొగడ్తనందువాఁడునుగూడఁ గార్యాంతమునఁ దాత్కాలికోపయోగకరములగు ముఖస్తుతివాక్యములు నిజమని తలంపవీలు లేదు. నుతగుణములు తమయందున్నను లేకున్ననుగూడఁ బ్రాజ్ఞులు శ్లాఘించువారి నేవగించెదరు. స్తోత్రపాఠములఁ జదువు చాలింపుమని మందలించెదరు. సజ్జనులు పొగడ్తల కుబ్బకుండియు స్తోత్రపాఠకులకు మేలే

చేయుదురు. అవసరమగునంతస్తుతి మేలుచేయు ననుటజన బాహుళ్యముయొక్క యభిప్రాయము. కొంద రాడు పలుకు పెడసరములేక శ్రోత్రప్రేయమై మృదుత్వముగల నుతిప్రాయమై యుండును. అట్టిచో వచోనైపుణ్య మున్నవారి వాక్యము లెదుటివానిని మోమోట పెట్టజాలవే? మఱియు స్తోత్ర పాఠము లెఱుంగక తమకార్యములఁ జెఱచుకొన్నవారైనారన్నప్పుడు స్తుతి యవసరము. తప్పక తెలియంగలదు.

4. నీవెంటఁ దిరుగుచు ని న్నెల్లవేళలఁ బొగడుటయే జీవనము గావించుకొన్న స్నేహితులంబోలువారి నుతులు శాప తతులుగాని యన్యంబులుగావు. వ్యక్తులఁగూర్చిగాని వస్తువులఁ గూర్చిగాని యధిక ప్రశంసకూడదు. “అతి సర్వత్ర వర్జయేత్” అనునది నుతిపట్లను నుపయోగింపఁ దగును. మితిమీరిననుతి దుర్గుణపాదమునంకు దావొసంగును. నుతింపఁబడినవార లిరుగు పొరుగువారి యసూయాగ్రహంబుల కగ్గమగుదురు. ఒకనీఁ గూర్చిన పొగడ్తల వినిన కొంద టీర్వ్యాగ్రస్తులు తమ్ముఁ బరుల స్తోత్రములు చేఁబట్టలేదని బట్టుల వైఁగినియ నవకాశము గలిగించుకొనెదరు. స్తుతించువాఁ డెదుటివానిని గాక వాని యుద్యోగమునో వృత్తినో ప్రశంసించుట యోగ్యమైనపని. ‘నీవు బుద్ధిమంతుఁడవు సత్యసంధుఁడ’ వనుటకంటె, ‘నీవు న్యాయవాదివి స్వతంత్రవృత్తి చేకొన్నవాఁడ’ వని బట్టు అన్నచోఁ బొగడఁబడి నవాడు పొంగును. సద్గుణములమోట యటుంచి గడ్డిపోచ యార్జన లేని న్యాయవాదికూడ నీమాటల కలర నదనున్నది. నీ మండలాధికారి శౌల్కుకూటములోని బంజ్రాతుతోఁ బనిగల్గి

నప్పుడు వానింజీరి పేర్వెట్టి పిల్వక 'హుజూరువా' రను పద ప్రయోగముం జేసితివా, వాడు నీకు దాసుడగును. తా సేవిం చెడి మండలాధికారియే తనకిందివాఁ డని యాక్షణమున నా సేవకుఁడు మైమఱపునఁ దలంచును; నీకార్యము సానుకూల మొనరించును.

5. పూర్వము పొగడ్తలొల్లని నృపాలశేఖరుం డొక్కరుం డుండెను. ఆతఁడు స్తోత్రపాఠకుల నేరిం దరిఁజేరనీయకుం డెను. కొంతకాలమున కొకగడుసరిబట్టు వాని నెట్లో సమీపించి, 'అయ్యా! నేను భూమండలమంతయు బరిశీలించితిని. పురాణములవింటిని. చరిత్రలు చదివితిని. కాని రాజులందఱును స్తుతు లందుకొనువార లే నాకుం గన్పట్టిరి. పొగడ్తల నొల్లని వాఁడవు నీ వొక్కఁడవే సుమీ,' యనెను. దాని కారా జులరి బట్టునకుఁ బసదనంబిచ్చి గౌరవించెను. దీసింబట్టి తేలిన దేమి? పొగడ్త లసలె యొల్లనివాఁడు మహిలో లేడు.

6. పరస్తుతి యాత్మస్తుతి యనునవి రెం డున్నవి. రెండింటిలోఁ బరులసుగుణోద్ఘాటనము మేలు. కాని స్తుతిభేదంబులం బరికింప నన్నింటిలో నాత్మస్తుతి పరమనీచము. 'నేనుదా రస్వభావుఁడను. సుగుణ వంతుఁడను, నేను సౌందర్యవంతుఁ డననుకొని యెవనిమట్టునకు వాఁడు చెప్పుకొనుట మూర్ఖత. ప్రసంగమం దెప్పుడు నిజగుణముల బేర్కొని వర్ణింపఁబూనుట యెదుటివాని దృష్టిలో న్యూనతఁజెంద నుంకించుటయే. స్వగుణములఁ బ్రస్తుతించుకొనుట నీచునివృత్తి. బుధు లెప్పుడు నల్పజ్ఞుల మనుకొనుచుండఁగాఁ బామరుఁడు పండితుఁడననుకొని

తన్నుఁ దా మెచ్చుకొనుట హాస్యాస్పదవిషయము. వీవని వస్తువులు వానికిఁ బ్రియములు గావచ్చు. అంతమాత్రమున వణిజునివలె నాయంగడిలోనివస్తువులే మేలైనవని ప్రసంగించుకొనుట పామరత్వమునకే గాక యల్పజ్ఞతకుఁ దార్కాణము.

7. దైవస్తుతి దేవీస్తుతి యనున వెల్ల తెఱింగినవే. దేవుని వరములఁ బడయందలంచి వానిని స్తుతింపఁగడంగుట భక్తుల నైజము. అనంతకల్యాణగుణుడవని యేమేమో మానవబుద్ధికిందగిన నుతివాక్యము లాడెదరు. కాని యవి యెంతగొప్ప మానవబుద్ధిజనితములైనను దేవునికిందక్కువవే యగును. తన్నూలమున భక్తులకు వేల్పునెడలఁగలప్రేమయు భక్తియు వెల్లడి యగును. స్తుతులవలన దైవమే యుపకారబుద్ధిఁగొని భక్తవత్సలుండుకా, మానవులమాటఁ జెప్పనేల? పోతనవంటి కొందఱు మహానిష్కామకవితల్లజులు భూనాయకులవగూనాదులయెడ నిరపేక్షులగుట శ్రీఘతిస్తుతినిగాక నరపతి స్తుతి నొల్లక, తక్కుంగల శ్రీనాథాదికవీశ్వరులవలె నైహికవాంఛలతోఁ దమకబ్బంబుల రారాజుల కంకితంబొనరించి వారలఁ బ్రస్తుతింపరైరి. వారిప్పేరైనఁ దలంపక లేమిచేఁ గడగండ్ల పాలైరి. నరనుతి సేయరైరి. ఏమనఁ దక్కినజంతువులకంటె మానవుఁడు మాటాడుటలో నధికుఁడైయుండి యావాక్కును తనతో సరిసమానుల పొగడుటకై వినియోగింపక వాగ్దాతను ప్రోత్సముచేయుటకై వినియోగించుకొనఁ యుత్తమమని వారియద్దేశము.

8. ఎదుటివానికిఁ గోప మబ్బు నను భయముచేతనో
వారిచే లాభము లందవచ్చు నను నాశచేతనో సామాన్య
వ్యక్తులు స్తుతించెదరు. కాని ధీరోత్తము లట్టిస్తుతులకుం గడం
గరు. స్తుతిచేయుటకుఁ బిఱికితనము హేతువై యుండవచ్చును.
స్తుతి యెందును దోషము నడంచి గుణమును బ్రకటించుటయే
గాక తేనిగుణము లున్నట్లు వర్ణించును. పరనింద యాత్మ
స్తుతివలె కడుంగడు నీచమైనది.

9. నరులను వారిగుణములను బొగడువాని పొగడ్త
మనస్సులోనుండి వచ్చినది కాకున్నను నాలుకకొననుండి
వచ్చినదైనను సరియేకాని దైవవిషయములోని స్తుతి త్రిక
రణశుద్ధిగా నుండకున్నచో మే లొదవకుండుటయే గాక కీడు
గల్గును. మఱియుఁ బ్రతివ్యక్తియు నితరులచేఁ బొగడఁబడుటను
వ్యాంఛించును. ఆత్మవిషయక పరోక్షస్తోత్రముల విని మురియు
ను; విననియట్లు నటించును. స్తుతుల నందుకొనఁగోరువార లా
స్తుతుల నందుకొనఁదగు వర్హతను బడయఁ బ్రయత్నము లొ
నరించుట ప్రశంసనీయము. ఇక స్తుతి స్తుతికి స్వస్తి.

